

125. Tiistaina 14 päivänä lokakuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys laeiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain ja valmisteverotuslain 18 §:n muuttamisesta 4151

Hallituksen esitys 105/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 15/1997 vp

2) Hallituksen esitys laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta 4155

Hallituksen esitys 43/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

3) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä yhteistyöstä öljyn tai muiden haitallisten aineiden aiheuttaman meren pilaantumisen torjunnassa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 4156

Hallituksen esitys 98/1997 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 9/1997 vp

Ainoa käsittely

4) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995 „

Kertomus 11/1996 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 16/1997 vp

5) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1996 4174

Kertomus 6/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 18/1997 vp

6) Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus 1996 4175

Kertomus 1/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 20/1997 vp

7) Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran toimintakertomus vuodelta 1996 .. „

Kertomus 2/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 21/1997 vp

Ensimmäinen käsittely

8) Hallituksen esitys laiksi veronlisäyksestä ja viivekorosta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 104/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

9) Hallituksen esitys laiksi valtion vakuusrahastosta annetun lain 15 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 121/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 19/1997 vp

Lähetekeskustelu

10) Hallituksen esitys rahanpesun estämisestä ja selvittämistä koskevaksi lainsäädännöksi „

Hallituksen esitys 158/1997 vp

11) Hallituksen esitys vuonna 1998 perittäviä sosiaaliturvamaksuja ja kansaneläkelaitoksen rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi 4177

Hallituksen esitys 165/1997 vp

12) Hallituksen esitys laiksi sosiaali-
huoltolain 27 b §:n muuttamisesta 4196

Hallituksen esitys 166/1997 vp

13) Hallituksen esitys laiksi kansanter-
veyslain muuttamisesta 4199

Hallituksen esitys 167/1997 vp

Mietintöjen pöydällepano

14) Hallituksen esitys laiksi kehitys-
alueelle tehtävien investointien korotetuis-
ta poistoista annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 120/1997 vp
Lakialoite 94/1997 vp
Toivomusaloite 43/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 18/1997
vp

15) Hallituksen esitys laiksi rintamave-
teraanien kuntoutuksesta annetun lain
muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttami-
sesta

Hallituksen esitys 154/1997 vp
Sosiaali- ja terveystoimikunnan mietintö
16/1997 vp

16) Hallituksen esitys yrittäjäläkkeiden
vakuutusmaksujärjestelmien tehostami-
sesta

Hallituksen esitys 156/1997 vp
Sosiaali- ja terveystoimikunnan mietintö
17/1997 vp

17) Hallituksen esitys laiksi rintamave-
teraanien hammashuollon järjestämisestä
ja korvaamisesta annetun lain 3 §:n muut-
tamisesta

Hallituksen esitys 149/1997 vp
Toivomusaloite 257/1995 vp, 169/1996 vp
Sosiaali- ja terveystoimikunnan mietintö
18/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi
edustajat Aho, Halonen, Huttu-Juntunen, Iso-
hookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Kalli, Karhu-
nen, Kemppainen, Koski V., Koskinen M., Lep-
pänen P., Niinistö, Norrback, Pekkarinen, Prus-
ti, Rauramo, Saarinen, Sasi, Skinnari, Taina ja
Tennilä.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edusta-
jat Kempainen, Leppänen P. ja Kalli.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tämästä päivästä sairauden takia ed. Karhunen,
virkatehtävien takia edustajat Niinistö, Prusti ja
Skinnari sekä yksityisasioiden takia edustajat
Kalli, V. Koski, M. Koskinen ja Pekkarinen,
tämästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien
takia edustajat Huttu-Juntunen, Jaakonsaari,
Rehn ja Taina sekä yksityisasioiden takia edusta-
jat Aho, Rauramo, Saarinen ja Sasi,
tämän kuun 17 päivään yksityisasioiden takia
ed. Isohookana-Asunmaa sekä
tämän kuun 24 päivään virkatehtävien takia
ed. Norrback.

U-asiat

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että 8 päivänä lo-
kakuuta 1997 päivätyllä valtioneuvoston kirjel-
mällä ovat puhemiehelle saapuneet valtiopäivä-
järjestyksen 54 b §:ssä tarkoitettut Euroopan
unionin asiat n:ot U 40—44.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään
toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen
valiokuntaan, jolle

asian n:o U 40 osalta talousvaliokunnan,
asioiden n:ot U 41 ja 42 osalta lakivaliokun-
nan,

asian n:o U 43 osalta valtiovarainvaliokunnan
ja

asian n:o U 44 osalta maa- ja metsätalousva-
liokunnan on annettava lausunto.

Erikoisvaliokuntien jäsenet

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että valiokunta-
paikkojen järjestelyä varten pyytävät vapautusta

ed. Pykäläinen puolustusvaliokunnan jäsenyydestä ja

ed. J. Andersson ympäristövaliokunnan jäsenyydestä.

Puhemiesneuvosto puoltaa anomuksia.

Anomuksiin suostutaan.

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että erikoisvaliokuntien täydennysvaalit toimitetaan huomenna pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään huomenna kello 11.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laeiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain ja valmisteverotuslain 18 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys 105/1997 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 15/1997 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys koskee kahta muutosta. Toinen muutos koskee alkoholijuomaveroa ja toinen muutos koskee valmisteverolakia. Ensimmäisessä lakiesityksessä esitetään, että alkoholijuomaveroa alennetaan niin paljon, että se käytännössä merkitsisi noin 3 markkaa per viinipullo.

Viime kerralla keskustelimme aika paljon niin alkoholipoliittisista kuin finanssipoliittisista vaikutuksista. Keskityn nyt vain toteamaan, että finanssipoliittiset vaikutukset ovat aika merkittäviä. Valtio menettää noin 80 miljoonaa markkaa ja kustannukset jonkin verran lisääntyvät. Tietenkin ihmetystä herättää se, että tänä päivänä, kun budjetin alijäämä on melkoinen, tahallisesti luovutaan 80 miljoonasta markasta ja vielä hankitaan lisäkustannuksia.

Siitä syystä, arvoisa rouva puhemies, ehdotan, että ensimmäinen lakiehdotus hylätään.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Kalliksen tekemää hylkäys ehdotusta.

Tässä laissa on jälleen hallitus väärin sammuttanut asioita. Sinällään on niin, että Suomessa joudutaan alkoholiverotusta aikaa myöten alentamaan. Siihen hallitukselta vaadittaisiinkin selkeä ohjelma, miten Suomi aikoo sopeuttaa oman alkoholiveronsa muuttuneisiin olosuhteisiin. Asiantuntijakuulemisessa kävi ilmi, että mitään tällaista ohjelmaa ei ole olemassa, vaan tässä on nyt nirhaistu yhdestä kulmasta aika epäjohton mukaisella tavalla alkoholijuomia koskevaa verotusta. Näin ollen esityksellä ei ole mitään erityistä ratiota olemassa, varsinkin kun katsoo hallituksen yleistä veropoliittista linjaa. Näin ollen eduskunta tekisi viisaasti, mikäli tämä lakiesitys hylättäisiin ja hallitus toisi aikanaan selkeän ohjelman siitä, mitä se aikoo alkoholiverotuksen osalta tehdä.

Kiinnitän myös huomiota siihen, että tilaviihien osalta on Suomessa suunnaton määrä byrokratiaa, joka pitäisi välttämättä purkaa. Valiokunta kiinnittää siihen huomiota. Olisi korkea aika, että hallitus tässä suhteessa saisi jotain aikaan.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen taholta on useissa eri yhteyksissä puhuttu kovasti valtiontalouden ongelmista, mutta ei ole tunnettu köyhyyttä eikä kipeyttä, kun nyt käsiteltävänä olevasta mietojen viinien ja ns. välituotteiden verotuksen lieventämisestä on tehty esitys ja samalla esitetty valtion tulojen vähentämistä lähes 100 miljoonalla markalla.

Ehdotuksen toteuttaminen nostaisi alkoholien kokonaiskulutusta arviolta 1,5 prosenttia. Veromuutos ei edistä mitään myönteistä alkoholipoliittista tavoitetta. Se on vain setelikasan heittämistä taivaan tuuliin. Bryssel ei meitä tähän pakota. Alkoholijuomien verotasot päätetään edelleenkin kansallisesti, kunhan minimiverotasoja ei aliteta. Bryssel ei pakota Suomea ainakaan tässä vaiheessa väljentämään turistialkoholikiintiöitä. Suomen ja EU:n sopimuksessa todetaan, että ”kyseiset jäsenvaltiot voivat määrätä rajoitusten asteittaisen väljentämisen yksityiskohtaisista säännöistä kaikkien asiaan vaikuttavien seikkojen perusteella. Viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2000 rajoitusten asteittaisen väljentämisen tilanne olisi kuitenkin tarkistettava”. — Suomi olisi käytännössä voinut lykätä turistituomien korottamista vähintään vuoden 2000 alkuun.

Hallituksen politiikka on myös epäjohton mukaisista. Nyt noin vain luovutaan 100 miljoonasta markasta ja samanaikaisesti terveyskasvatuk-

seen tarkoitettua määrärahaa esitetään supistettavaksi 6 prosentilla, joka markkamääräisesti on 2 miljoonaa markkaa.

Mietojen viinien suosiminen on vaikeasti perusteltavissa myös siksi, että niitä on hinnoittelussa suosittu jo vuosikausia. Vuosina 1988–96 mietojen viinien kulutuksen reaalihintaa aleni 7 prosenttia. Samana aikana koko kulutuksen reaalihintaa nousi liki 3 prosenttia ja keskioluen vajaan 8 prosenttia. Absoluuttialkoholiksi muutettuna litrassa mietoa viiniä on alkoholijuomaveroa noin 140 markkaa, keskiolueissa 170 markkaa ja Koskenkorvassa 300 markkaa. Miedot viinit ovat jo nyt lievimminkin verotettu juomaryhmä.

Lisäksi on otettava huomioon, että miedoista viineistä noin kolme neljäsosaa on tuontituotteita. On myös muistettava, että suuri osa mietojen viinien kulutuksesta on humalakäyttöä, sillä huokeimmissa ja suosituimmista viineistä alkoholi on edullisinta.

Mietojen viinien suosiminen on samalla myös kädenojennus ylimmille sosiaaliryhmille ja hyvätuloisille, joiden keskuudessa niiden käyttö on yleisintä. Uudellamaalla juodaan noin 45 prosenttia koko maan miedoista viineistä. Kansanterveyslaitoksen tutkimus osoittaa, että viiniä käyttävät eniten pisimmälle koulutetut ja keskimääräistä parempituloiset.

Monet alkoholihaitat ovat kasvaneet. Vuonna 1995 alkoholimyrkytyskuolemien määrä nousi kolmanneksella 318:sta 424:ään. Alkoholisairauskuolemien määrä on kaksinkertaistunut 15 vuodessa. Viiniä Suomessa vuosittain noin 3 000 ihmistä ennenaikaiseen hautaan.

Nyt tarvitaan ennen kaikkea vastuullista alkoholipolitiikkaa myös käytännön teoissa. Siksi hallituksen esitys viinien ja väli tuotteiden verotuksen alentamisesta on syytä hylätä, kuten täällä on esitetty. Se mahdollistaisi monien todella tarpeellisten hankkeiden toteuttamisen ja myös terveyskasvatusmäärärahan tuntuvan korottamisen.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan verojaosto käsitteli tätä asiaa varsin perusteellisesti sekä terveystaloudelta että finanssipoliittiselta kannalta. Saamamme selvityksen mukaan, mikäli alkoholiverotusta kevennetään, viinipainotteinen tapa on kaikkein järkevin myös terveystaloudellisesti. Tuontimäärien kasvu Suomessa ensi vuosituhaten alussa on asia, joka on otettava huomioon. Tuossa tilanteessa, jos hinnat ovat kovin erilaiset, se, että

Suomessa verotetaan kovasti ja muualta tuodaan viinejä ja muita alkoholijuomia, on ilmeinen terveystaloudellinen ongelma. Myös laiton tuonti ja valmistus ovat tällä hetkellä pulmia, joita joudutaan käsittelemään, ja tässä mielessä verotuksella on myös merkitystä.

Korostaisin sitä, että valiokunnan mietinnössä on painotettu verotusta tavallaan sillä lailla, että suomalaiset yrittäisivät ajaa terveystaloudellista minimiveroperiaatetta alkoholipolitiikkaan EU:ssa ja neuvotella sen saattamiseksi voimaan erittäinkin vakavasti.

Mitä sitten tulee, arvoisa puhemies, vielä tilaviineihin, keskustan kanta tuntuu tässä asiassa olevan hieman ristiriitainen. Ed. Ala-Nissilä kaipa sitä, että tilaviinien asemaa helpotettaisiin. Muistutan kuitenkin, että aikoinaan, kun alkoholilainsäädäntöä uusittiin, keskusta vastusti sitä, että tilaviinejä edes pystytään myymään tiiloilla. (Keskustan ryhmästä: Ei kai!)

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Alkoholipolitiikassa alkoholiverotus on vain yksi siivu, tosin hyvin tärkeä. Alkoholiverotuksen osalta vuoteen 2004 mennessä on aikaa miettiä sitä, miten verotuksen tasoa sopeutetaan vastaamaan paremmin eurooppalaista alkoholiverotuksen tasoa, jolloin sisämarkkinoiden vapautuminen merkitsee sitä, että tuontirajoitukset alkoholituomisissa vapautuvat.

Tätä valmistelutyötä toki on tehty ja tehdään parhaillaan niin, että verotukseen liittyvän verokertymän sulauttaminen verotuksenmuutoksella aikataululla ja tavalla on mahdollista. Työstä ensimmäinen osuushan on juuri käsiteltävänä oleva mietojen juomien verotuksen alentaminen, se liittyy tähän kokonaisuuteen. Viinien kohdallaan tilastoimaton kulutus on noin 70 prosentin luokkaa, jolloin voidaan sanoa, että alkoholiverotuksella ei ylipäänsäkään säädellä tänä päivänä juurikaan mietojen juomien kulutusta. Tässä mielessä väitteet siitä, että erityisesti suosittaisiin päihdesuuntautunutta käyttäytymistä, kuten ed. Manninen puheenvuorossaan sanoi, eivät ole perusteltuja.

Ratkaisun valtiontaloudelliset vaikutukset ovat myös vähäiset mutta erittäin tärkeät kylläkin kotimaiselle viiniteollisuudelle ja marjasadon käyttönotolle. Totta kai sillä on merkitystä myös sille, voivatko ylipäänsä tilaviinit pärjätä aika kovassa kilpailussa, joka näkyy muun muassa siten, että kolmansista maista tuontia on jatkuvasti. Sitä paitsi on vielä muistutettava siitäkin, että Alkon monopoliiin liittyvä selvittelytyö

on myös sosiaali- ja terveysministeriön johdolla käynnissä. Voi sanoa, että alkoholipolitiikan ympärillä on tavattoman paljon erilaista selvitystä ja aineksia myös kiihkottomaan keskusteluun.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä katselin viime viikolla hallituksen esitystä ja valiokunnan mietintöä. Ei tämä asia tietenkään ole mitenkään erityisen hyvin perusteltu, mutta toisaalta minä hämmästelen sitä, että täällä eduskunnassa nyt, kun veroa lasketaan jollakin alueella, aletaan niin mahdolltomasti sitä vastustaa ja erityisesti tässä tapauksessa. Minä muistan, kuinka monta kertaa tässä salissa on puolusteltu sitä, että pyrittäisiin kansalaisten juomatottumuksia suuntaamaan miedompien ja nimenomaan viinien suuntaan. Yhtäkkiä riippuen nyt siitä, kuinka tämä asia sattuu olemaan juuri tällä hetkellä, se pyllähtääkin ihan toiseen suuntaan eli veronalennus ja mahdollinen suuntaaminen miedompien ja viinien suuntaan onkin tällä hetkellä pahasta. Hiukan nyt tuntuu siltä, että tässä on uskonnollinen ja hiukan toisaalta raittiusliikkeen kampanja tätä asiaa vastaan.

Mielestäni, kun veroja alennetaan jostakin, niin sehän on positiivinen asia ja sitä pitäisi aina kannattaa, erityisesti nytkin, kun on kysymys kansanterveyteen merkittävästi vaikuttavasta asiasta, toisin sanoen ihmisten ohjaamisesta käyttämään mietoja viinejä, jotka eivät heti lyö nuijaa päähän ja aiheuta sitä alkoholimyrkytystä, josta varoitettiin. Minun täytyy olla vähän taas valitettavasti eri mieltä aikaisempien puhujien kanssa.

Ed. Kemppainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Mielestäni voidaan hyvällä syyllä väittää, että esitys paitsi vähentää valtion verotuloja toisaalta myös lisää alkoholin käyttöä seuraavia kansanterveyshaittoja. Tälläkin on oma yhteytensä julkisen talouden rasitukseen. Alkoholihan aiheuttaa Suomessa vuosittain arviolta 13—22 miljardin markan kustannukset yhteiskunnalle. Ajattelen, että alkoholin aiheuttamien terveyspoliittisten ja taloudellisten ongelmien näkökulmasta verotuksen laskeminen on aivan väärä signaali ja aivan väärä reaktio tähän tilanteeseen.

Monet alkoholitutkimukset osoittavat, että alkoholihaittojen vähentäminen on mahdollista tehokkaasti nimenomaan koko väestöön kohdis-

tuvilla alkoholin kokonaiskulutusta vähentävillä toimenpiteillä. Tutkimustulosten mukaan korkea hinta, toisin sanoen verotus, ja toisaalta saatavuuden rajoittaminen ovat ainoat tosiasiaa tehokkaat keinot. Muut keinot, jotka sinänsä ovat tärkeitä, kuten valistus, yhteisötoiminnot, hoito, käyttörajat jne., ovat kuitenkin tukikeinoja, joiden merkitys oleellisesti vähenee, mikäli alkoholijuomien kokonaiskulutusta myös mietojen juomien osalta ei hillitä.

Näiden seikkojen vuoksi myös itse vastustan tätä lakiesitystä ja kannatan ed. Kalliksen tekemää hylkäsesitystä.

Ed. P. Leppänen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Kuten jo edellä totesin, alkoholiverotuksen ongelmaa on väärin sammutettu väärillä aineilla. Tämä on epä johdonmukainen nirhaisu yhdestä alkoholiverotuksen kulmasta, kun hallituksella pitäisi olla pöydällä koko alkoholiverotuskenttä, oluet ja viinit kokonaisuudessaan ja myös väkevät alkoholit. Hallituksella pitäisi olla selkeä ohjelma, miten aiotaan menetellä tulevaisuudessa. Tämä yksittäinen esitys on tehty EU:n suuntaan, että Suomessa olisi jotakin tässä asiassa tehty. Mutta ei tällä varmaan ketään hämätä.

Ehkä suurin ongelma, joka meillä on liittymässä alkoholiverotuksen kysymykseen, on harmaa kauppa, joka nousee 1—2 miljardiin jo tällä hetkellä Suomessa. Siihen liittyy monenlaisia rikollispiirteisiä ilmiöitä, ja tästä syystä tätä ongelmaa on tarkasteltava Suomessa. Me olemme alkoholiveron alentamisen edessä, mutta se on tehtävä järkevästi ja suunnitellusti. Tässä suhteessa esitys on huono, ja kun sitä vielä peilaa hallituksen yleistä verolinjaa vastaan, tässä ei ole mitään erityistä ratiota nyt esitetty. Sen takia on parempi, että esitys tässä yhteydessä kokonaan hylätään.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Minäkin kiinnittäisin huomiota asiaan ja peräänkuuluttaisin kokonaisuohjelmaa. Tässä salissa on useita kertoja ollut esillä olutveron taso siinä näkökulmassa, että Ruotsin ja Suomen välillä on syntymässä ja syntynyt suuri ero oluen verotuksessa, mikä on johtanut monenlaisiin ongelmiin. Muun muassa ministeri Alho on puheenvuorosaan luvannut, että tämä asia korjataan. Nyt kuitenkin asiassa edetään yhden kohdan ohjel-

malla ja jään kaipaamaan sitä, mikä tulisi olemaan kokonaispolitiikka. Kun Suomi on traditionaalisesti olutmaa, minusta, jos jossakin meillä on alkoholiverossa alentamisen varaa valtiontalouden näkökulmasta, se tulisi ohjata olueen, joka on pääosin kotimaista ja jossa meillä on pitkät perinteet ja hyvin kehittynyt tuotanto Suomessa.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Suomen valtiontaloutta ja talousarviota ei voi tulevaisuudessa rakentaa suomalaisten muusta eurooppalaisesta alkoholikulttuurista poikkeavaan käyttäytymiseen, siis humalahakuiseen juomiseen, joka merkitsee nimenomaan väkevien alkoholijuomien käyttöä. Meidän tulisi tietysti tehdä kaikkemme siihen suuntaan, että miedot juomatavat ja juomat sivuuttavat väkevät alkoholijuomat. Haluaisin alkupään puheenvuoroihin viitaten todeta myös sen, että luonnollinen kehitys Suomen kansainvälistyessä toimii juuri siihen suuntaan, että me emme voi pitää yllä vanhaa, perinteistä alkoholikulttuuria myöskään verotuksen puitteissa.

Ed. L a h t e l a : Rouva puhemies! Oikealla veljet ja sisaret ovat ilmeisesti ummistaneet silmänsä siltä, että olemme kuitenkin liittyneet Euroopan unioniin ja rajat ovat avautuneet, jolloin sieltä kuitenkin jo tällä hetkellä tulee aika paljon rajojen yli alkoholia, väkeviä ja mietoja. Jatkossa, kun tuonti vapautuu vielä enemmän, voidaan tuoda isoja määriä, jolloin mahdollisuutemme rajoittaa systeemiä kapenevat. Meidän pitää siihen mennessä sopeutua joka tapauksessa tilanteeseen. Minusta on hyvä juttu, että mennään pikkuhiljaa askelittain eikä tapahdu mitään isoa rymäystä. Sehän tarkoittaisi sitä, että jossakin vaiheessa meidän pitäisi laskea kertaheitolla vero isossa mittakaavassa, ja sitten vasta ongelmat tulisivat. Kun ed. Räsänen oli huolissaan hintakysymyksestä, luulen niin, että loivalla laskulla päästään parempiin tuloksiin kuin isolla rymäyksellä vuonna 2000.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Minua aina kiinnostaa, kun puhutaan intoilusta täällä talossa, jos pyritään jotakin rajoittamaan, esimerkiksi ennenaikaisia kuolemia ja taloudellisia vahinkoja. Esimerkiksi liikenteessä Suomessa menee noin 500 henkeä per vuosi, eikä kukaan pidä intoiluna, jos pyritään vielä laskeman alemmaksi kuolleitten ihmisten määrää, taikka nyt ajankohtainen asia on ehce-

teeri, kaksi kuolemantapausta taitaa olla tänä vuonna. Kaikki voitava tehdään, että tapaukset eivät lisääntyisi, ja ne ovat aivan oikeita toimenpiteitä. Miksi ei sitten alkoholista, joka tappaa, niin kuin kuulumme, noin 3 000 ihmistä vuodessa, saisi käyttää puheenvuoroja ja rajoittaa? Selkeästi rajoitukset tuovat parannuksen tähän asiaan. Siitä, että suomalaiset jotenkin tottuivat paremmin, jos vähän kerrassaan löysäilläään esimerkiksi viinejä, meillä on kymmenien vuosien kokemukset. Ei Suomen kansa tällä tavalla opi.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Meiltä puuttuu tällä hetkellä suuria alkoholipoliittisia linjauksia, mikä johtuu sekavasta tilanteesta suhteessamme EU:hun ja sen alkoholipoliittisiin säädöksiin. Olisin moneen kertaan sosiaali- ja terveysvaliokunnassa kaivannut esimerkiksi juuri terveyshaittoja, joihin täälläkin on viitattu, käsittelevää laajempaa kokonaisuutta ja esityksiä, koska viime vuosina nimenomaan terveyshaittojen ehkäisystä on määrärahoja poistettu, hoitopaikkoja supistettu ja ongelmat ovat kunnissa nähtävillä.

Tässäkin yhteydessä olisi ollut hyvä, jos hallitus olisi voinut tuoda laajemman esityksen ja pitempiaikaisia linjauksia, kuinka kunnissa näitä asioita jatkossa hoidettaisiin, jotta haitat eivät olisi yksin kuntien vastuulla ja hallitus tai valtiolta tekee suuremmat linjaukset. Ainakin meillä on ollut määrärahoja jatkuvasti liian niukasti hoitoonohjaukseen haittojen torjumiseksi.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Mitä itse varsinaiseen asiaan tulee, niin jos juoda pitää, on parempi, että juo miedompia kuin väkevämpiä. Tämä on harvinaisen yksinkertaista.

Mutta kun ajatellaan asiaa vähän demokraattisemmin, minusta on hyvä ed. Korkeaojan näkemys, että olut on sitten se kansanjuoma, johon pitäisi veronalennus kohdistaa, sillä silloin sillä olisi vaikutusta siihen juomatottumukseen nähden, joka suurella enemmistöllä meikäläisiä on. En lue tähän enemmistöön itseäni.

Varsinaisesti pyysin ed. Lahtelan puheenvuoron johdosta puheenvuoron, koska odotin, että hänen intressinsä olisi johtanut siihen, että hän olisi puhunut viinavirrasta yli itärajan. Ehkä hänen näkemyksensä Euroopan unionista on jo ulottunut Venäjän federaatioon, kun hänen perustelunsa viittasi lähinnä sille puolelle eikä varsinaiseen Euroopan unionin sisämarkkinatilanteeseen.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Minut sai taas pyytämään puheenvuoron ed. Pulliainen, joka totesi, että mieluummin mietoja kuin väkeviä. Ed. Pulliainen, joka yleensä oppineisuuteen vetoaa, sietäisi tietää, että tiede on osoittanut, että on yksi lysti, juoko väkeviä vai mietoja, alkoholin vaikutus on täsmälleen sama. Tämä peruste ei anna aihetta alkoholipolitiikkamme muuttamiselle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Kallis ed. Ala-Nissilän kannattamana ehdottanut, että ensimmäinen lakiehdotus hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen lakiehdotus hyväksytään.

P u h e m i e s : Nyt on äänestettävä ensimmäisen lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy ensimmäisen lakiehdotuksen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on lakiehdotus hylätty.

P u h e m i e s : Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

"Jaa" äänestävät seuraavat edustajat:

Aaltonen, Aittoniemi, Ala-Harja, Alho, Andersson J., Anttila U., Antvuori, Apukka, Backman, Biaudet, Brax, Bremer, Bryggare, Dromberg, Elo, Filatov, Gustafsson, Haatainen, Hassi, Hellberg, Helle, Holopainen, Huotari, Hurskainen, Häkämies, Hämäläinen, Ihamäki, Immonen, Jansson, Juurola, Kaarilahti, Kallio, Kalliomäki, Kanerva S., Karjalainen, Karpio, Kautto, Kekkonen, Kiljunen, Kokkonen, Korhonen M., Korhonen R., Koskinen H., Koskinen Jari, Koskinen Johannes, Krohn, Kukkonen J., Kuosmanen, Kurola, Laakso, Laaksonen, Lاهtela, Laine, Laitinen, Lamminen, Lapiolahti, Lax, Lindroos, Lindén, Lipponen, Luhtanen, Markkula M., Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Mikkola, Mähönen, Mönkäre, Nikula, Nyby, Ojala A., Ojala R., Olin, Partanen, Peltomo, Penttilä, Perho, Pietikäinen M., Pohjola M., Pohjola T., Polvi, Puisto, Pulliainen, Pykäläinen,

Rajamäki, Rantanen, Rask, Rimmi, Rinne, Rosendahl, Saarnio, Siimes, Sjöblom, Soininvaara, Tahvanainen, Tarkka, Tiilikainen, Tiuri, Tiusanen, Tulonen, Törnqvist, Uotila, Vartiainen, Vehkaoja, Viitamies, Viitanen, Viljamaa, Vokkolainen, Vähänäkki, Wahlström, Wideroos ja Zyskowitz.

"Ei" äänestävät seuraavat edustajat:

Ala-Nissilä, Alaranta, Aula, Huuhtanen, Hysälä, Juhantalo, Järviolahti, Jääskeläinen, Jääteenmäki, Kallis, Kankaanniemi, Karjula, Kempainen, Kiviniemi, Koistinen, Komi, Korkeaoja, Korteniemi, Kuisma, Kuoppa, Kääriäinen, Lehtosaari, Leppänen J., Liikkanen, Lindqvist, Lämsä, Manninen, Myllyniemi, Mölsä, Pehkonen, Pesälä, Puhjo, Ranta-Muotio, Rehula, Ryhänen, Räsänen, Saapunki, Saari, Savela, Smeds, Takkula, Vanhanen, Vehviläinen, Veteläinen, Vihriälä, Vistbacka, Vuorensola ja Väistö.

"Tyhjää" äänestävät edustajat Löf, Malm ja Virtanen.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aho, Andersson C., Aura, Enestam, Halonen, Heinonen, Huttu-Juntunen, Isohookana-Asunmaa, Itälä, Jaakonsaari, Kalli, Kanerva I., Kantalainen, Karhunen, Knaapi, Koski M., Koski V., Koskinen M., Lapintie, Leppänen P., Niinistö, Norrback, Nurmi, Pekkarinen, Pietikäinen S., Prusti, Rauramo, Rehn, Roos, Saarinen, Sasi, Skinnari, Suhola, Taina, Tennilä, Tuomioja ja Tykkyläinen.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 111 jaa- ja 48 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 37. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt ensimmäisen lakiehdotuksen.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 43/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä yhteistyöstä öljyn tai muiden haitallisten aineiden aiheuttaman meren pilaantumisen torjunnassa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys 98/1997 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 9/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 9.

Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä ympäristövaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ympäristövaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995

Ainoa käsittely
Kertomus 11/1996 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 16/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 16.

Keskustelu:

Ed. Aaltonen: Arvoisa puhemies! Vuonna 1995 Suomen kehitysyhteistyöhön käytettiin varoja 1 695,6 miljoonaa markkaa ja koko 90-luvun alun jatkunut kehitysavun määrän pieneminen kääntyi vähäiseksi kasvuksi. Kehitysyhteistyön kansantulo-osuus oli 0,32 prosenttia, joka merkitsi prosentin sadasosan nousua edellisestä vuodesta. Kansainvälisesti kehitysyhteistyön kärjessä olivat pohjoiset naapurimme Tanska, Norja ja Ruotsi, kaikki yli 0,85 prosentin tasolla. Suomikin sijoittuu kansantulo-osuudella suoritettussa vertailussa tärkeimpien antajamaiden keskitasolle, vaikka onkin avun volyymia tarkasteltaessa edelleen pienimpien avunantajien joukossa.

Suomen kehitysyhteistyön määrän kasvu johtui kertomusvuonna kokonaan Suomen EU-jäsenyyden tuomasta maksusuudesta EU:n kehitysyhteistyöbudjettiin. Euroopan unionista tuli näin Suomelle yhtä merkittävä monenkeskisen avun kanava kuin YK:n rahastot ja kehitysohjelmat tai kansainväliset kehitysrahoituslaitokset. Vastaavasti Suomen kahdenvälisen yhteistyön määrä väheni edellisvuoteen verrattuna noin 155 miljoonalla markalla tasolle, jolle on viimeksi jääty vuonna 1986. Kahdenvälisen kehitysyhteistyön ja erityisesti hanke- ja ohjelmamuotoisen toiminnan painopiste on edelleen Afrikassa, Saharan eteläpuolisissa maissa.

Näissä oloissa on syytä edelleen korostaa eduskunnan roolin keskeisyyttä kehitysyhteistyön strategian ja käytännön muotoilussa. Ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että sille mahdollistetaan kehitysyhteistyön maakohtaisten määrärahajakautumien käsittely siinä vaiheessa, kun niitä ei ole vielä lopullisesti päätetty hallituksessa tai asianomaisen maan kanssa käydyissä neuvotteluissa.

Kahdenvälisen kehitysyhteistyön välinevalikoima määräytyy yhteistyömaiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, jolloin ns. kriisimaille, jollaisia viime aikoina ovat olleet esimerkiksi Ruanda ja Burundi, tulee lähinnä kysymykseen humanitaarinen apu. Humanitaariselle avulle ei voi asettaa samanlaisia ehtoja kuin eräille muille kahdenvälisen avun muodoille, muun muassa ihmisoikeuksien ja kansanvallan periaatteiden kunnioittamista ja oikeusvaltion periaatteita vastaanottajavaltioissa edistävälle kehitysyhteis-

työlle, jonka osalta äärimmäisessä tapauksessa tulee kysymykseen kehitysyhteistyön vähentäminen tai keskeyttäminen.

Humanitaarisen avun tarve on 1990-luvun kuluessa kasvanut jyrkästi, koska jatkuvasti on ollut meneillään kymmeniä vaikeita humanitaarisia hätätilanteita. Humanitaariset kriisit ovat pakottaneet kansainvälisen yhteisön kehittämään omaa avustusvalmiuttaan ja yhteistyötään. Suomi ei ole lisännyt humanitaarisen avun suhteellista osuutta kehitysyhteistyömäärärahoistaan, vaan pyrkii panostamaan ensisijaisesti pitkäaikaisiin kehitysohjelmiin. Tämä on periaatteessa oikea linjaus, mutta on samalla huomattava, että avustustarpeiden pakottava kasvu on monissa Oecd-maissa nostanut humanitaarisen avun määrärahoja suhteessa muuhun kehitysapuun. Suomellakin tulee olla valmiutta siihen, koska monet sellaisetkin toiminnot, joiden periaatteessa tulisi saada varat YK:n budjetista, ovat käytännössä jäsenmaiden tuen varassa.

Ennalta ehkäisevä tuki, jota annetaan demokratiaa, ihmisoikeuksien toteutumista tai kriisinhallintaa edistävään toimintaan, on kansainvälisen yhteisön suurimpia haasteita. Mahdollisuudet ovat tässä suhteessa olleet toistaiseksi rajallisia muun muassa YK:n tähän tarkoitukseen käytettävissä olevien voimavarojen vähäisyyden vuoksi. Suomen demokratiatuki suunnattiin aikanaan Etelä-Afrikan demokratisoimisprosessin tukemiseen, mikä osoittautuikin rohkaisevaksi kokemukseksi.

Neljannen Lomén yleissopimuksen voimassaolo päättyi helmikuussa vuonna 2000 ja EU:n komissiossa uuden sopimuksen valmistelutyö on alkanut. Lomén sopimus muodostaa onnistuneen ja kokonaisvaltaisen pohjan EU-maiden ja sopimuspuolina olevien kehitysmaiden väliselle kehitysyhteistyölle. Suomen ja EU:n kehitysyhteistyöpolitiikan yleiset tavoitteet ovat saman suuntaiset. EU:n kehitysyhteistyön vahvuus on kehitysmaasuhteiden käsittely yhtenä kokonaisuutena, mihin Suomessakin tulee pyrkiä johdonmukaisen kehitysyhteistyöpolitiikan luomiseksi. Suomella puolestaan on kokemuksensa ja osaamisensa perusteella hyvät mahdollisuudet vaikuttaa EU:n kehitysyhteistyön sisältöön, menettelytapoihin ja laatuun.

Suomen tulisi pyrkiä vaikuttamaan erilaisiin painotuksiin EU:n kehitysyhteistyössä. Unionin tuen köyhimmille maille suunnattu osuus pysyi ennallaan tai jopa väheni reaaliarvoltaan vuosina 1990–93, kun taas merkittävä lisäys tapahtui Välimeren maihin sekä Itä-Eurooppaan suunna-

tussa avussa. Tämä viittaa siihen, että kehitysyhteistyötä käytettiin enemmän yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja taloudellisten etujen edistämisen välineenä EU:n lähialueilla kuin köyhyyden vähentämiseen yleensä. Uuden Lomén sopimuksen valmistelussa on ensisijaisiksi tavoitteiksi otettava köyhimpien maiden velkataakan helpottaminen ja niiden talouden rakenteiden ja viennin kehittäminen.

Arvoisa puhemies! Kehitysyhteistyön antavalle osapuolelle koituvat edut voivat olla merkittäviä lisääntyvän keskinäisen riippuvuuden maailmassa. Hyvinvoinnin lisääntyminen edistää poliittista vakautta ja turvallisuutta, joka vähentää kriisien ja sotien uhkaa. Maailman laajuisten ympäristöuhkien torjuminen ja luonnon monimuotoisuuden suojele kehitysmaissa lisäävät maailman laajuisia ekologisia turvallisuutta. Konfliktien syihin vaikuttaminen ja niiden ennalta ehkäiseminen voi estää pakolaisuudesta johtuvia kansainvälisiä ongelmia. Kehitysmaiden pääsy tasavertaisiksi kauppakumppaneiksi kansainvälisessä taloudessa edistää maailman laajuisia talouskehitystä.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Meillä on täällä käsittelyssä hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995. Minusta on arvokasta, että eduskunta täysistuntosalia myöten käy keskustelua harjoittamastamme kehitysyhteistyöstä, onhan se konkreettisin osa Suomen harjoittamasta globaalin yhteisvastuun politiikasta. Sen vuoksi on hyvin tärkeää, että myös täysistuntotasolla me asiaa käsittelemme. Ehkä hienoisena ongelmana tässä on se, että meillä on vuosi 97 hiipumassa jo kohti loppuansa ja meillä on käsittelyssä hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 95. Eli hyvin tässä jo käsittelee vuotta 96, mutta tämä rytmitys on sen kaltainen, että me olemme saaneet vasta nyt ulkoasiainvaliokunnan lausunnon aiheesta käsittelyymme ja tähän on tyytyminen.

Hallitus alkuvaiheessaan, Lipposen hallitus ihan ensimmäisessä vaiheessaan, vaati periaatepäätöksen kehitysyhteistyöstä ja korosti hyvin voimakkaasti kolmea perusperiaatetta Suomen kehitysyhteistyölle. Ensimmäisenä lähtökohtana kehitysyhteistyössä on globaali köyhyyden ongelmien ratkominen. Toisena keskeisenä tavoitteena on kestävä kehityksen edellytysten synnyttäminen, jolloin erityisesti tietysti ympäristökysymykset ovat hyvin keskeisellä sijalla. Kolmantena keskeisenä tavoitteena suomalaisessa kehitysyhteistyössä on ihmisoikeuksien ja kan-

sanvaltaisuuden edistäminen. Näiden periaate-linjausten, periaatetavoitteiden osalta voi todeta, että niihin on mitä suurimmassa määrin yhdyttävä.

Myös käytännön kehitysyhteistyötä arvioitaessa meidän lähtökohtanamme nimenomaan pitää ollakin juuri näiden kolmen osa-alueen arviointi, missä määrin harjoitettu kehitysyhteistyö on edistänyt nimenomaan köyhyyden ongelmien ratkaisua, ympäristökysymysten hoitoa ja edistänyt ihmisoikeuksia, demokratiaa.

Tältä osin voikin todeta, että suomalainen kehitysyhteistyö on suhteellisen onnistunutta. Se, mihin ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Aaltonen kiinnitti puheenvuorossaan huomiota ja mikä on tietysti olennaisinta, on ei ainoastaan ensisijaisesti katsoa tätä sisältöpuolta vaan ensisijaisesti katsoa sitä, minkä verran me tähän kansainväliseen solidaarisuuteen olemme markkoja panostamassa. Siltä osin vuosi 95 kieltämättä on ollut merkittävä, koska silloin taittui tuo, voisiko sanoa, oikeastaan karmea kehitysura, joka käynnistyi edellisen hallituksen aikana. Vuodesta 92 vuoteen 94 leikattiin poikkeuksellisen rajusti suomalaisia kehitysyhteistyömäärärahoja.

Jos 80-luku oli ollut tasaisen kasvun kautta — oikeastaan läntisistä avunantajamaista Suomi nosti voimallisimmin kehitysapuaan koko 80-luvun saavuttaen vuonna 91 tuon YK:n asettaman tason 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta kehitysaluesiirroiltaan, se itse asiassa ylittiinkin lähes 0,8 prosentin tasolle — niin sen jälkeen muutamassa vuodessa, kolmessa vuodessa, suomalainen kehitysyhteistyö lyötiin käytännössä täysin polvilleen, pudottiin tasolle 0,3 prosenttia. On todettava, että kansainvälinen kehitysyhteistyön historia ei tunne toista tapausta, jossa yhtä rajusti, yhtä voimakkaasti kehitysyhteistyötä olisi pudotettu. Ei edes 80-luvun Thatcherin Englanti onnistunut siinä, missä Esko Ahon hallitus onnistui edellisellä kaudellaan. Tiedämme niitä syitä, perusteita, ja ymmärrämme, vaikka emme voikaan hyväksyä tämän tapaista jyrkkää avun alasajoa. Muutkaan avunantajat vastaavan tapaisissa tilanteissa eivät ole toimineet samalla tavalla. Tästä toiminee hyvänä esimerkkinä vaikka Tanska 80-luvun lopulla, myöskään Ruotsissa 90-luvulla, vaikka siellä ei ihan samassa mittakaavassa taloudellisia vaikeuksia ollut kuin Suomessa, kehitysapumäärärahoihin ei joka tapauksessa puututtu.

Nyt Lipposen hallitus on oikaissut tuon syökykierteen, ja vuosi 95 oli ensimmäinen, jossa oli jo nousua. Nyt on tasaisen kasvun ura valittu

siten, että tavoitteena on ilmeisesti vuonna 2007, kymmenen vuoden päästä, saavuttaa 0,7 prosentin taso. Hallitus on asettanut tavoitteeksi 0,4 prosenttia vuoteen 2000 mennessä, mikä on suurin piirtein Euroopan unionin jäsenmaiden keskimääräinen kehitysyhteistyön suhteellinen osuus.

Kun ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Aaltonen äskeisessä puheenvuorossaan totesi, että Suomen apu tällä hetkellä on lähellä merkittävimpien kehitysavun antajien tasoa, niin hänen huomionsa on sikäli oikea, että Oecd-maiden eli läntisten teollisuusmaiden kehitysapu on tällä hetkellä 0,27 prosenttia. Puhua monikossa maista ei ole kuitenkaan aivan täsmällistä, koska Oecd-maiden kehitysavun suhteellisen keskimääräisen osuuden alhaisuus johtuu ennen muuta Yhdysvaltain kehitysavun alhaisesta tasosta, 0,1 prosenttia, ja toisen bruttokansantuotteeltaan merkittävän maan eli Japanin kehitysavun mataluudesta, joka on noin 0,25 prosenttia. Nämä kaksi maata yhdessä aiheuttavat sen, että Oecd-maiden keskimääräistaso putoaa alle 0,3 prosentin. Mutta jos me otamme merkittävimmät kehitysavun antajat huomioon, silloin Suomi valitettavasti ei kuulu edes keskimääräisten maiden joukkoon, vaan se on suurin piirtein 0,4 prosentin tasolla, joka on EU-maiden keskiarvo.

Lähimpänä, meille tärkeimpänä viiteryhmänä ovat tietysti Pohjoismaat. Olemme kansainvälisissä yhteyksissä moneen kertaan ikään kuin ratsastaneetkin tällä pohjoismaisella hyvällä kehitysapumaineellamme. Tässä suhteessa me emme ole kehitysrahoituksen osalta vastanneet huutoomme. Muissa Pohjoismaissa 0,7 prosenttia on saavutettu jo 1970-luvulla, ja sen jälkeen, siis 20 vuoteen, ei alle 0,7 prosentin kehitysapurahoitus-sirroissa ole menty. Tässä suhteessa Suomi on siis poikkeuksellinen, ja meillä on tarvetta ehdottomasti pyrkiä myöskin pitämään määrällisesti kiinni siitä sitoumuksesta, jonka presidentti Urho Kekkonen jo vuonna 1970 YK:n yleiskokouksessa toi julki, että Suomen kehitysavun taso on 0,7 prosenttia.

Hallituksen kertomuksessa näkyy myöskin yksi erikoinen piirre, ristiriitainen perusasetelma tässä määrällisessä tavoitteessa. Pakolaisten vastaanottoon hyväksytyt määrärahat luetaan Oecd:n laskelmissa kehitysyhteistyöksi. Suomesa keskimäärin pakolaisten vastaanottoon on vuosittain käytetty noin 30 miljoonaa markkaa. Hallitus kuitenkin budjetoijatkuvasti yli 100 miljoonan markan tasolle pyrkiäkseen itse budjetin käsittelyn yhteydessä osoittamaan sen, että kehi-

tysapuun käytettäisiin enemmän varoja kuin todelliset maksatukset ovat. (Ed. Kemppainen: Lipposen hallituksen!) Tämä kieltämättä on ongelma. — Täällä viitattiin, että se on Lipposen hallituksen ongelma. Tämä oli jo Esko Ahon hallituksen ongelma. Sieltä se perinne tulee. — Tähän tulisi kiinnittää vakavasti huomiota. Ei ole mitään perusteita budjetoida sellaisia markkamääriä, joista me tiedämme, että niitä mitä suurimmalla todennäköisyydellä ei tulla käyttämään. Tässä suhteessa täytyisi pyrkiä olemaan jo budjetin käsittelyn yhteydessä rehellisiä.

Arvoisa puhemies! Ed. Aaltonen toi puheenvuorossaan jo esille sen seikan, että suomalainen kehitysyhteistyö pääsääntöisesti maakohtaisesti kohdistuu köyhimpään maanosaan eli Afrikkaan. Siellä meillä ovat tärkeimmät apumme vastaanottajat, lähinnä itäisessä ja eteläisessä Afrikassa. Aasiassa Nepal ja Vietnam sekä Latinalaisessa Amerikassa Nicaragua ovat sitten muut keskeiset avun vastaanottajat. Ed. Aaltonen toi myöskin puheenvuorossaan sen seikan esille, mitä valiokunta korosti, että hallituksen pitäisi esittäessään kehitysyhteistyöbudjettia mahdollistaa se, että eduskunta pääsee myöskin vaikuttamaan budjettiin yksityiskohtaisemmin koskien erityisesti maavalintoja. Nyt maakohtaiset määrärahat käsitellään blokkina. Olisi tarkoituksenmukaista, että eduskunta pystyisi myöskin sanansa sanomaan maakohtaisten määrärahojen jakaumasta. Tämä liittyy bilateraalseen kehitysyhteistyöhön, ja tämä tuli vahvasti valiokunnan mietinnössä esille.

Itse olisin myöskin oikeastaan edellyttämässä samaa koskien multilateraalista yhteistyötä. Multilateraalinen, monenkeskinen, yhteistyöhön on ollut vuonna 1995, sen selvästi näemme, kasvussa, ja siihen vaikuttaa ennen kaikkea tietenkin Euroopan unionin jäsenyys. Nykyisin me voimme sanoa, että monenkeskinen kehitysyhteistyö jakaantuu kolmeen karkeasti ottaen yhtä suureen blokkiin. Perinteinen tuki YK-järjestelmälle on yksi, toinen tukiblokki on kansalliset kehitysrahoituslaitokset, jotka ovat lähinnä Maailmanpankki-ryhmään kuuluvia rahoituslaitoksia, ja kolmas blokki, joka on ollut nyt nostamassa kehitysyhteistyömäärärahoja erityisesti multilateraalisen avun osalta, on tietysti Euroopan unionin kehitysyhteistyön rahastoon osallistuminen.

Tältäkin osin voisi olla tarkoituksenmukaista, että eduskunta kävisi huolellisemmin lävitse multilateraalisen avun jakauman, ei ainoastaan näihin kolmeen suureen ryhmittymään, vaan myöskin järjestökohtaista jakoa. Olisi hyvin tarkoi-

tuksenmukaista käydä lävitse muun muassa YK-järjestöjen sisällä, minkä tyyppisiin järjestöihin tukea annetaan. Eduskuntahan on jo perinteisesti ottanut kannan sen suuntaisesti, että nimenomaan YK-järjestelmän tuen tulisi olla vahvasti esillä. Tämän lisäksi olisi syytä tarkastella sitä, mitkä YK-järjestöistä ovat vahvimmin tukea saamassa, ja sama koskee myöskin kehitysrahoituslaitoksia. Tässä suhteessa olisi, toistan vielä, tarkoituksenmukaista eduskunnalla olla suurempi sanavalta näitä voimavaroja allokoitaessa.

Arvoisa puhemies! Ehkä viimeisenä huomiota tässä yhteydessä on tuotava esille se, että vuosi 1995 on ensimmäinen vuosi, jolloin Suomi on Euroopan unionin jäsenmaana. Nimenomaan Euroopan unionin jäsenyys on synnyttänyt monia haasteita suomalaiselle kehitysyhteistyölle, ei ainoastaan sitä, että Suomi osallistuu Euroopan unionin kehitysyhteistyöhön ja itse asiassa vaikuttaa sen perheen sisällä, joka on maailman mitassa suurin yksittäinen avunantajamaaryhmä. Yli 60 prosenttia kansainvälisestä kehitysyhteistyöstä rahoitetaan joko suoraan Euroopan unionin multilateraalisten ohjelmien kautta tai bilateraalisena, kahdenkeskisenä maakohtaisena yhteistyönä. Tässä on hyvin tärkeää se, että juuri Suomi on nyt tässä prosessissa myöskin vaikuttamassa juuri niistä periaatteista liikkeelle lähtien, jotka puheenvuoroni alussa toin esille ja jotka hallitus on periaateohjelmassaan hyväksynyt.

Toinen olennainen seikka, mikä nimenomaan Euroopan unionin puolelta heijastuu suomalaiseen kehitysyhteistyökeskusteluun, on se, minkä selvitysmies Paasio selvityksessään parin vuoden takaa toi esille, että kehitysyhteistyötä joudutaan tänä päivänä tarkastelemaan osana suomalaista ulkopoliittikan kokonaisuutta. Se on hyvin tärkeää huomioida. Kehitysyhteistyötä ei ole enää tarkoitus pitää erillisenä saarekkeena, vaan kehityksmaasuhteet ovat kokonaisuus, jossa on sekä kauppapoliittinen osansa, on poliittinen osansa, on ympäristöyhteistyöhön, kulttuuriyhteistyöhön ja myöskin kehitysyhteistyöhön liittyvät osa-alueensa. Tätä kokonaisuutta meidän tulee käsitellä. Tähän pohjautuu Euroopan unionin kansainvälinen kehitysyhteistyö, tämäntapaiseen kokonaisvaltaiseen lähestymistapaan. On olennaista, että asia pystytään hoitamaan myös Suomessa juuri tästä näkökulmasta. Tähän viittaa myöskin se, että Suomessa ollaan hallinto ulkoasiainministeriössä uudelleen organisoimassa siten, että pyrimme enemmän aluekeskeisesti lähestymään kuin aikaisemmin. Meillä on ni-

menomaan sektorijako, sektorikeskeisyys ollut ulkoasiainhallinnossa ominaisinta. Aluekeskeisyys on juuri se lähestymistapa, jolla voidaan tarkastella kokonaisvaltaisesti ulkosuhteita, jonka yhtenä osana, arvoisa puhemies, myöskin kehitysyhteistyö on.

Ed. W a h l s t r ö m : Arvoisa puhemies! Kotaan olla toistamatta sitä, mitä edustajat Aaltonen ja Kiljunen ovat sanoneet, koska olen hyvin paljon samaa mieltä näistä asioista. Sen sijaan haluaisin puuttua siihen, mitä tällä hetkellä olisi tärkeintä miettiä tulevaisuudesta kehitysyhteistyön ja kehityskaasu-suhteiden osalta.

Valiokunnan mietinnössään todetaan, että vuoden 95 aikana tehtiin erilaisia selvityksiä kehitysyhteistyöstä, ja myös vuoden 95 aikana annettiin kansanedustaja Paasilolle tehtäväksi tehdä kokonaisselvitys, joka sitten valmistui vuoden 96 alussa. Siitä sitten syntyi periaatepäätös viime syksynä vuosi sitten. Periaatepäätöksessään hallitus totesi, että kuluvan vuoden aikana luodaan kehityskaasu-suhteiden kokonaistrategia, jossa kaikki Suomen kehityskaasu-suhteet, niin kaupalliset, taloudelliset, ulkopoliittiset kuin kehitysyhteistyösuhteetkin, rakennetaan yhdeksi johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Tämä asia on tavattoman tärkeä tällä hetkellä, vaikka näyttää siltä, että tuo strategia ei ehkä aivan tänä vuonna valmistukaan. Mielestäni siihen on kuitenkin hyvä ottaa jo tässä vaiheessa kantaa, aivan samoin kuin siihenkin, miten tapahtuu yhteistyö EU:n puitteissa ja erityisesti mietinnössäkkin mainitun Lomé-sopimuksen uudistamisen yhteydessä.

Kun on tilaisuus hieman pohdiskella tulevaisuutta, käytän mielelläni taustana kehityskaasu-suhteiden neuvottelukunnan piirissä käytyä keskustelua. Kehityskaasu-suhteiden neuvottelukuntahan on laajasti kansalaisjärjestöjä, etujärjestöjä ja parlamentaarisia puolueita edustava neuvottelukunta, joka on jo osaltaan mietiskellyt sitä, miten Suomen tulisi rakentaa tuo kehityskaastrategiansa. Siitä muutamia, ehkä hieman hajanaisia kommentteja, mutta kuitenkin taustoja, miten tuossa neuvottelukunnassa asiaa on mietiskelty. On lähdetty siitä, että Suomella tulee olla ensinnäkin näkemys siitä, millainen on maailma nykyään, sen nykytila, sitten on määriteltävä Suomen tehtävät, keskeiset päämäärät ja käytännön tehtävät, ja kolmanneksi keinot eli voimavarat, millä tavoin kehitetään kehityskaasu-suhteiden kokonaisuutta.

Ensimmäiseksi on tietenkin tärkeää arvioida,

minkälaisia muutoksia on maailmassa tapahtunut. Olennaisia muutoksia on joka tapauksessa tapahtunut, ensinnä niitä, joita me kutsumme globaaleiksi, mutta jotka samalla myös merkitsevät voimakasta alueellistumista ja ohjaavat sekä kauppaa että rahavirtoja aivan uudella tavalla esimerkiksi useihin Kaakkois-Aasian maihin. Yksityiset rahoitusvirrat ovat huomattavasti kasvaneet, ja kehityksessä on havaittavissa piirteitä siitä, että kehitysmaiden osalta nämä merkitsevät hyvin voimakasta ja nopeaa eriytymistä taloudellisen kasvun ja elintason suhteen. Voidaan tällä hetkellä arvioida, että noin 20 kehitysmaata on teollistumassa ja kohottamassa merkittävästi väestönsä elintasoja, joissakin tapauksissa jopa yllättävän nopeasti, mutta samaan aikaan uhkaa kehitysmaiden enemmistöä taloudellinen ja poliittinen marginalisoituminen. Tämä on tietenkin yhtenä lähtökohtana Suomen kehityskaasu-suhteissa erittäin tärkeä ottaa huomioon.

Toinen lähtökohta maailman muutoksessa on ympäristöongelmien valtaisa kasvu ja erityisesti meidän kannaltamme sen huomioon ottaminen, että esimerkiksi suurin osa ilmaston lämpenemistä aiheuttavista kasvihuonekaasupäästöistä syntyy taloudellisilla mittareilla arvioiden menestyksessä eli siis pohjoisen maissa. Näin ollen menestyksen mittarit eivät ota riittävästi huomioon kehityksen globaaleja kustannuksia. Tämä on tärkeä lähtökohta.

On selvää, niin kuin mietinnössäkkin todetaan, että on tärkeää, että Suomi kaikissa yhteyksissä arvioi linjauksiaan Euroopan unionin jäsenenä siitä näkökulmasta, miten uskottavalta meidän linjamme näyttää, jos sitä tarkasteltaisiin kehitysmaista katsoen.

Suomen kehityskaasu-suhteiden arvolähtökohdista muutama sana, ja edelleenkin puhun niistä pohdinnoista, joita neuvottelukunnassa on käyty. Ensinnäkin tärkeimmässä asemassa ovat ihmisoikeudet eli lähtökohtana on se, että me selkeästi erotamme ne arvot, jotka ovat sisällöltään yleismaailmallisia, universaaleja arvoja, joita ei voida suhteuttaa tilanteisiin, kansallisiin kulttuureihin, ilman että ne menettäisivät kokonaan sisältönsä. Niistä ensimmäisenä ihmisoikeudet, koska arvioidaan, että ihmisoikeuksien täsmenlyminen ja niiden yhä tarkempi huomioon ottaminen on voimakkain kehitystä eteenpäin vievä ja sille sisältöä antava voima kaikkialla maailmassa. Toisena arvolähtökohtana on yhteisvastuullisuus maapallon ympäristön tilasta, josta jo yhden esimerkin äsken sanoin. Ja kolmas tärkeä alue on kulttuurin monimuotoisuuden merkitys.

Nämä muodostavat sen arvopohjan, josta myös suomalaisen kehitysmaasuhteiden politiikan tulisi lähteä.

On hyvin tärkeätä, että me näemme Suomen osana vakaata kehitystä, mutta se ei saa merkitä sitä, että vakaus olisi yksiselitteinen tavoite, vaan muutos parempaan saattaa synnyttää myös erimielisyyksiä. Erimielisyyksiä ja ristiriitoja ei pidä pelätä, ei vältellä eikä peitellä, vaan löytää niitten keskeltä askeleita eteenpäin, ja siinä tietenkin on tärkeätä paitsi ulkoinen myös sisäinen turvallisuus, joka merkitsee sitä, että Suomi voi tätä sisäistä turvallisuutta kehitysmaissa vahvistaa lisäämällä näiden maiden, näiden yhteiskuntien sosiaalista pääomaa puolustamalla siis johdonmukaisesti ihmisoikeuksia, tukemalla demokratisoitumista, hyvää hallintoa, oikeuslaitosta, naisten asemaa jne. Näistä, niin kuin valiokunnan mietintökin toteaa, meillä on erinomaisen hyviä kokemuksia muun muassa demokratiayhteistyön osalta. (Ed. Aittoniemi: Apu on passi-voivaa!)

Peruslähtökohta, niin kuin tuossa päätöksessä strategian luomiseksi on, on se, joka täällä jo edellä todettiin, että kehitysmaasuhteet ovat osa Suomen laajaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, ja silloin Suomen tavoitteena tulee olla, että tämä laaja turvallisuuspolitiikan näkökulma vakiinutetaan sen sijaan, että katseltaisiin kapeasti yksinomaan sotilaallista turvallisuutta, ja että tämä laaja näkökulma olisi myös kehitysmaasuhteiden perustana.

Eräs paljon keskusteltu asia on se, mikä on suomalaisen kansalaisyhteiskunnan suhde kehitysmaasuhteisiin. Jo tuolloin, kun vuonna 93 laadittiin edellinen strategia-asiakirja, joka koski silloin vain kehitysyhteistyötä, ei kaikkia suhteita, todettiin, että tuloksellista ja pitkäjänteistä kehitysyhteistyötä ja kansainvälistä yhteistyötä yleensä ei voi toteuttaa ilman laajaa kansalaistukea. Suomessa tällainen laaja kansalaistuki on olemassa. Tosin on helppo tietenkin käyttää kehitysmaasuhteiden kehittämistä vastaan niitä yksittäisiä protestimielialoja, niitä jopa nationalistisia tai rasistisia mielipiteitä, joita nousee esiin, mutta kyllä kansan valtavirta on hyväksynyt kehitysyhteistyön. Kansalaiset ovat sitä mieltä, että on oikein pitää hyviä suhteita kaikkien maihin ja että tällainen vuorovaikutus on tosiasiassa myös meidän kansallinen etumme ja lisää meidän yhteistä turvallisuuttamme.

Sitten muutama sana Suomen EU-tason politiikasta. Siinä on nyt tärkeätä, miten me suhtaudumme tulevaan Lomé-asiakirjaan eli toisin sa-

noen EU:n kehitysyhteistyöpolitiikan tärkeimpään asiakirjaan, joka vuoden 2000 alusta on uusittava. Siinä on eräs asia, joka on tärkeätä muistaa: Suomi ei voi hankkia kehitysyhteistyökokemusta, kehitysmaasuhteiden kokemusta ilman, että sillä on suhteellisen syvällisiä, pysyviä ja pitkäaikaisia suhteita, niin kuin nyt meillä on ollut ohjelmamaiden kanssa, eli toisin sanoen vain siinä suhteessa Suomen panos EU:n kehitysmaasuhteiden koordinaattorina voi olla mielekäs, jos meillä on riittävästi myös omaa kahdenvälistä kokemusta kehitysmaiden kanssa. Tämä on hyvin tärkeä asia.

Lopuksi vielä siitä, minkälaisia perustavoitteita EU:n sisällä käytävälle yhteistyölle on rakennettava. Siitähän mietinnössäkkin jo todetaan, että Suomen on erityisesti painotettava köyhyyden vähentämistä ja että nimenomaan se suunta, joka näyttää EU:ssa olevan, että on panostettu Välimeren maihin tai Itä-Euroopan maihin, voi olla huolestuttava, mikäli se tapahtuu muiden maanosien ja kehitysmaiden kustannuksella. Näin ollen olisi, niin kuin valiokuntakin toteaa, uuden Lomé-sopimusten valmisteluissa ensisijaisena tavoitteena oltava köyhimpien maiden velkataakan helpottaminen ja niiden talouden rakenteiden ja viennin kehittäminen.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Mietinnön sisällöstä päätellen ulkoasiainvaliokunta on käsitellyt kehitysyhteistyökertomuksen tänä vuonna ilmeisesti pakkopullana. Neljästä sivusta ainakin kolme on kertaalleen kirjoitetun kertausta. Loppuosakin sisältää lähinnä itsestäänselvyyksiä. Se on ymmärrettävää, kun nyt käsitellään kolme vuotta sitten tehtyjä päätöksiä. Toisaalta kehitysyhteistyökertomus vuosiluvusta riippumatta tarjoaa mahdollisuuden myös linjakeskusteluun. Siihen ulkoasiainvaliokunta ei valitettavasti ole tarttunut.

Eduskunta on eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota oman roolinsa vahvistamiseen kehitysmaasioiden käsittelyssä. Myös ulkoasiainvaliokunta on ottanut tavoitteen mietintönsä alkuun. Ulkoasiainvaliokunnan näkemyksen mukaan eduskunnan roolia kehitysyhteistyössä voidaan vahvistaa tuomalla maakohtaisen määrärahajakauman käsittely eduskuntaan, ennen kuin se lyödään lukkoon hallituksessa. Kannatan tätä tavoitetta, mutta olisin toivonut myös käytännön toteutusehdotuksia.

Itse asiassa rahan jaon yksityiskohtiin osallistumista tärkeämpää on tarjota eduskunnalle aito mahdollisuus osallistua maamme kehitysmaapo-

litiikan tavoitteenasetteluun ja keskustella sen keinoista ja painopisteistä sekä mieltä myös keinoja saada tämä sali kiinnostumaan kehityspoliitikasta. (Ed. Wahlström: Se on vaikeata!) Tällaisella eduskuntakeskustelulla saavutettaisiin parhaimmillaan toinenkin päämäärä. EU-jäsenyyden jälkeen Suomen ulkopoliittikka on suuntautunut yksipuolisesti Eurooppaan ja lähialueille. Muu osa maapallosta muutamaa yksittäistä valtiota lukuun ottamatta on unohtunut. Meihin vaikuttava maailma ei kuitenkaan pääty EU:n rajoille eikä Siperiaan. Kehitysmaiden merkitys kasvaa sekä hyvässä että pahassa. Aktiivisuus kehitysmaakysymyksissä on tärkeä osa globaalia yhteisvastuuta ja toteuttaa laajaa turvallisuuskäsitettä. On tärkeää, että myös eduskunta voi sitoutua tähän prosessiin.

Ulkoasiainvaliokunta nostaa kehitysyhteistyökertomuksesta esille erityisesti ennalta ehkäisevän tuen, jota kehitysyhteistyökertomuksessa on käsitelty humanitaarisen avun yhteydessä. Sen kautta tuetaan kertomuksen mukaan demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteuttamista sekä osallistutaan kriisinhallintaan. Jostain syystä valiokunta on päätenyt varsin kapeaan käsitykseen sen tehtävistä todetessaan, että ennalta ehkäisevän tuen tavoitteena on ehkäistä konflikteja sekä edistää kriisinhallintaa ja katastrofivalmiutta. Toki ne kaikki kuuluvat asiaan, mutta sanavalinnat johtavat ajatukset suppeammalle kuin minusta pitäisi.

Ennalta ehkäisevä tuki on ennen kaikkea laajan turvallisuuskäsitteen väline. Se kuuluu toki pääosin humanitaarisen avun piiriin mutta käsitteen yhteydessä ei saa unohtaa YK:n kehitysohjelmia eikä kehitysrahoituslaitosten linjauksia, jotka vaikuttavat ennalta ehkäisevän tuen tapaan. Itse asiassa sillä on välitön yhteys lähes kaikkiin kehitysyhteistyöstrategian tavoitteisiin. Luettelen ne tässä muistin virkistämiseksi: laajamittainen köyhyyden vähentäminen, ympäristöongelmien torjuminen sekä ihmisoikeuksien, kansanvallan ja tasa-arvon edistäminen.

Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn ulkoasiainvaliokunnan toteamukseen, että ennalta ehkäisevä toiminta on kansainvälisen yhteisön suurimpia haasteita, johon ei ole kyetty vastaamaan käytettävissä olevien voimavarojen niukkuuden vuoksi. Pidän välttämättömänä, että sen asemaa vahvistetaan Suomen kehitysyhteistyössä pitkäjänteisten maaohjelmien rinnalla ja niitä tukien. On myös tärkeää, että YK:n ja muiden monikansallisten toimijoiden tähän liittyvää tukea saa-

daan ohjatuksi nykyistä tehokkaammin ja tarkemmin.

Kuten kehitysyhteistyökertomuksessakin todetaan, keskeinen ennalta ehkäisevän tuen kohde on ihmisoikeuksien vahvistaminen. Se puolestaan sisältää laajan kirjon toimenpiteitä, jotka kohdistuvat muun muassa naisten aseman parantamiseen ja muihin tasa-arvokysymyksiin, vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen suojeluun sekä rotusorron vastustamiseen. Niihin vaikuttaminen edellyttää lähes aina puuttumista myös maan talouden toimintamekanismeihin, jotka usein ylläpitävät epätasa-arvoa ja ruokkivat rakenteellista väkivaltaa. Tyypillinen esimerkki tällaisesta riippuvuudesta on maakysymys. Ennalta ehkäisevä tuki toimii siksi parhaiten yhdessä muiden kehitysyhteistyöpolitiikan keinojen kanssa.

Suomi on tukenut ihmisoikeuksien edistämistä vuotuisella joustavasti käytettävissä olevalla määrärahalta. Se on suunnattu pääasiassa kansalaisjärjestöjen työhön ja paikallisten järjestöjen toiminnan tukemiseen. Järjestelmä on toimiva ja mahdollistaa niukkojen resurssien täsmäkohdennuksen. Tällainen kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen on tärkeä osa demokratistoitumisprosessia ja ihmisoikeuksien toteuttamista. Kansalaisten ja yhteisöjen oikeuksien turvaaminen ja laajentaminen suhteessa hallituksiin ja myös monikansallisesti toimiviin yrityksiin lisää yhteiskunnan vakautta. Näihin oikeuksiin liittyvät läheisesti myös toimenpiteet, joilla taataan ihmisille vaikutusmahdollisuus heihin vaikuttaviin päätöksiin. Näin parannetaan kansalaisten mahdollisuuksia osallistua yhteisönsä toimintaan ja julkisen hallinnon parantamiseen.

Kertomuksen mukaan naisten asema, tasa-arvokysymykset ja sukupuoliroolit otettiin toistuvasti esille kertomusvuoden kehitysyhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa. Niin pitää olla vastakin. Kehitysyhteistyöstrategian mukaan "Suomi toteuttaa kaikissa kehitysyhteistyöhankkeissa sukupuolten välisen tasa-arvon periaatetta sekä hyödyntää ja täysimääräisesti kehittää yhtäläisesti naisten ja miesten voimavaroja."

Arvoisa rouva puhemies! Kehitysyhteistyökertomukset tulevat eduskunnan pureksittaviksi kohtuuttoman pitkän ajan kuluttua niiden käsittelemistä asioista. Toivon, että jatkossa viive saadaan kurotuksi umpeen niin, että tähän aikaan vuodesta meillä on käsissämme jo edellisen vuoden kertomus.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pykäläisen viimeiseen toiveeseen on kyllä helppo yhtyä. Kyllä tämä vähän kummalliselta tuntuu, että me näin pitkän ajan jälkeen käsittelemme niitä asioita, jotka toki käsittelemisen ansaitsevat. Hyvä, että edes nyt, mutta olisi varmaan kaikille osapuolille parempi, että tämä käsitteilyjärjestys tapahtuisi vähän nopeammin kuin nyt on laita.

Ed. Wahlström oli kovin positiivinen, kun hän arveli, että Suomen kansan laajalla enemmistöllä on vakaa käsitys kehitysavun tarpeellisuudesta ja että se on tämän ajattelun takana. Todella vilpittömästi toivoisin, että voisin olla yhtä lailla hänen kanssaan samaa mieltä. Mutta epäilen, että jo tämäkin keskustelu vähän myöhemmin tulee paljastamaan, että ed. Wahlströmin toive on hiukan ylimitoitettu. (Ed. Aittoniemi: Suomalaiset ovat tervejärkistä kansaa! — Ed. Wahlström: Ei ed. Aittoniemi edusta kansan enemmistöä!)

Arvoisa rouva puhemies! On hyvä asia, että vuonna 1995 tapahtui käänne parempaan. Se suuntaus, johon ed. Kiljunenkin ansiokkaasti viittasi, oli viemässä meitä kyllä kansainväliseen paitsioon. Kehitysavun määrä laski sellaista taktia, että emme olleet perässä pysyä Suomessa. Tämä on sen pitkän laskun jälkeen ensimmäinen vuosi, josta voimme puhua tavallaan plusmerkkisesti.

Olisi ehkä syytä myös pohdiskella EU:n ja Suomen välisen kehitysyhteistyöajattelun eroja paremmin. Mutta, arvoisa rouva puhemies, kun nyt huomaan, että mikrofoni edessäni välkkyi, palannen siihen joskus myöhemmin.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Yksi hyvä piirre kehitysyhteistyökeskustelussa, sekä tässä keskustelussa että muutenkin, on ollut se, että puoluepoliittiset painotukset ovat jääneet vähemmälle. Siitä ei voi kyllä kehua edellistä puheenvuoronkäyttäjää ed. Kekkosta eikä myöskään ed. Kiljusta, joka täällä piti puheenvuoron.

Kun valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa olemme budjettia käsitelleet, niin itse asiassa vasta ensi vuodelle 1998 näemme budjetissa reaalikasvua. Siitäkin on se johtopäätös vedettävissä, että Ahon hallitus ja Lipposen hallitus ovat kyllä ihan yhtä syntyisiä tässä kysymyksessä, kehitysyhteistyövaroja on leikattu alaspäin. Sen vuoksi minusta tällainen puoluepoliittinen keskustelu, jota on kyllä ollut paljon vähemmän kuin aikaisemmin, mutta jota edustajat Kekkonen ja Kiljunen kävivät, ei enää sovi.

Jos toiselta puolen katsoisi sitä tilannetta, jos-

sa Suomen talous oli 90-luvun alussa, jolloin kehitysyhteistyövaroja valitettavasti jouduttiin leikkaamaan, niin paitsi että kehitysyhteistyövarojen leikkaus oli maailmanennätys, niin kyllä taloutemmekin syöksyi maailmanennätysvauhtia, eli sieltä jokin peruste löytyi. Kun ottaa huomioon, että Lipposen hallitus jatkoi kehitysyhteistyövarojen leikkauksia, vaikka tilanne oli jo parempi, niin sen vuoksi meidän ei tarvitsisi enää puoluepoliittisesti syytellä. Tietysti, jos vähän kauemmaksi katsotaan, niin taisivat kehitysyhteistyövarat nousta ulkoministeri Väyrysen aikana 80-luvulla jostakin 0,25—0,3:sta yli 0,7:ään, joten tarkastelukulmia voi olla erilaisia.

Rouva puhemies! Kehitysyhteistyökertomuksessa on jostakin saatu vuodelle 1995 reaalikasvua. En ihan tarkkaan tiedä, mistä laskentaperuste on tällaiseksi tullut, koska se ei budjettia tehdessä vielä siltä näyttänyt. Itse asiassa vuoden 1995 budjettihan oli Esko Ahon hallituksen tekemä. Sen vuoksi puoluepoliittisen näkemyksen esiin nostaminen on turhaa siltäkin osin. Mutta niin kuin sanottu, on hyvä, että on päästy jo vähitellen keskustelemaan itse kehitysavun sisälöstä eikä siitä, kuka puolue ja mikä hallitus on kehitysyhteistyövaroja eniten leikannut.

Mielestäni Suomen kehitysyhteistyöllä on nyt kaksi isoa haastetta edessään. Selvitysmies Paasi on selvityksessä näitä oli jo tehty, ja eduskuntakäsittelyssä niihin on jo paneuduttu.

Minusta yksi vaikeimpia mutta tärkeimpiä kysymyksiä on ehdollistaminen. Kun me kehitysapua annamme, meidän pitäisi kyllä pystyä perustelemaan suomalaisille veronmaksajillekin, millä periaatteella näitä annetaan. Toki tiedämme, että se on hyvin vaikeaa. Jos esimerkiksi annamme kansalaisjärjestölle kehitysapua ja kansalaisjärjestöt toimivat tavallaan jossakin meidän arvojemme kannalta kriittisessä maassa oppositiovoimana, niin kyllä tämä tietysti on ehdollistamisessa hyvä jos mikä. Mutta kyllä köyhyyden lieventäminen on varmasti tärkein periaate. Siinä kyllä soisi tähänastista paljon paremman vuoropuhelun aikaansaamista.

Kun tuloerot Pohjoismaissa ovat pienimmät, ja kun me köyhimmissäkin maissa kehitysyhteistyötä teemme ja apua niille annamme, niin siellä, voi sanoa, johto on paremmassa asemassa kuin Suomen johto. Sisäiseen tulonjakoon, köyhyyden poistamiseen pitäisi uskaltaa puuttua ja pitäisi pystyä puuttumaan.

Samaten tietysti ihmisoikeuskysymykset, demokraatiatarve ja sukupuolten välinen tasa-arvo ovat sellaisia, joissa pohjoismaiset kehitysyhteis-

työn tekijät puhuvat kokemuksesta ja rehellisesti, koska meillä näissä asioissa on päästy pitemmälle. Ne ovat sellaisia yleisinhimillisiä arvoja, joita soisimme edistettävän myös kehityksessä.

Samaten puolustusmenojen osuus bruttokansantuotteesta on monessa maassa arka asia, mutta näistäkin pitäisi olla varaa keskustella.

Rouva puhemies! Toinen kysymys, jossa meillä on oppimista, on EU:n kehitysyhteistyöhön mukaan pääsy, ei pelkästään sillä tavalla, että menemme perinteisiin EU-hankkeisiin mukaan ja käytämme siellä rahaa, vaan myös sillä tavalla, että pohjoismaisia periaatteita ja pohjoismaista kokemusta käytetään näissä hankkeissa hyväksi. Onhan näin, niin kuin kehitysyhteistyökertomuksessakin on todettu, että kehitysyhteistyön edelläkävijöitä ovat olleet nimenomaan Pohjoismaat, Suomikin mukana. Nyt, kun laman aikana on jouduttu leikkaamaan, osuutemme ei tosin ole enää kovin iso. Emme ole kehitysyhteistyön suurvalta, paremminkin pienvälikä, mutta meillä kyllä kokemus ja periaatteet ovat ihan pohjoismaisia. Ei nyt omahyväisesti, mutta kuitenkin on syytä todeta, että Suomen kehitysyhteistyön sisällössä tehokkuus nimenomaan köyhyyden poistamiseksi on ollut tärkeää.

Rouva puhemies! Se kehitysyhteistyökeskustelussa on tapahtunut, että olemme nyt päässeet jo asioihin ja itse sisältöön. Tietenkään kehitysyhteistyöhankkeiden popularisointi ja tunnetuksi tekeminen ei ole kovin helppoa, niin kaukana ne meiltä tapahtuvat. Tiettyä epäluuloisuutta kehitysyhteistyötä kohtaan on, varsinkin kun muistetaan, että kehitysyhteistyössä eivät kaikki hankkeet varsinkaan aikaisempina aikoina ole olleet kovin onnistuneita. On menty itsetietoisesti toiseen kulttuuriin ja on oltu tekevinään hyvää, mutta siellä ei olekaan kaikki onnistunut. Kriittistä tarkastelua on nyt tehtykin. On evaluoitu ja uskallettu kriittisestikin arvostella omaa työtä. Se on keskeinen osa kehitysyhteistyötä ja se on myönteinen asia. Siitähan tietysti seuraa se, että kun me kansantuotteesta huomattavan osan eksportoimme näihin asioihin, sen pitää olla suomalaisen poliittisen elämän kritiikin kestävä, ja siinä meillä kansanedustajilla on tekemistä.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vain yhteen asiaan puutun. En tiedä miksi ed. Kemppainen ainakin kolme tai neljä kertaa sanoi, että nyt vihdoinkin pääsemme asiaan. Niinä kertoina, kun täällä olen viimeisen kymmenen vuoden aikana osallistunut kehitys-

yhteistyökeskusteluun, ei kyllä ole puhuttu sillä tavoin puoluepolitiikkaa, kuin ed. Kemppainen sanoi puheenvuorossaan, eikä vertailtu kovinkaan paljon sitä, mikä puolue on kulloinkin nostanut tai laskenut määrärahoja. Kyllä ihan koko ajan on puhuttu asiasta. Se on ihan hyvä ja siihen varmasti pitää pyrkiäkin.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kyllä minua on vähän häirinnyt tämä keskustelu, kuka on leikannut ja kuka on kehitysyhteistyön puolella jnp. Minusta tässä on ollut sellaisia piirteitä, jotka ovat pistäneet silmään. Niin kuin totesin myönteisenä, nyt ne ovat vähentyneet, mutta vielä näitä väitteitä esitetään, niin kuin edustajien Kiljunen ja Kekkonen puheenvuoroissa oli. (Ed. Pykäläinen: Älkää yleistäkö!) — Minun mielestäni oli paljonkin siihen nähden, mitä aikaisemmin on ollut. Kun edellisen hallituksen aikana käsiteltiin kehitysyhteistyöbudjetit, puheet olivat aika ärhäköitä ja syytteleviä. Mutta kun muistetaan, että Lipposen hallitus on kahdessa budjetissa edelleen leikannut, niin minusta se on rauhoittanut keskustelua ja saanut tähän yhteisvastuun. Toivotaan, että niitä puheenvuoroja ei tule. Minä en ainakaan tästä eteenpäin tule niitä käyttämään, jos joku ei anna siihen aihetta, mutta mielestäni edustajat Kekkonen ja Kiljunen antoivat siihen aiheen.

Ed. Aittomäki: Rouva puhemies! Salista kansanedustajien suusta kuuluneet välihuudot vähän ennakoivat sitä, että jossakin vaiheessa pitäisi puhua täällä asiakin, ja sen vuoksi tänne puhujakorokkeelle tulin. Esitän omia näkemyksiäni, jotka eivät ole kaikkien mieleen, mutta omasta mielestäni ne ovat realistisia.

Joskus historiallisena aikana joissakin yhteisöissä tai kyläkunnissa oli tapana, että jotkut varakkaat ihmiset saivat tehdä mitä halusivat, minkälaisia hirmutekoja hyvänsä kunhan tiettyyn aikaan vuodesta jakoivat riittävän määrän almuja köyhyysavustuksiin tai hyväntekeväisyyteen. He saivat kaiken anteeksi ja alkoivat taas tehdä hirmutekojaan.

Kehitysyhteistyön järjestelmä on aivan samanlainen. Vuosikymmenet, vuosisadat siirtomaavallat ryöstivät nykyisiä kehitysmaita, veivät niistä kaiken, veivät yritteliäisyyden, veivät raaka-aineet. Sen jälkeen, kun siirtomaat itsenäistyi, kehitettiin omantunnon lämmittämiseksi jonkinlainen ajatus siitä, että pitää antaa kehitysyhteistyöapua. Eikä siinä mitään pahaa, jos maat, jotka ovat ryöstäneet kehitysmaat, antavat

apuaan tarkoitukseen tai toiseen, mutta kun ne vetävät mukaan sellaisetkin maat kuin esimerkiksi Suomen ja monen muun maan, joilla ei ole ollut oikeastaan käytännössä mitään tekemistä siirtomaavaltiojen kanssa ja jotka eivät ole olleet koskaan siirtomaita ryöstämässä eivätkä painamassa. Mutta suomalaiset maksavat vaan sen kuin ikinä taskuistaan löytävät samaan systeemiin ryöstäjävaltioiden kanssa, jotka lämmittelevät omaatuntoaan. Tuntuu vähän Suomessakin siltä, että meilläkin niin tapahtuu.

Kehitysyhteistyömäärärahoilla, joita on jaettu näihin valtakuntiin, ei ole mitään muuta kuin passivoiva merkitys. Kukaan ei niitä valvo. Suurin osa niihin viedyistä rahoista menee rosvojen taskuun. Loppujen käyttöä kukaan ei valvo ja kehitysyhteistyökohteiden rakenteet jäävät keskeneräisiksi. Jos menette Afrikkaan, näette kaivoja, jotka on vedetty täyteen kamelinlantaa, tai rakennuksia, jotka ovat jääneet ruostumaan, kun kukaan ei viitsi pitää niitä yllä eikä hoitaa. (Ed. Wahlströmin välihuuto) Tämä, ed. Wahlström, on kehitysyhteistyön kokonaiskuva eikä sille mahda mitään. Sen ovat suomalaisetkin nähneet, kun ovat käyneet katsomassa Vietnamin telakoita sun muita. (Ed. Wahlström: Aittomienikin voisi käydä katsomassa!) Siellä ne ovat olleet jossakin kyljellään, vaikka Suomesta on sinne mennyt satoja miljoonia markkoja, kun kukaan ei ole katsonut niitten perään, että ne jotensakin hoidettaisiin.

Erityisesti minun näkemykseni mukaan monenkeskinen kehitysyhteisäpu, jossa rahat vaan lähetetään jonnekin tarkistamatta lainkaan, minne ne menevät, on kaikkein epäterveintä. Esimerkiksi Euroopan unionin kautta on kertomuksen mukaan lykätty lähes 200 miljoonaa markkaa ja tänä päivänä huomattavasti enemmän. Siellä jotkut italiaanot ja espanjaanot katselevat, mihin rahat menevät. Suomalaiset eivät perään kurkkaa, sinne ne johonkin menevät, mutta mitään hyötyä niistä ei ole.

Ymmärtäisin, rouva puhemies, ns. kahdenkeskisen kehitysavun paremmin, jossa me annamme jollekin ja seuraamme samalla sitä, että kohde, johon kehitysyhteistyörahoja on annettu, menee lopullisesti siihen malliin, että kansalaiset pystyvät hyödyntämään kohdetta omaksi hyväkseen, on se sitten sairaala, teollisuuslaitos, satama tai mikä hyvänsä. Mutta kahdenkeskisesäkin avussa on hyvin surkeita esimerkkejä siitä, että meille suomalaisille riittää vain, että rahat annetaan eikä perästä seurata mitään. Vietnamin telakka oli aikanaan sellainen asia. Toinen on

Tansaniassa oleva lannoitetehtas. Sinne annettiin 130 miljoonaa markkaa kahdenkeskistä apua. Siellä on kaivokset, joista tulee raaka-ainetta. Siellä on teollisuuslaitos, joka pystyy tekemään sitä lannoitetta. Pelloilla on huutava puute lannoitteista. Kuitenkaan se ei pystynyt toimimaan. Se suomalaisten 130 miljoonaa meni ihan täysin kuin kankkulan kaivoon. Siitä ei ollut mitään hyötyä. Se johtui siitä, että ei täälläkään tunnettu muuta vastuuta. Sen jälkeen, kun rahat annettiin, niin se oli sillä siisti.

Näyttää olevan niin, että kahdenkeskinenkään apu ei erinomaisista mahdollisuuksistaan huolimatta monenkeskiseen apuun verrattuna pysty toimimaan, koska sitä ei valvota eikä viedä loppuun saakka, lyödä avaimia kouraan ja sanoa, että nyt touhuate tässä, kun teidät on koulutettu ja te ymmärrätte, minkä vuoksi teidän täytyy toimia kansakuntanne hyväksi tällä tavalla. Sitä ei tehdä, vaan rahat menevät valtaosin kuin kankkulan kaivoon myös kahdenkeskisessä avussa. Joitakin esimerkkejä saattaa olla, jotka ovat hiukan parempia. Valitettavasti näin on. Tässä alkaisi pikku hiljaa kaivata jotakin muuta kuin kauniita kehitysyhteistyökertomuksia, mitä niillä rahoilla on saatu siellä aikaan. Pitäisi tuoda esille ihan selvät dokumentit, että tämä pyörii hienosti täällä, ettei ole sillä tavalla, että ostetaan traktori, ja kun siitä puhkeaa rengas, niin kukaan ei sitä paikkaa, ja kun siitä loppuu polttoaine, se hyljätään tienvarteen. Tällaisia ne ovat, ed. Wahlström, nämä. Tehän olette maailmaa kulkenut mies, kyllä te tiedätte.

Minä ymmärrän sellaisen kehitysyhteistyöavun kuin humanitaarinen apu. Se on parasta apua. Silloin ei tarvitse Punaisen Ristin kerjäillä tuolla pitkin nurkkia, kun halutaan antaa johonkin suuntaan, jossa on todella kova hätä. Tällaisen humanitaarisen avun minä ymmärrän suomalaistenkin taholta. Se ei tosin pitkälle auta ketään eteenpäin, jos katsotaan joitakin Ruan dan ja Burundin tapahtumia, kun 500 000 ihmistä kattila pään päällä juoksee yhteen suuntaan, hetken kuluttua menee toiseen suuntaan. Heidän täytyisi saada ruokaa, ihmisiä kun ovat. Totta kai minä sen ymmärrän, mutta ei se auta, että heille pudotetaan Hercules-kuljetuskoneista ruokaa. He odottavat, katselevat taivaalle, koska seuraava kone tulee. Sekään ei auta heitä yhtään eteenpäin, vaan he ovat 50 vuoden kuluttua yhtä huonossa asemassa ja odottelevat ulkomaalaista humanitaarista apua.

Toisin sanoen koko kehitysyhteistyömäärärahan jakaminen on täyttä humpuukia, jos oikein

todellisuudessa katsotaan, mihinkä se on mennyt, jos ollaan realisteja eikä tuijoteta johonkin pieniin onnistuneisiin asioihin. 90 prosenttia on humpuukia. Sen sijaan minä ymmärrän humanitaarisen avun. Kun pudotetaan Hercules-koneesta viljasäkki aavikolle, näkyy selvästi, että se otetaan siitä ja lähdetään keittämään puuroa. Se on silloin mennyt siihen todelliseen tarkoitukseen, mitä halutaan. Se ei ole mennyt rosvojen taskuun, niin kuin se kehitysyhteistyöapu menee, mitä rahana lähetetään jonnekin, jota nyt tässä tarkoitan.

En tiedä, osa ei ehkä ollut samaa mieltä minun kanssani, mutta ei sen niin väliä. Viimeistään ed. Kekkosen puheenvuorosta kuulen kommentit näkemyksestäni.

Ed. Kalli merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoro toi mieleen jotkin tarinat, joita luettiin noin kymmenen vuotta sitten. Tuntuu siltä, että hän ei usko siihen, että ihminen olisi kehittyvä yksilö ja kykenisi oppimaan vanhoista virheistä. Kehitysyhteistyö tänä päivänä on kyllä kovin eri tyyppistä toimintaa. Toki inhimilliseen toimintaan aina mahtuu virheitäkin. Nykyään ei enää ole muodissa, että rahaa kaadettaisiin vastikkeettomasti taikka ilman, että asianomainen itsekkin panostaa jollakin tavalla tuohon kehityshankkeeseen. Se on kaiken toiminnan a ja o.

Kehityssuhteiden neuvottelukunta on pyrkinyt luomaan uusia tapoja selvittää sitä, mihin kehitysyhteistyövarat todella menevät. (Ed. Aittoniemi: Mitä nyt vasta selvitetään, 20 vuotta on annettu?) — Mutta nyt edelleenkin annetaan ja edelleenkin on varmaan tarpeen näitä selvittää.

Ed. W a h l s t r ö m (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi ei mielestäni ole kymmenen vuotta, vaan sata vuotta ajasta jäljessä näissä asioissa. Se on totta, että siirto-maavallat ryöstivät. Jos nyt sanotaan, että on olemassa sellainen kuin avunanto rikoksessa, niin sitä myös harrastivat suomalaiset ja yleensä kaikki eurooppalaiset maat.

Se, mitä nyt tapahtuu, on nimenomaan yhteistyön kehittämistä ja siinä todellakin, niin kuin ed. Kokkonen sanoi, lähtökohdat ovat hyvin hyvin paljon kehittyneet koko ajan. Myönnettään, että virheitä tehdään, mutta aivan täysin

väärä käsitys on se, ettei näitä arvioitaisi tai tarkistettaisi tai seurattaisi. Totta kai niitä seurataan. Voisi melkein kääntää toisin päin, että 90 prosenttia on onnistuneita ja 10 prosenttia epäonnistuneita. Se voisi olla ehkä oikea luku. Inhimillisessä elämässä epäonnistumisia aina sattuu.

Ed. Aittoniemi sanoi, että erityisesti monenkeskiset järjestöt ovat huonoja esimerkkejä, että sinne vain heitetään rahaa eikä tiedetä, mihinkä se menee. Kyllä ed. Aittoniemenkin olisi ollut joskus syytä ulkoasiainvaliokunnan jäsenenä ollessaan suostua lähtemään ulkomaille eli tehdä työnsä, mutta kun ei suostunut, niin sitten käsitykset ovat todella näin kivikautisia siitä, miten tämä maapallo pyörii. Hän luultavasti uskoo, että se pyörii, mutta miten maapallolla ihmiset elävät, siitä hänellä on kyllä hämmästyttävä käsitys.

Otan nyt vain yhden näistä monenkeskisistä järjestöistä, jota on varmasti suurennuslasilla tarkistettava, jotta sieltä löytyisi todella suuria epäonnistumisia. Sellainen on Unicef esimerkiksi. Kyllä se tekee erittäin hyvää työtä, erittäin pienilläkin avustuksilla se saa tuloksia aikaan, koska se lähtee ihmisten olosuhteista, se lähtee siitä, että tehdään yhdessä paikallisten ihmisten kanssa, ja se lähtee siitä, että lapsen oikeus elämään on niin arvokas asia, että sitä ei tällaisilla kyynisillä aittoniemimäisillä puheilla voi todellakaan torjua, vaan että työtä tehdään ja se on tavattoman tuloksellista.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Meillä täällä Suomessa sanotaan, että me elämme sivistysvaltiossa, mutta kun kuuntelee ed. Aittoniemeä, niin täytyy sanoa niin kuin ed. Wahlström, että tuntuu kuin jostain satavuotisesta haudasta ääniä kuuluu. En todella tiedä, itkenkö vai nauranko, mutta tästä tilanteesta tuntuu siltä, että parempi olisi itkeä. Virheitä on tehty, sen me myönnämme kaikki, mutta sen takia tätä keskustelua on käyty, on laadittu uusia kehitysyhteistyöstrategioita ja hallituksen periaatepäätöksiä, joissa nimenomaan korostetaan kehitysmaasuhteissa yhteistyötä ja vuoropuhelua ja sitä kautta kehityksen edistämistä.

Kuten ed. Wahlström todella toivoisin itsekkin, että ed. Aittoniemi joskus sivistäisi itseänsä silläkin tavalla, että kävisi itse katsomassa esimerkiksi Afrikassa näitä epäonnistuneita ja onnistuneita projekteja, tai lukisi edes kehitysyhteistyökerhomukset kannesta kanteen. Niissä kerrotaan arvioista ja onnistumisista ja suhtaudutaan myös kriittisesti epäonnistumisiin ja yritetään niistä oppia.

Humanitäärisestä avusta, mitä ed. Aittoniemi suuresti korostaa, hän toisaalta puhuu ihan risti-riitaisesti. Ensin hän sanoo, ettei pidä antaa ruokaa, kun ihmiset kattilat päässä kulkevat siellä, ja sitten hän sanoo, että pitää pudottaa jauhosäkit sinne aavikolle. Kysyn vain, kumpaa mieltä ed. Aittoniemi todella on. Onko hän sitä mieltä, että meidän täytyy antaa ihmisille kaloja vai opettaa heitä kalastamaan?

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! 11 vuotta minä olen kuunnellut tätä samaa jassutusta näistä asioista. Täsmälleen samat puheenvuorot alusta loppuun, niin ed. Aittoniemellä kuin muillakin, eikä mikään ole siitä kehittynyt eteenpäin. (Ed. Wahlström: Paljon!)

Mitä tulee matkoihin, ed. Wahlström, minä en käy huvimatkoilla valtion varoilla. Minulla on tiettyjä periaatteita, jotka saattavat olla vähän heikonlaisiakin, mutta näin minä asian kuitenkin näen.

Tässä on keskimäinen asia se, onko varoilla saatu jotakin aikaiseksi. Tuokaa kehitysyhteistyökertomusten sijaan, joista on 2/3 sivistyssanoja, valo eduskunnan suureen saliin, ja katsotaan sitten kohde kohteelta, mitä pysyvää kehitystä on saatu aikaan niillä määrärahoilla. Minä sanon, että kyllä menevät takataskuun ne asiat, mitkä niillä on saatu. Tämä on kylmä totuus. Tuokaa te intoilijat joskus nähtäväksi sekin, mitä on saavutettu, ettei puhuta vain hienoista periaatteista ja strategioista.

Ed. Kokkonen sanoi, että taas on tehty suunnitelmia siitä, mitä on toteutettu. Meillä on kymmeniä vuosia syydetty rahaa ulkopuolelle maan. Mitä tässä nyt enää tarvitaan taas uutta seurantarjestelmää? Eikö sellainen ole ollut jo ennenmin? Joko tässä on kavahdettu jostakin asiasta ja ryhdytty seurantoja tekemään? Seurantaryhmät ovat sellaisia, että pari kertaa vuodessa juodaan aamukahvit ja puhellaan mukavia. Ei siellä mitään seurata, kun ette te edes tiedä, mihin ne rahat menevät.

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minun mielestäni on suorastaan loukkaavaa, että ed. Aittoniemi sanoo, että kaikki virkamatkat ovat huvimatkoja. Kyllä minun mielestäni hänellä olisi suorastaan velvollisuus joskus käydä tällaisella matkalla, jolloin hän näkisi, että se on raakaa, raskasta työtä. Ei se ole tällaista istumista kuin täällä, jolloin heitetään huuli silloin, toinen tällöin. Siellä on pystyttävä kommunikoimaan useilla kielil-

lä ja kuunneltava tarkkaan, mitä ihmiset sanovat, on oltava heidän kanssaan vuorovaikutuksessa, mentävä paikasta toiseen, siedettävä usein aikamoisia olosuhteita, altistuttava sairauksille jnp. Kyllä minusta se on ihan arvokasta työtä myöskin.

Ed. Elo: Rouva puhemies! Kun ed. Aittoniemi meni puhujakorokkeelle, hän lupasi, että nyt tulee oikein asiapuhetta. Me olemme nyt kuulleet ed. Aittoniemen asiapuheet. Hän totesi myös, että 90 prosenttia kehitysyhteistyötä on humpuukia ja 10 prosenttia varsinaisia kunnon hankkeita. Toteaisin, että ed. Aittoniemen puhe oli suurin piirtein 90 prosenttia humpuukia ja 10 prosenttia saattoi olla asiaa.

Mutta, puhemies, ehkä voidaan ajatella sillä tavalla, että ed. Aittoniemi yrittää vedota niihin suomalaisiin, joilla on paljon ennakkoluuloja muun muassa kehitysyhteistyön suhteen ... (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Sitä varten, ed. Aittoniemi, että saisitte ääniä vaaleissa, sehän on kansanedustajan palkinto tietysti.

Puhemies! Haluan kiinnittää huomiota yhteen asiaan, johon valiokunta on kiinnittänyt myöskin huomiota, ja se on tämä, että valiokunta pitää oikeaan osuneena, että ennalta ehkäisevä tuki, joka annetaan demokratiaa, ihmisoikeuksien toteutumista tai kriisinhallintaa edistävään toimintaan, on pitkään kuulunut Suomen humanitääriseen apuun. Tämä on minun mielestäni hyvin tärkeä asia. Muistan keskustelun, jota käytiin Suomessa, kun Kenian presidentti Daniel arap Moi kävi maassamme noin kymmenen vuotta sitten. Silloin jo Suomessa keskusteltiin, mitä järkeä on siinä, että me annoimme jo silloin varmasti noin sadan miljoonan markan kehitysavun vuositason Keniaan. Tämän haluan ottaa vain esimerkkinä siitä, että minun mielestäni tätä asiaa kyllä pitää vielä enemmän miettiä ja sekä hallituksen että eduskunnan pitää tarkkaan miettiä, mihin erityisesti kahdenvälistä apua annetaan. Ei ole oikein se, että sitä annetaan hirmuhallitsijoiden käyttöön, jotta he voivat edelleen hallita maata ja pysyä vallassa. Tässä suhteessa haluan erityisesti korostaa, että meidän suomalaisten pitäisi tarkemmin valita ne kohteet, joihin apu annetaan, nimenomaan demokratian ja ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo otti esiin erittäin tärkeän kysymyksen. Olisi erittäin tärkeä

saada eduskuntaan ja tähän saliin keskusteluun, minkälaiset ovat Suomen ihmisoikeus- ja demokratialinjaukset suhteessa kehitysyhteistyöhön. Tällä hetkellä on noussut esiin ikäviä tapauksia, esimerkiksi Kenia tai Etiopiassa olevien oromojen tilanne tai muita vastaavia, joista hyvin vähän eduskunnassa keskustellaan. Meillä on jatkuvasti tavallaan ristiriita virallisen kehitysyhteistyön kansalaisjärjestöjen ja ruohonjuuritason toteuttajien kesken. Mistä löytyisi tämä kohtaaminen niin, että olisimme myöskin tällä tasolla paljon herkempiä ihmisoikeusloukkauksille, demokraatiavajeelle ja myöskin esimerkiksi naisten asemalle näissä maissa?

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Edelleenkin puhun paikaltani. En minä kyllä muista 11 vuoteen, että keskustelu olisi mennyt ihan tälle tasolle, ed. Aittoniemi, kuin se meni.

Kriisimaista Ruanda ja Burundi tulivat äsken mainituksi. Tulkoon myös mainituksi se, että nämä molemmat maat olivat esillä silloin, kun ulkoasiainvaliokunta käsitteli asiaa. Ulkoasiainvaliokunta totesi minusta hyvin sivistyneesti, että tällaisten kriisimaiden osalta tulee kyseeseen lähinnä humanitaarinen apu, jolle on huonoa asettaa mitään ehtoja silloin, kun täytyy pelastaa ihmishenkiä.

Mutta edellisessä puheenvuorossani, arvoisa rouva puhemies, ajattelin lausahda Suomen ja EU:n välisestä yhteistyöstä tai ajattelutapojen mahdollisista eroista. Valiokuntakin tätä asiaa pohdiskeli, ja sen saamien tietojen mukaan köyhimmille maille suunnattu osuus EU:n kehitysyhteistyöbudjetista vuosina 1990—93 pysyi ennallaan tai jopa väheni reaaliarvoltaan, kun sitten taas tapahtui merkittävää lisäystä Välimeren maihin sekä Itä-Eurooppaan suunnatussa avussa. Tästä me kyllä päädyimme siihen, että kehitysyhteistyötä tuolloin käytettiin enemmän yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja taloudellisten etujen yhdistämisen välineenä EU:n lähi-alueilla kuin varsinaisesti köyhyyden vähentämisenä yleensä.

Arvoisa puhemies! Tämä ajattelutapahan oli hiipimässä myöskin meille aika voimakkaasti 90-luvun alussa, tällainen aika lailla teknokraattinen ajattelutapa. On ollut hyvä, että se ajattelutapa ei ole saanut meidän maassamme enemmän sijaa kuin mitä se vähän on saanut. Minusta on tärkeää, että näissä asioissa erotellaan se, mikä on välittömän hyödyn tavoittelua, ja se, mikä on humanitaarista, uskaltaisinko sanoa kristillistinkin apua ihmisille.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun ed. Kekkonen otti esille Ruandan ja Burundin, niin viime vuosi on näytännyt juuri esimerkin sellaisista kansakunnista, joilla ei ole tulevaisuudessa millään kehitysyhteistyömallilla mitään mahdollisuuksia. Ne ovat sosiaalisesti täysin passivoituneita. Kun äsken puhuin siitä, en halunnut pilkata heitä, kun sain, että 500 000 ihmistä juoksee edes sun takaisin viidakosta toiseen kattila pään päällä. He ovat menneet siihen asteeseen ja heitä ei mikään länsimainen apu enää auta. Ainoa mahdollisuus olisi se, että palattaisiin alkukantaisiin oloihin eli siihen, mistä aikanaan lähdettiin heitä sortamaan ja riistämään, jätettäisiin heidät yksin, niin kuin olen joskus sanonut — ei tämä mikään uusi sana minulla ole — tulitikkuaskin ja puukon kanssa sinne, ja mentäisiin 20 vuoden kuluttua katselemaan. Siellä olisi hyvin vähän ihmisiä, mutta ne olisivat terveitä, aktiivisia yrittäjiä, sellaisia kuin he olivat silloin, ennen kuin länsimaat alkoivat heitä riistää. Mutta tästä porukasta valitettavasti ei millään kehitysyhteistyöllä enää saada elinkelpoisia ihmisiä. Sen tietää jokainen. Heidät on passivoitu sekä sosiaalisesti että muuten aktiivisesti, sillä siisti.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Yritin olla provosoitumatta, koska olen kuullut ed. Aittoniemen jorinat vuodesta toiseen jo pitkän ajan. On valitettavaa se, että ed. Aittoniemi ei ota mistään asiasta selvää — esimerkiksi kysymys Ruandasta ja Ruandan pakolaisista. Jos te viitsisitte edes lukea yhden sivun siitä aineistosta, joka teidän edessänne on, te havaitsisitte, että esimerkiksi Ruandan pakolaisten osalta pääkysymys on, miten heidät saadaan palautetuksi sille alueelle, jolta heidät on karkotettu tai jolta he ovat lähteneet, jolla alueella heillä on olemassa muun muassa tietty elinkeinotoiminta ja elinkeinotoiminnan harjoittamisen mahdollisuudet ja tätä kautta myös elämisen mahdollisuudet tulevaisuudessa. Ongelma on se, että he eivät uskalla palata, koska he ovat joutuneet kansanmurhan uhriksi. Ei kysymys ole siitä, kuten te sanotte, että näistä ihmisistä ei enää koskaan saada elinkelpoisia. Tällainen näkemys, jonka te sanotte, on kammottava ja vastoin kaikkia tosiasioita.

Ongelma on se, että jos te viitsisitte ottaa jostakin asiasta, josta te puhutte, selvää, luulisin, että ensi vuonna jo tapahtuisi pientä edistymistä tässä keskustelussa, mutta luulen, että näin ei valitettavasti tapahdu.

Ed. P y k ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tiedän, että ei pitäisi provosoitua tällaisista puheista, mutta on kysymys ihmisistä ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Kun kuuntelee ed. Aittoniemen puheita, tuntuu, että ihmisoikeudet ja niiden kunnioittaminen ovat valovuosien päässä.

Voin kertoa ed. Aittoniemelle, että olen käynyt nyt Burundissa itse henkilökohtaisesti useita kertoja. Voin vakuuttaa, että kyseisistä ihmisistä on myös demokratian edistämiseen, rauhanprosessin edistämiseen, taistelujen lopettamiseen. Yksi ikävä tosiasia on se, että me länsimaat kaksinaismoraalisesti olemme toisella kädellä edelleenkin myyneet aseita muun muassa Burundiin, kun toisella kädellä olemme vaatineet heille monipuoluevaaleja ja demokratisoitumisen edistämistä. Ehkä meidän on, ed. Aittoniemi, syytä ruveta katsomaan myös itseemme näissä asioissa eikä vain asettaa pelkkiä tyhjiä ehtoja niihin maihin.

Toivon todellakin, että ed. Aittoniemikin joskus tekee tutustumismatkan vaikka omilla rahoillaan Burundiin, ettei tarvitse valtion rahoja siihen tuhlaa, koska omillakin rahoillaan voi ottaa selvää asioista.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Piti tulla vielä puhujakorokkeelle, kun unohdin käsitellä yhtä asiaa, jota äskeisessä puheenvuorossa oli tarkoitus nimenomaan käsitellä, nimittäin pakolaismenojen laskemista kehitysyhteistyömenoin.

Tämä on ollut suomalaisille kansalaisjärjestöille silmätikku, ja jo edellisen hallituksen aikana sitä nostettiin esille mutta nyt erityisesti kahden viime vuoden aikana budjettikäsittelyn yhteydessä. Eli meidän ei pitäisi normaaleja Suomessa käytettäviä pakolaismenoja laskea kehitysyhteistyömenoksi, koska se on epärehellistä. Sillä vain pikkuisen kehitysyhteistyön prosenttiosuutta nostetaan. Jos lasketaan, että pakolaismenoja tällä tavalla olisi kokonaisuudessaan jokin 120 miljoonaa ja niistä 30 miljoonaa on varsinaisia kehitysyhteistyömenoja, jokin tällainen 90 miljoonan markan erä ei ole kehitysyhteistyössä kuin jokin 0,001 prosenttia. Tästä epärehellisyydestä nyt pitäisi pois päästä.

Edellisen hallituksen aikanahan se oli pikkuisen pienempi ongelma, koska prosentti oli silloin vielä pienempi, kun muutenkin kehitysyhteistyömenot olivat isommat. Nyt toivoisin, että hallitusryhmistä löytyisi ryhtiä, että tällainen itsensä pettäminen sieltä jäisi pois.

Rouva puhemies! Vielä kriittisyydestä ja kehitysyhteistyömenojen kriittisestä tarkastelusta. Minusta se on täysin aiheellista. Kyllähän tätä pikkuisen pyhänä asiana pidettiin joskus viisi vuotta sitten. Kuitenkin kriittistä keskustelua on käyty, ja sen seurauksena meillä on nyt evaluointijärjestelmiä ja muutenkin tarkemmin katsotaan, miten kehitysyhteistyövarat toimivat. Silloin oli erittäin paljon "valkoisia elefanteja", täysin epäonnistuneita hankkeita. Nyt niitä on vähemmän, toivottavasti vähemmän, yhdeltä osaltaan sen seurauksena, että kriittistä keskustelua on ollut. Mutta ei kriittisen keskustelun tarve tähänkään mennessä ole vielä pois pyyhkäisty. Ehkä ihan tällä lailla ed. Aittoniemen tapaan, jossa ei tunnusteta minkäänlaista tarvetta kehitysyhteistyölle, aivan niin kriittistä keskustelua ei pitäisi käydä.

Mutta kyllähän esimerkiksi, jos aikaisemmin keskustelussa nimenomaan preferoitiin YK-järjestöjen kehitysyhteistyötä, minusta sillä puolella on myös paljon arvostelun sijaa. Jokaisella YK-järjestöllä on oma byrokratiensa, oma hallinto sillä tavalla, että jossakin kehitysyhteistyökohdamaassa saattaa olla kymmenkunta YK-toimistoa, joilla ei ole mitään tekemistä keskenään, eikä näitä hankkeita ole parhaalla mahdollisella tavalla koordinoitu yhteen. Minusta edelleen kriittisyydelle kehittämislle on sijaa, ja edelleen kehitysyhteistyövarojen käytön tehostamiselle on tarvetta.

Sinällään meidän tietysti pitäisi lähteä jo vähän enemmän perusasioista eli siitä, mihin tarpeeseen kehitysyhteistyötä tehdään. Kyllähän se on tarkoitettu ihan köyhyyden ja alikehittyneisyyden ja meidän kehitystasoltamme katsoen aivan toisella tasolla olevien kansojen auttamiseen. Jos meillä olisi tällainen darwinistinen ajattelutapa niin kuin ed. Aittoniemellä, että me jättäisimme heidät oman onnensa nojaan, ei kehitystä tapahtuisi. Kyllähän yhteistyö ja kansainvälistyminen sekä kansojen välinen vuorovaikutus on minusta kaiken kaikkiaan ollut kaiken länsimaisenkin teknologisen ja talouskehityksen moottori, ja nyt, kun kehitysmaihin normaalit taloussuhteet eivät yllä, meillä on velvollisuus olla kehitysyhteistyön muodossa edistämässä vuoropuhelua sinne. Sen takia joutuu ed. Aittoniemen puheenvuoroista sanoutumaan irti, vaikka ehkä hänellä jonkin verran saattaa olla ihan aitoakin tarvetta kritisoida kehitysyhteistyötä. Ehkä siellä on pohjalla se, mitä ed. Elo totesi, että helposti tämän tyyppisillä asioilla ja vastakkainasettelulla saadaan aikaan huomiota ja vähän populistis-

ta keskustelua, joka ei tällaisenaan vie kehitysyhteistyötä eteenpäin.

Ed. Laakso: Arvoisa puhemies! Olisin odottanut, että keskustelussa olisi pohdittu enemmän nimenomaan kehitysyhteistyön ja kehitysapua vastaanottavien maiden välistä suhdetta eli sitä, mihin ed. Elo viittasi: kysymystä ihmisoikeuksien ja kehitysavun välisestä suhteesta. Saattaa olla, että olen itsekin takavuosina ollut sitä mieltä, että kehitysapu, kehitysyhteistyön antaminen ja ihmisoikeudet on sidottava keskenään siten, että maiden, jotka eivät kunnioita ihmisoikeuksia, ei pitäisi myöskään olla Suomen kehitysyhteistyökohteita.

Luulen kuitenkin, että tämän kaltainen ajattelu on liian pinnallista, että se vastaisi niihin kysymyksiin, joita ihmisoikeuksien kunnioittaminen vaatii, ja myös liian pinnallista vastataksaan siihen kysymykseen, mitä kehitymaat tarvitsevat voidakseen voittaa rakenteellisen alikehityksen. Mielestäni yksioikoinen vaatimus kehitysavun lopettamisesta sellaisten maiden kohdalla, jotka loukkaavat ihmisoikeuksia, jättää huomiotta sen, että useimmiten juuri näissä maissa on paljon sellaisia ihmisiä, jotka tarvitsevat nimenomaan kehitysapua, osin myös välitöntä humanitaarista apua, ja jotka eivät itse vähimmäskään määrin ole vastuussa siitä, että näitä maita hallitsevat puolueet tai poliittinen eliitti eivät kunnioita ihmisoikeuksia. Päinvastoin kaikkein eniten kehityksessa kärsimään joutuvat ovat useimmiten juuri niitä uhreja, jotka ovat tulosta siitä, että asianomaisten maiden hallitukset eivät noudata ja kunnioita ihmisoikeuksia.

Voidaanko tästä tulla siihen johtopäätökseen, että meidän pitäisi katkaista kehitysyhteistyömme tällaisten ihmisoikeuksia rikkovien hallitusten tai maiden kanssa? Mielestäni kysymys pitäisi asettaa toisella tavalla. Miten muun muassa Suomen kehitysyhteistyö suunnataan myös niihin maihin, jotka loukkaavat ihmisoikeuksia, niin että kehitysyhteistyön avulla ikään kuin rakenteellista alikehitystä ylläpitävät tulpat voidaan saada pois? Millä tavalla kehitysyhteistyö voi tukea niitä voimia, jotka pyrkivät rakenteellisen alikehityksen voittamiseen?

En esimerkiksi pidä oikeana sitä, että me katkaisimme kaiken kehitysyhteistyön sanokaamme vaikkapa Kenian kanssa. Mielestäni Keniassa on olemassa demokraattisia voimia, jotka itsekin näkevät, että Kenian korruptoituneen hallituksen eristäminen on toisaalta tavoite, mutta tämä tavoite voidaan saavuttaa myös laajenta-

malla kansainvälistä yhteistyötä Kenian demokratiaa tavoittelevien voimien kanssa. Siksi on peräänkuulutettava myös suomalaisen kehitysavun suuntaamista siten, että sillä todellakin olisi jokin yhteys korruption vastaisen kamppailun kanssa tavalla, jossa rakenteellisesta alikehityksestä vastuussa olevat joutuvat yhä enemmän eristykseen.

Aivan samalla tavalla en esimerkiksi kannata sitä, että vaikka Turkin hallitus rikkoo ihmisoikeuksia, mistä kaikkein eniten joutuvat tietenkin kärsimään turkkilaiset itse, ikään kuin Turkin eristäminen kansainvälisestä yhteisöstä olisi ratkaisu Turkin ongelmiin. Näin ei ole, vaan ratkaisu on nimenomaan yhteistyön laajentaminen. Mielestäni Suomi voisi antaa niinkin kehittyneelle valtiolle kuin Turkille kehitysapua esimerkiksi Istanbulissa olevan valtavan katulapsiongelman ratkaisemiseksi, ongelman, joka on syntynyt siitä, että Turkin hallitus tuhoaa kokonaisia kyliä osassa Turkia, josta väestö joutuu pakenemaan suurkaupunkeihin, ennen kaikkea Istanbuliin. On satojatuhansia lapsia, jotka eivät pääse esimerkiksi mukaan koulutusjärjestelmään. Mielestäni Suomi voisi hyvinkin harkita tällaisissa tapauksissa kehitysyhteistyön avaamista sellaisten ratkaisujen löytämiseksi, joissa katulapset voivat päästä osallisiksi muun muassa koulutuksesta.

Itse jakaisin kehitysyhteistyön karkeasti kahteen eri suuntaukseen. On olemassa sellaista kehitysyhteistyötä, jolla tuetaan korruptoituneita hallituksia, jolla pyritäänkin tukemaan sellaisia hallituksia, jotka harjoittavat esimerkiksi politiikkaa, josta keskeiset suurvallat hyötyvät. Toisaalta on kehitysyhteistyötä, joka selvästi pyrkii olosuhteiden muuttamiseen. Mielestäni ed. Aittoniemi on oikeassa siinä, että osin varmasti kehitysyhteistyössä on kyse ikään kuin huonon omantunnon paikkaamisesta ja siitä, että siirtomaiden ryöstö on herättänyt ihmisystävällisiä, filantrooppisia tunteita ja osin varmasti kehitysavun antaminen perustuu tällaisiin tunteisiin.

Mutta ed. Aittoniemi, mielestäni on nähtävä myös se, että kehitysapu on myös hyvin itsekästä apua useimmille kehitysavun antajille. Se on luonteeltaan usukolonialistista apua, jonka tarkoituksena ei ole kehitysten tiellä olevien esteiden purkaminen kehityksessä vaan nimenomaan avunantajan hyödyttäminen. Sanottakoon suoraan, että Suomenkin kehitysavussa on ollut eräinä vuosina tämän kaltaisia piirteitä. Eli ensisijassa on oltu kiinnostuneita siitä, miten

suomalainen kehitysapu hyödyttää esimerkiksi suomalaista teollisuutta ja saattaa olla, että eräät paljon suuremmat valtiot katsovatkin antamansa kehitysavun sisällön vain oman teollisuutensa tarpeiden pohjalta, ei niinkään kehitykseen, vastaanottajan tarpeiden pohjalta. Eli kehitysavussa saattaa olla selvä uskollisuus sisälto, ja tällaista kehitysapua on tietenkin arvosteltava ja juuri tällainen apu kaikkein eniten noudattaa niitä tunnusmerkkejä, joihin ed. Aittoniemi viittasi.

Eied. Aittoniemi, se, että kehitysapu annetaan monenkeskisesti, tee siitä sellaista, että sitä on helppo käyttää esimerkiksi tehottomasti, vaan nimenomaan bilateraalinen, kahdenkeskinen apu silloin, kun antajamaa katsoo ensisijassa oman teollisuutensa omia tarpeita, on ikään kuin tällaisen uskollisuuden avun antamisen perusmuoto, tällainen bilateraalinen, kahdenkeskinen apu. Tässä mielessä mielestäni teidän arvionne monenkeskisen ja kahdenkeskisen avun merkityksestä oli pahasti pääläällä. Eli suurempi riski siitä, että apu käytetään väärin, on nimenomaan kahdenkeskisessä avussa kuin monenkeskisessä avussa.

Toisaalta täytyy sanoa, että tässä suhteessa voi olla ja on myönteisiäkin poikkeuksia. Pohjoismaat ovat tunnettuja siitä, että niiden antama kehitysapu, kehitysyhteistyö on suhteellisen tiukassa valvonnassa ja varmaan myös menneisyyden virheistä on otettu opiksi ja tästä syystä puhutaankin nimenomaan kehitysyhteistyöstä eikä enää niinkään kehitysavusta.

Herra puhemies! Tässä muutamia näkökohtia, jotka halusin tuoda tähän keskusteluun.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laakso jatkoi tätä keskustelua, jonka aloitin, nimenomaan ihmisoikeuksien ja demokratian huomioimista silloin, kun Suomi suuntaa erityisesti kahdenkeskistä kehitysapua. On aivan selvää, että pääasia on syvimmän köyhyyden lieventäminen, sen poistaminen; kehitysavun tehtävä on tämä. Mutta toisaalta palaan vielä tähän keskusteluun Keniasta. Muistan elävästi, kun arap Moi kävi Suomessa. Suomen Kuvalehti haastatteli presidentti Koivistoa silloin vierailun johdosta ja presidentti Koivisto totesi, että Suomi ei aio puuttua ihmisoikeuksiin ja demokra-

tiaan Keniassa, siis kymmenen vuotta sitten. Ymmärsin, että se oli Suomen ulkoasiainhallinnon virallinen kanta, jota presidentti Koivisto myös edusti julkisuudessa.

Jos katsotaan, mitä Keniassa esimerkiksi on tapahtunut kymmenen vuoden aikana, niin voidaan tietysti kysyä, mihin se suomalainen kehitysapu on mennyt siellä, onko sillä tuettu ihmisoikeuksia sortavaa politiikkaa ja onko se mennyt ehkä korruptoituneen hallinnon ylläpitämiseen. Minun mielestäni tämä kysymys pitää ehdottomasti asettaa. Tuntuu siltä, että monissa tapauksissa, en puhu nyt pelkästään Kenian tapauksesta, voidaan arvioida, että osa kehitysavusta menee korruptoituneen hallinnon ylläpitämiseen, ja minun mielestäni se ei voi olla Suomen tehtävä. Se, pitääkö sitten katkaista suhteet vai ei, pitääkö kehitysapu lopettaa vai ei, minun mielestäni pitää aina katsoa tapauskohtaisesti.

Ed. Pykäläinen myös kiinnitti huomiota tärkeään asiaan, nimittäin naisten asemaan, ja tässä ottaisin esille myös lasten aseman. Yhä voimakkaammin maailmassa on käynnistymässä keskustelu esimerkiksi lapsityövoiman käytöstä. Si tähän tapahtuu kehitysmaissa, ja kun esimerkiksi Euroopan neuvostossa olemme käyneet keskustelua tästä lapsityövoiman väärinkäytöstä, niin siellä on monta kertaa sanottu, että lapsityövoimaa ja sen käyttöä ei voida sinänsä vain lopettaa. Minun mielestäni tämä on myös asia, jota Suomenkin pitää käsitellä, kun kehitysapua kohdistamme.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laakso puuttui näkemyksiini moneltakin osin ja hän löysi niistä jotakin, jos ei nyt positiivista, niin ainakin ymmärrettävää, minkä tietysti tyydytyksellä otan vastaan. Mutta mitä tulee monenkeskiseen ja kahdenkeskiseen apuun, niin monenkeskinen apu on samanlaista, jos viisi miestä, miksei naistakin, ostaa yhteisen polkupyörän. Kukaan ei välitä sen huollosta, kaikki vaan luottavat, että toinen rasvailee sitä. Mutta se, joka ostaa itselleen polkupyörän, huolehtii siitä ja rasvaa sitä, koska se on hänen omansa. Kahdenkeskisessä avussa suhtaudutaan yksilöidysti siihen projektiin: jos minä annan rahaa, niin katson myös, että se siellä jossakin Tansaniassa tuottaa sellaista tulosta, jolla on kestävä kehityksen vaikutukset. Mutta jos tukea annetaan kollektiivina, kukaan ei välitä siitä mitään, kunhan on rahat annettu ja sillä siisti. Tällainen ilmiö on varmasti monenkeski-

sessä kehitysavussa ollut, ja katson, että se on negatiivista.

Jos herra puhemies sallii, toteaisin ed. Elolle, kun hän puhui siitä, että on näitä hirmuhallitsijoita, arap Moi sun muut. Kyllä näissä kaikissa maissa, jotka ovat kehitysavun kohteena, tahtoo olla hirmuhallitsijoita, ei sieltä oikein suurta demokraattia ole löytynyt mistään. Näin ollen täytyy sanoa, että näkemys siitä, millä maita lajitellaan kehitysavun suhteen, onko hirmuhallitsija vai ei, on tarpeetonta, koska siellä ei muita olekaan kuin niitä.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Totean vielä kerran sen, että varsinkin entisten siirtomaavaltien antamassa kehitysavussa on ollut usein havaittavissa se piirre, että kehitysavulla on yritetty pönkittää entisissä siirtomaissa olevaa poliittista eliittiä, sellaista poliittista eliittiä, joka ottaa aina huomioon entisen siirtomaavaltian edut. Kehitysapu on tässä mielessä luonteeltaan uskonnollista kahdellakin eri tavalla. Toisaalta se palvelee entisten siirtomaavaltien elinkeinoelämän etua, ja toisaalta sillä pönkitetään kehitysmaissa rakenteellisen alihiehtyksen ylläpitoa eli korruptoitunutta poliittista eliittiä.

Muistaakseni silloin, kun Portugalilla vielä oli kolme siirtomaata, Angola, Mosambik ja Guinea-Bissau, taivaalta tuleva napalmkin luettiin silloin eräässä vaiheessa Portugalin antamaan kehitysyhteistyöapuun. Yritän sanoa tällä sitä, että bilateraalissa, kahdenvälisessä, avussa on aina suurempi vaara, että se menee nimenomaan väärään kohteeseen. Tosin juuri sinne, mihin antaja sen tarkoittaa, mutta väärään kohteeseen kehityksen kannalta. Sen sijaan multilateraalinen, monenkeskinen apu on nykyisin varsin kontrolloitua. Viitataan tässä yhteydessä muun muassa Unicefin antamaan apuun.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Ihmisöikeusnäkökulmaan liittyen mietinnössä todetaan, että ennalta ehkäisevä tuki, jota annetaan ihmisöikeuksien toteutumista edistävään toimintaan, on jo pitkään kuulunut Suomen humanitaariseen apuun. Tämä on todellakin tärkeä näkökulma ja on varmaan enimmäkseen tottakin, mitä mietinnössä sanotaan, mutta ajattelen, että tässä yhteydessä saattaisi olla todellakin aihetta myös itseutiskeluun.

Viime keväänä valtioneuvoston asettama kansainvälisten ihmisöikeusasiain neuvottelukunta antoi loppuraportin, jossa arvioitiin Suomen

kansainvälinen ihmisöikeuspolitiikka poukkoi-levaksi ja epäjohdonmukaiseksi. Loppuraportti on sellainen, joka mielestäni olisi ansainnut enemmänkin huomiota. Joissakin projekteissa ihmisöikeusnäkökulma on kyllä hyvinkin laadukkaasti huomioitu, mutta toisissa taas heikommin.

Sinänsä tilanteet ovat kyllä vaikeita, jos ajattemme vaikka Afganistanin tilannetta, joka kehitysyhteistyökuvioissa on saanut viime viikkoina mainetta, ja jossa poljetaan, ei pelkästään min-kaan vähemmistön, vaan kokonaisen väestöpuoliskon eli naisten ihmisöikeuksia. Toisaalta juuri tämä ryhmä, etenkin naiset tarvitsevat apua. Toisaalta taas voidaan kysyä, miten pitkälti Taliban-sissien käsiin uskottu apu ohjautuu oikeaan kohteeseen.

Ed. Laakso on mielestäni aivan oikeassa siinä, että näkemys, että ihmisöikeuksia polkevalle maalle ei pitäisi kehitysapua antaa, on liian pinnallinen.

Ed. E l o : Puhemies! Minäkin jatkan vielä siitä, mihin ed. Räsänen jäi ja jota myös ed. Laakso käsitteli, eli ihmisöikeuksien ja demokratian huomioon ottamisesta, koska pidän sitä erittäin tärkeänä.

Toivoisin, että päästäisiin todella syvälliseen keskusteluun Suomessa laajemminkin siitä, ei pelkästään kehitysyhteistyössä, vaan kaikissa yhteyksissä, miten Suomi suhtautuu ihmisöikeuksiin ja demokratiaan. Me ed. Laakson kanssa tiedämme, että esimerkiksi Euroopan neuvostossa tällä hetkellä paljon keskustellaan siitä, miten ihmisöikeuksia ja demokratiaa toteutetaan nyt Euroopan neuvoston uusissa jäsenmaissa, joita on paljon hyväksytty.

Mutta aivan yhtä tärkeää mielestäni on, ja tässä haluan painottaa omaa henkilökohtaista käsitystäni, jos esimerkiksi Suomen hallinnolla on tiedossa, että siinä maassa, jota tuemme kehitysavulla, sorretaan ihmisiä, ei kehitetä ihmisöikeuksia, ei kehitetä demokratiaa. Esimerkiksi kun Kenia, johon olen monta kertaa viitannut, on jatkanut samaa hirmuhallintoa ja ihmisten sortamista, niin olen suhteellisen vakuuttunut siitä, että apu on pääasiassa mennyt korruptoituneen hallinnon ylläpitämiseen.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunta oli tutustumassa kehitysyhteistyöhön Keniassa viime talvena. Erityisesti tutustuimme vesi- ja terveysprojekteihin. (Ed. Aittoniemen välihuuto) On todettava, että siellä on

kylissä saatu erittäin positiivisia tuloksia terveystason nousuna ja lasten terveyden paranemisena. Saimme myös käydä sairaaloissa ja todeta omin silmin Suomen antamien rahojen kohdentumisen. Vesiprojektin tuloksena oli kylläkin saatu vettä ja käymälöitä, ja sen avulla laskettua sairastuvuutta.

Mielestämme Suomen tulee jatkaa nimenomaan tällä linjalla, jolloin myös avunsaaja on sitoutunut projektiin. Se on varmasti kaikkein osapuolten kannalta hyvää toimintaa, jos näin voi sitä kuvailla. Valiokunnalle jäi näistä projekteista, joissa Suomi on mukana, erityisen positiivinen kuva, kuten myös viljelyprojektista, jossa opetetaan viljelyä ja karjankasvatusta, eli pyritään nimenomaan lähtemään liikkeelle siitä, että nämä ihmiset saisivat elannon omaehtoisesti. — Ed. Aittoniemi, heille annettiin lehmä lehmäprojektissa, että pystyvät lypsämään ja vasikoimaan. He saivat sitten erilaisia palkintoja siitä, että olivat näissä hyvin onnistuneet.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On sinänsä mielenkiintoista ja miellyttävääkin kuulla, että ed. Hyssälä ja muut kansanedustajat olivat kokeneet myönteisenä sen, että Suomen apu oli käytetty hyviin tarkoituksiin. Haluaisin kuitenkin huomauttaa, että se suuri vaara aina on, että näillä tutustumiskäynneillä näytetään juuri niitä kohteita, jotka ovat onnistuneet eikä kuitenkaan ehkä päästä aivan tarkalleen kiinni siihen, mihin kokonaiskehitysapu on käytetty. Minusta on ihan hyvä kuulla, että sitä käytetään muun muassa Keniassakin ihan hyviinkin tarkoituksiin. Mutta tämä ei poista epäilyäni siitä, että sitä saatetaan käyttää myös, ja todennäköisesti käytetään, hirmuhallinnon ylläpitämiseen.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa puhemies! Jatkan vielä ihmisoikeuskeskustelua ja muistutan siitä, että silloin kun puhutaan kehitysyhteistyön ehdollistamisesta, emme myöskään saa unohtaa kauppapolitiikkaa, koska usein tuntuu siltä, että kansalaisjärjestöt ja kehitysyhteistyöelimet ovat paljon herkempiä ihmisoikeuskysymyksille kuin pelkkä bisnekseen ja maksimaalisen edun tavoitteluun orientoitunut kauppapolitiikkamme. Mielestäni siellä jos missä kaivattaisiin yhä enemmän, myös eduskunnan tasolle, keskustelua ihmisoikeuksien kunnioittamisesta.

Toinen asia, jos käytetään Keniaa esimerkkinä, on juuri se ongelma, missä kulkee raja, mistä löydetään ne tahot ja tasot, että pystytään autta-

maan siellä ihmisiä, edistämään demokratiaa, naisten tai lasten asemaa tai muita hyviä asioita sen sijaan, että on se riski, että osa avusta ohjautuu suoraan hallitukselle tai ns. hirmuvallan ylläpitoon tai aseiden ostoon. Yksi keinohan on se, että tuetaan yhä enemmän kansalaisjärjestöjä, jotka toimivat paikallisten kansalaisjärjestöjen kanssa ruohonjuuritasolla ja tavallaan ohitetaan ns. valtion taso, ja sitä kautta yritetään estää rahavirtojen suuntautuminen ns. hirmuvallan ylläpitämiseen.

Ed. Laakso: Herra puhemies! Haluaisin ottaa esille vielä aivan kokonaan uuden ongelman. Se koskee sitä, että muun muassa tässä kehitysyhteistyökertomuksessa viitataan humanitaarisen kehitysyhteistyön ja kriisinhallinnan väliseen suhteeseen.

Esimerkiksi uusi rauhanturvaamislaki, joka eduskunnassa äänestyspäätyksellä hyväksyttiin, pitää sisällään sen lähtökohdan, että Suomi voi olla mukana kriisinhallintaoperaatioissa, jolla edistetään humanitaarisen avun perille saattamista. Mielenkiintoista ja ehkä monelle tuntematonta on se, että kansainvälinen Punainen Risti ei hyväksy lainkaan tällaista lähtökohtaa. Se ei katso voivansa hyväksyä sitä, että humanitaarisen avun antaminen yhdistetään osaksi kriisinhallintaoperaatiota. Kansainvälinen Punainen Risti arvosteli muun muassa Suomen hallituksen kantaa tässä suhteessa ja katsoi, että nämä kaksi asiaa on pidettävä tiukasti erillään toisistaan. Muussa tapauksessa humanitaarinen apu alkaa olla sidoksissa tietyn kaltaiseen poliittiseen harkintaan, joka taas on sidoksissa kriisinhallintaan.

Nyt näyttää siltä, että Suomen hallitus on panostamassa nimenomaan tähän suuntaan eli Suomi on kehittämässä erilaisia sotilaallisia kriisinhallintavalmiuksia humanitaarisen avunannon verukkeella. Pidän tätä vaarallisena ja sellaisena, johon Suomen ei pitäisi mennä mukaan. Ymmärrän, että tämä on kuitenkin se veruke, jolla Euroopan unionin sisällä tällä hetkellä kehitetään sotilaallista kriisien hallintaa, ja Suomeen ei tässä halua kertoa, mistä todellisuudessa on kysymys, vaan se peitetään humanitaarisen avun antoon.

Ed. Räsänen: Arvoisa puhemies! Otan esiin vielä ihmisoikeusnäkökulman, jossa itseäni on vaivannut se, että ihmisoikeuspolitiikassa naiseen ja myös osittain lapsiin kohdistuvat ihmisoikeuksien loukkaukset eivät ole yltäneet esimer-

kiksi rotusyrjintäkysymyksen painoarvoon. Jos ajattelemme vaikka sitä, että kansainvälisellä ihmisoikeusstrategialla, johon Suomikin osallistui, saatiin varsin hyviä tuloksia esimerkiksi Etelä-Afrikan rotusortopolitiikan romahtamisessa. Mielestäni aivan samanlaista päättäväisyyttä ja johdonmukaisuutta tarvittaisiin vaikkapa lapsityövoiman käytön vastustamiseen tai naisten äänioikeuksien saavuttamiseen kaikissa valtioissa tai sen takaamiseen, että kaikilla tytöillä olisi oikeus koulutukseen. Tämä näkökulma on tulossa yhä tärkeämmäksi siinä valossa, mitä näemme tapahtuvan islamilaisissa maissa, joissa uskonnolliset ääriaineokset ovat saaneet yhä enemmän sijaa.

Ed. E l o : Puhemies! Ed. Pykäläinen kiinnitti huomiota myös hyvin tärkeään asiaan, kun hän puhui virallisesta linjastamme esimerkiksi kaupapolitiikassa ja suhteessa kehitysmaihin. Tämähän on hyvin maailman laajuinen ilmiö. Yleensä virallinen hallinto suhtautuu viileämmin ihmisoikeuksien rikkomiseen, demokratian loukkauksiin kuin esimerkiksi kansalaisjärjestöt, joihin ed. Pykäläinen viittasi.

Otan esimerkiksi eri länsimaitten suhtautumisen muun muassa Kiinaan. Yhdysvallat, joka aika ajoin voimakkaasti kritisoi Kiinaa on kuitenkin tälläkin hetkellä hyvin voimakkaasti liissämissä kauppaansa sen kanssa, koska Kiina on jo tällä hetkellä ja tulevaisuudessa yhä enemmän suuri talousmahti. Sama koskee Suomea. Suomen edustajat kulkevat kansainvälisesti, käyvät eri maissa ja monta kertaa tuntuu siltä, että ihmisoikeuksilla ja demokratialla ei ole kovin paljon väliä silloin, kun halutaan kauppaa lisätä. Tämä on mielestäni kysymys, jota meidän pitäisi Suomessa pohtia ja saada siitä aikaan myös kansalaiskeskustelu.

Lopuksi sanon vielä asiasta, joka koskee globalisoitumista, joka nyt on tulossa valtavasti muotiin: kirjoitetaan kirja kirjan jälkeen, mitä globalisoituminen on. Globalisoituminen on sitä, että halvan työvoiman maista tulee tuotteita läntiseen maailmaan. Vaaditaan sitten, että me alennamme omaa sosiaaliturvaamme sen takia, että nämä usein lapsityövoimalla tai muuten halvalla työvoimalla tehdyt tuotteet ovat paljon kilpailukykyisempiä kuin ne, jotka tehdään täällä meidän maassamme tai muualla länsimaissa. Voin tässä yhteydessä todeta, että esimerkiksi Euroopan neuvoston erään selvityksen mukaan ainakin 300 miljoonaa lasta maailmassa tekee päivittäin 8—10 tuntia työtä eivätkä voi käydä

koulua, ja eräät maat ovat jo harkinneet esimerkiksi lakia, etteivät maat käy kauppaa niiden maiden kanssa, jotka käyttävät säännöllisesti lapsityövoimaa. Mielestä tämä on asia, jota Suomessa olisi ajankohtaista miettiä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ed. Hyssälä kertoi, kuinka on kaivoja Keniassa ja kuinka sinne vietiin Mansikki täältä Suomesta. Kyllä niitä kaivoja varmaan saatetaan yksi tai kaksi pitää kahdestakymmenestä hylätystä nähtävillä, jotta saataisiin uskoa siihen, että avulla jotakin merkitystä on; helpompi on sitten taas antaa uutta rahaa. Kyllä ne tiedetään, minkälaisia projektit kaivojen ja traktoreitten osalta ovat myös Afrikassa. Se Mansikki on varmaan edesmennyt Mansikki. Näin uskoisin siellä Keniassa.

Mitä tulee ed. Laakson puheisiin, niin hän lausui ehkä ainakin salatusti varoituksen sanoja siitä, ettei suomalaisia houkutella näihin kansainvälisiin sotilaallisiin operaatioihin sillä porkkanalla, että sen kautta myös humanitäärinen tuki menee perille. En tiedä Punaisen Ristin toimintaperiaatteista, mutta kyllähän viime vuosien aikana hyvin useissa tapauksissa sotilaallisia saattueita on käytetty humanitäärisen avun perille viemiseen, ja on ollut pakko käyttää, koska ilman sitä rosvojoukot olisivat putsanneet nurkia myöten kaikki humanitäärisen avun kuljetukset. On aivan pakko pitää sotilaallista voimaa siinä mukana. Enkä nyt ole ihan varma siitäkään, onko Punainen Risti ihan totaalisesti kieltäytynyt tällaisen tukimuodon vastaanottamisesta, mutta en mene väittämään, koska näissä asioissa tiedän, että ed. Laakso kyllä tuntee asiat, ja tuskinpa hän täällä näin arvokkaassa paikassa alkaisi muunnettua totuuttakaan puhua.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1996

Ainoa käsittely

Kertomus 6/1997 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 18/1997 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :
Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelu:

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa puhemies! Eduskunnan kirjaston hallituksen jäsenenä haluan muutaman sanan sanoa tästä kirjaston kertomuksesta. Vuonna 96 kirjaston kaikki suoritukset kasvoivat. Kirjaston taso, joka on meillä erityisen korkea, on sitä myös käyttäjämäärillä mitattuna. Meillä on EU-tietämykseen erikoisesti panostettu ja siihen on vastattu muun muassa kouluttamalla henkilökuntaa ulkomaille ja huolehtimalla, että tietokannat ovat käytettävissä ja että niitä osataan käyttää. Kuriositeettina mainittakoon, että meillä eduskunnan kirjaston henkilökunta hallitsee 16 eri kieltä, kaikki EU:n viralliset kielet mukaan lukien. Sellaista paikkaa saa hakea, missä tietämys olisi näin laajaa.

Paitsi tätä kirjastotoimintaa, meillä tehdään myös ns. näkymätöntä työtä. Näkyvää työtä on ollut erityisesti näyttelytoiminta. Mehän muistamme, että tänä vuonna oli kansanedustajien kirjallista tuotantoa esittelevä näyttely "Elämän koko kirjo, Raha, rakkaus ja riistalinnut", joka oli erittäin suosittu. Mutta myös eduskunnan kansanedustuslaitoksen ensimmäisten naisten näyttely on ollut hyvin suosittu, ja se jatkaa kiertoa eri paikkakunnilla ja ympäri Suomen niin kauan kuin kiinnostusta riittää. Erityisesti vielä haluan lopuksi mainita omakirjastonhoitajatoiminnan, joka on varsin edistyksellistä, suosittua ja laadukasta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus 1996

Ainoa käsittely

Kertomus 1/1997 vp

Talousvaliokunnan mietintö 20/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran toimintakertomus vuodelta 1996

Ainoa käsittely

Kertomus 2/1997 vp

Talousvaliokunnan mietintö 21/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 21.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Hallituksen esitys laiksi veronlisäyksestä ja viivekorosta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 104/1997 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

**9) Hallituksen esitys laiksi valtion vakuusrahas-
tosta annetun lain 15 §:n muuttamisesta**

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 121/1997 vp

Talousvaliokunnan mietintö 19/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Hallituksen esitys rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 158/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Lähe- tekeskustelussa on hallituksen esitys eduskun- nalle rahanpesun estämistä ja selvittämistä kos- kevaksi lainsäädännöksi. Rahanpesun osalta, joka on hyvin komplisoitu ja oikeastaan aika vaikea rikosvyyhti, nykyiset säännökset ovat rikoslain 32 luvussa, joka koskee kätkemistä. On osoittautunut, että tämä säännös ei ole ollenkaan riittävän kattava rahanpesun torjumiseksi. Sen lisäksi meillä on useita eri säännöksiä eri laeissa, mutta kokonaisuus ei ole toiminut. Tästä on eu- rooppalaisessa puitteissa annettu direktiivi, jo- hon Suomi on sitoutunut. Sen toimeenpanosta yksityiskohtia myöten on oikeastaan tässä uu- dessa lainsäädännössä kysymys. Tämä liittyy myöskin hallituksen ohjelmaan talousrikollisuu- den ja harmaan talouden torjumiseksi ja on siinä mielessä hyvin merkittävä.

Rahanpesu on modernia talousrikollisuutta, jossa jäljille pääsy — ehkä jäljille vielä päästään — ja erikoisesti tekijöitten edesvastuuseen saat- taminen on toistaiseksi ollut hyvin vaikeaa. Täs- sä esityksessä todetaan, että tämän tyyppinen rikollisuus on myöskin hyvin kansainvälistä, ni- mittäin noin 77 prosentilla selvitetystä tapauk- sista on ollut kytkentöjä ulkomaille. Valiokunta tulee toivottavasti tähän yksityiskohtaisesti pa- neutumaan, mutta muutama kommentti tässä vaiheessa on paikallaan. Minusta on erittäin hyvä, että rahanpesua koskevat säännökset kes- kitetään selkeästi yhteen lainsäädäntöön, ja ni- menomaan keskitetään myöskin pääasiallisesti yhdelle viranomaiselle. Nythän ne ovat olleet useammalla viranomaisella tähän mennessä, mutta nyt tarkoitus on, että keskusrikospoliisiin perustetaan erityinen yksikkö, joka sitten hoitaa rahanpesua koskevat tapaukset.

Edelleen tähän uuteenkin lainsäädäntöön tu- lee jäämään yksi keskeinen puute, johon pyydän, että valiokunnissa kiinnitetään huomiota, ja se on kysymys niin sanotusta negatiivisesta todis- tustaakasta. Tällä hetkellä tilanne on se, että syyttäjän on kyettävä näyttämään toteen epäilty- jen varojen laitton alkuperä. Tämä on usein erit- täin ongelmallista, vaikka itse asiasta ilmenisi, että rahat ilmeisesti ovat laittomia. Tässä mieles-

sä nimenomaan näihin tapauksiin tämä ns. nega- tiivinen todistustaakka olisi mielestäni välttämä- tön.

Tässä aloitteessa on myös tarkoitus laajentaa merkittävällä tavalla selvitys- ja ilmoitusvelvolli- suutta ja ulottaa muun muassa rahanpesua kos- kevat säännökset rahapeleihin ja asunto- ja kiin- teistökauppoihin. Siinä mielessä tavallaan ra- hanpesudirektiivin 12 artikla tulisi Suomessa liki koko laajuudessaan toteutumaan.

Arvoisa puhemies! Tämä on myöskin kustan- nusvaikutuksiltaan hallitukselle ja valtiolle hyvin edullinen. Vaikka tämä edellyttää noin 19:ää uutta virkaa ja valtiolle kustannuksia ainakin noin 5 miljoonaa markkaa vuodessa, niin on laskettu, että tällä tavalla takaisin saatavan omaisuuden määrä nousisi vuosittain ainakin noin 15—30 miljoonaan markkaan.

Tällä hetkellä Suomi on rahanpesun tutkin- nassa yksi johtavia eurooppalaisia maita, ja tä- hän haluan kiinnittää nyt erityisesti huomiota. Kun Baltian maat ovat tulossa Euroopan unio- niin, on yhtenä keskeisenä kriteerinä se, että nii- den rikosoikeutta koskeva lainsäädäntö on saa- tettu muun Euroopan unionin lainsäädännön ta- solle. Siinä yhteydessä myös rahanpesulla ja ri- kollisuuden torjunnalla on erittäin keskeinen merkitys. Tässä suhteessa Suomi on toiminut eräänlaisena etujoukon maana. Meillä nimen- omaan rahanpesua koskeva rikostutkinta on vie- ty hyvin pitkälle, ja tässä suhteessa me annamme myös Baltian maille kansainvälistä apua. Tämä sopii tietysti senkin puolesta erittäin hyvin, että nämä asiat ovat niin kansainvälisiä.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, tämä on yksi merkittävä talousrikollisuuden torjuntaa koskeva lakipaketti, joita eduskunta on saanut ripotellen jo useita. Toivon tälle valiokunnassa pikaista käsittelyä.

Ed. Karpio: Arvoisa puhemies! Niin kuin ed. M. Pohjola totesi, nykyinen lainsäädäntö ra- hanpesun estämiseksi ei ole suinkaan ajan tasal- la, joten tämä hallituksen esitys on varmasti hy- vin tervetullut uudistus. Tällä hetkellä pankit ovat velvolliset ilmoittamaan varainsiirrosta Ra- hoitustarkastukselle, mikäli rahan siirrot ovat yli 70 000 markkaa ja he katsovat, että siinä on jotain epäilyttävää. Rahoitustarkastuksen asia on tehdä ilmoitus krp:lle, mikäli he katsovat sen aiheelliseksi. Olen kuullut, että juuri tämä vaihe kangertelee eli krp ei saa tarvittavaa tietoa. Sa- malla tavalla vakuutusyhtiöt tekevät ilmoituksen sosiaali- ja terveysministeriöön epäilyttävistä va-

rainsiirroista ja sosiaali- ja terveysministeriön asia on harkita, onko syytä tehdä krp:hen edelleen ilmoitus.

Selvittelykeskus, mikä tässä hallituksen esityksen mukaan tulee muodostettavaksi, varmasti tehostaa rahanpesuun liittyvää torjuntaa. Sehän ei yksinomaan koske ulkomaista rahaa, vaan myös kotimainen rahanpesu on samalla tavalla aivan tämän päivän arkista todellisuutta.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Pohjolan mainitsema käänteinen todistustaakka on tietysti erinomaisen tärkeä asia ja tehokas myös ns. harmaan omaisuuden omistuksen todistelun suhteen. Siinähan pitää olla nimenomaan tulevaisuudessa niin päin, että sillä, jolle on kertynyt omaisuutta, mikäli on perusteita epäillä, että se on syntynyt rikollisuuden kautta, pitää olla todistustaakka niin, että hän pystyy osoittamaan, mistä varallisuus on kertynyt. Tähän suuntaan kai ollaan menossa, vaikka tämä vanha ikuinen historiallinen paine siihen, että tämän tyyppistä todistustaakkaa ei saisi olla, tietysti jarruttaa tätä asiaa.

Tulevaisuudessa kuitenkin harmaan rahan ja rahanpesun seuranta, kun maailmassa ryhdytään pankkijärjestelmien yhdistyessä toimimaan niin sanotusti yhä enemmän arvoilla, sekä rikollisen rahan seuranta saattaa käydä kuitenkin suhteellisen ylivoimaiseksi. Ehkä kuitenkin taas uudet ongelmat vaativat uusia ratkaisuja, ja ne ovat sen aikainen murhe. Tämä lakiesitys on varmasti ihan perusteltu.

Minä en kyllä kuullut, tuleeko tämä talousvaliokuntaan vai lakivaliokuntaan. Lakivaliokunta tietenkin olisi asiantunteva, mutta toisaalta tässä vaiheessa on kyllä hyvä sanoa, että lakivaliokunnan työtaakka on tällä hetkellä sellainen, että se ei selviä nykyisistään lakiehdotuksista, jotka ovat siellä, missään tapauksessa ilman erityisjärjestelyjä. Tämän laki, jos se sinne tulee, tulee voimaan ehkä vuonna 2006.

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa asian lähettämistä hallintovaliokuntaan.

Ed. H. Koskinen: Herra puhemies! Viime vuosien kokemusten perusteella hallituksen esitys rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi on mielestäni enemmän kuin tarpeellinen. Yhdyn ed. M. Pohjolaan siinä mielessä, että nimenomaan näiden asioiden selvittämiseksi rahanpesun tutkinnan keskittäminen yhdelle viranomai-

selle on aivan välttämätöntä. Uskon, että se tuo erittäin hyviä tuloksia tulevaisuudessa.

Sitten laki poliisin henkilörekisteristä. Mielestäni on vallan hyvä, että poliisi saa ja voi pitää tämäntapaista rekisteriä henkilöistä, joiden on epäilty syyllistyneen tämäntapaisiin rikoksiin. Kuulin, mikäli oikein nyt ymmärsin, että tämä tulee myös perustuslakivaliokuntaan lausunnolle. Uskon, että muun muassa juuri rekisterikysymykset ovat sellaisia kysymyksiä, jotka herättävät aina varsin paljon keskustelua. Itse lakiesitysnippu on erittäin tervetullut.

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Yksi toivomus. Rahanpesua koskeva ongelmavyöhyte on myös mitä suurimmassa määrin kriminaalipoliittikkaa koskeva asia. Tässä mielessä toivon, että lakivaliokunnalta ainakin pyydetäisiin lausunto asiasta siitä huolimatta, että lakivaliokunta tällä hetkellä on erittäin kuormitettu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

11) Hallituksen esitys vuonna 1998 perittäviä sosiaaliturvamaksuja ja kansaneläkelaitoksen rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 165/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Laakso: Herra puhemies! Hallituksen lakiesityksen perusteluissa todetaan: "Eläkkeensaajan vakuutusmaksun korotus olisi kuitenkin enintään kolme prosenttia veronalaisesta eläketulosta." Perustelut jatkuvat: "Hallituksen tarkoituksena on erikseen ratkaista, onko mahdollista alentaa eläkkeensaajilta perittävää sairausvakuutusmaksua."

Myös budjettiesityksessä todetaan se, että ensi vuonna eläketuloa saavalta peritään ylimääräistä sairausvakuutusmaksua 3 penniä äyriältä. Budjetin julkistamisen yhteydessä pääministeri ilmoitti, että kysymys eläkkeensaajan sairausva-

kuutusmaksun korotuksen alentamisesta päätetään tuponeuvottelujen yhteydessä. Myös mahdollisen alentamisen ajoituksesta päätetään tuponeuvottelujen yhteydessä.

Meillä on jo kaksi mahdollisuutta. Jos me katsomme, mitä hallitus tämän lakiesityksen yhteydessä sanoo, ilmeisestikään hallituksen aikomuksena ei ole alentaa eläketulon kohtuutonta 3 pennin ylimääräistä sairausvakuutusmaksua vielä ensi vuonna, vaan ajoitus on tarkoitettu tehdä siten, että alennus tehdään vasta myöhemmin. Olen aivan varma, että jos hallitus aikoo tällaisen tulkinnan hyväksyä, se tulee herättämään todella suuren kuohunnan maamme eläkeläisten keskuudessa. Se on myös ristiriidassa kaikkien niiden lupauksen kanssa, mitä hallituspuolueet ovat antaneet. Hallituspuolueet yksi kerrallaan ovat antaneet ymmärtää, että alennus eläkkeensaajien vakuutusmaksuissa tullaan toteuttamaan jo osin ensi vuoden alusta.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen n:o 165 samaan kohtaan, mihin ed. Laakso juuri kiinnitti huomiota, haluan itsekin puuttua. Kun hallituksen esityksessä vain todetaan, että on tarkoituksena erikseen ratkaista, onko se mahdollista alentaa eläkkeensaajilta perittävää sairausvakuutusmaksua, tässä todellakin jätetään asia varsin avoimeksi. Ei todeta, alennetaanko sitä, tai jos alennetaan, niin milloin. Luvataan ainoastaan erikseen ratkaista, onko mahdollista. Näin ollen todellakin rikotaan niitä lupauksia, joita muun muassa tämän hallituksen esityksen allekirjoittanut ministeri Sinikka Mönkäre on myös itse antanut todetessaan, että tämä epäkohta, eläkkeensaajien 3 prosenttisyksikköä muuta väestöä korkeampi sairausvakuutusmaksu, tulee poistaa. Näin hänkin on todennut. Myös pääministeri Lipponen on todennut aivan saman asian. Asia sittemmin siirrettiin niin sanotusti tulopoliittiseen pöytäan, jonka aterioitsijoina ei kuitenkaan ole eläkkeensaajia tai heidän edustajiaan, joten tuo siirto jo sinänsä oli epäonnistunut.

Arvoisa puhemies! Katson, että asia on todella vakava, ja yhdyin ed. Laakson huoleen.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa puhemies! Eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksuhan saatettiin voimaan silloin, kun lama oli syvimmillään, ja kaikki kansalaisryhmät osallistuivat silloin taloustalkoisiin. Nyt elämme neljättä noususuhdannevuotta. Olisi kohtuullista, että silloin myös tämä eläkeläisten asia huomioitaisiin. Eh-

dotimme jo viime syksynä asteittaista alentamista. Teemme sen myös nyt. Ihmettelen, kuten edustajatoverit vasemmalla laidalla, miksi eläkeläisten asia on siirretty tupopöytäan, jossa heillä ei ole edustusta. Eikö eläkeläisten asiat tulisi ratkaista tässä salissa? Näin toivon, kun asiaa edelleen käsitellään.

Nythän tämä hallitus on kurittanut pientä eläkettä saavia eläkeläisiä jo aikaisemmin tekemällä kansaneläkkeen pohjaosan työeläkevähenteiseksi. Sitä kaupattiin eläkeuudistuksen nimellä. Lukuisat eläkeläiset, jotka ovat allekirjoittaneeseen ottaneet yhteyttä, puhuvat eläkkeiden leikkauksesta eli eläkkeiden pienentyminen muutamalla kymppillä, mutta prosentuaalisesti hyvin suurella osalla heidän eläkkeistään, on ollut monelle tosi asia.

Nyt toivon, että vasemmalla laidalla, jossa näyttää olevan myötätuntoa eläkeläisten asiaa kohtaan, myös hallituksessa tätä myötätuntoa riittäisi. Nyt on viimeinen hetki aloittaa asteittain sairausvakuutusmaksun alennus.

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Eläkeläisille on luvattu jo useamman kerran, että heidän ylimääräistä sairausvakuutusmaksuaan alennetaan tai se poistetaan. Nyt kuitenkin hallitus on käsittämättömässä viisaudessaan tehnyt päätöksen, että sairausvakuutusmaksun alennus eläkeläisille jätetään tulopoliittisten neuvottelujen varaan. On mielenkiintoista kyllä kysyä ja katsoa, kuka tulopoliittisissa neuvotteluissa eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alennuksen puolesta toimii. Ovatko ne vuorineuvokset, työnantajat, onko se Akava vai onko se SAK? Pahoin pelkään, että yksikään näistä järjestöistä, jotka tupopöydässä ovat, ei pidä eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alentamista tärkeänä asiana eikä ole valmis toimimaan sen puolesta, että se alennettaisiin tai poistettaisiin kokonaan. Sillä jos eläkeläisten sairausvakuutusmaksua tuntuvasti alennetaan, niin on selvää, että se on silloin pois siitä niin sanotusta veronalennusvarasta, mikä on palkansaajajärjestöillä ja työnantajilla käytävissään ja millä työnantajat maksattavat yhteiskunnalla palkankorotukset. Näin ollen näiden järjestöjen intresseissä ei ole eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentaminen saati sen poistaminen.

Hallituksen ratkaisu on todella erikoinen. Se antaa tänne esityksen, jossa ylimääräistä sairausvakuutusmaksua perittäisiin edelleenkin 3 penniä äyriältä, mutta sitten se varaa itselleen ikään kuin veto-oikeuden: Hallituksen tarkoituksena

on erikseen ratkaista, onko mahdollista alentaa eläkkeensaajilta perittävää sairausvakuutusmaksua. Nyt hallituksen esitys on täällä lähetekeskustelussa. Huomenna asiantuntijoita kuunnellaan valiokunnassa, ja on kyllä aika erikoinen tilanne, miten valiokunta pystyy tähän ottamaan kantaa. Jos valiokunta toteaa, että koko sairausvakuutusmaksu tulee poistaa, niin mikä sitten on ratkaisu? Minun mielestäni näin pitäisi tehdä valiokunnassa. Mikä arvo on eduskunnalla, kun tällainen veto-oikeus jätetään, että asia tuodaan käsiteltäväksi ja kumminkaan eduskunta ei saisi asiaa päättää? Minun mielestäni tämä on aika suuri periaatteellinen kysymys sen lisäksi, että tämä on suuri poliittinen ja taloudellinen kysymys eläkeläisille.

Eläkeläisihän on tämän hallituksen aikana kohdeltu kaltoin — edellinen hallitushan toki asetti tämän sairausvakuutusmaksun, tulkoon sekin todettua — muun muassa kansaneläkkeen pohjaosan poistamisella ja yli 65-vuotiaiden taitetulla eläkeindeksillä. Lisäksi leikataan tulevan ajan oikeutta, joka merkitsee sitä, että käytännössä ei ole mahdollista saavuttaa yksityisellä sektorilla 60 prosentin tavoitteellista eläketasoa. Sitähän se merkitsee, kun eläkeprosentin karttumaa alennetaan 50 ikävuodesta ylöspäin, jos ihminen joutuu työkyvyttömyyseläkkeelle esimerkiksi.

Näistä heikennyksistä huolimatta hallitus siirtää lupaamansa sairausvakuutusmaksun alennuksen tupopöytäan. Kyllä mielestäni vähintään olisi, että myös niiden järjestöjen edustajat, joita tämä asia koskee, voisivat päästä neuvotteluihin mukaan, mutta niissä neuvotteluissa ei ainakaan tällä tietoa eläkeläisjärjestöjä ole, vaan siellä ovat nimenomaan työmarkkinajärjestöt. Minä ymmärrän hyvin, että työmarkkinajärjestöjen täytyy puolustaa jäseniensä etuja, vaatia kunnollisia palkankorotuksia ja myös verohelpotuksia. Toivottavasti verohelpotukset kohdistuvat sitten pieni- ja keskituloisiin eivätkä niin kuin tänä vuonna yhteiskunnan kaikkein parhaiten palkattuihin ihmisiin.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys vuonna 1998 perittäviä sosiaaliturvamaksuja ja Kansaneläkelaitoksen rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi jatkaa vuoden 1997 kehnoksi havaittua linjaa. Siinä ei ole niitä työllisyttä tukevia muutoksia, joita muun muassa hallitusohjelmassa on luvattu. Hallitusohjelman mukaanhan yritysten työn tekemiseen liittymättömät sosiaaliturvamaksut poistetaan asteittain,

ja näitähän ovat työnantajan kansaneläkemaksu ja puolet sairausvakuutusmaksusta. Miksi hallitus ei noudata omaa ohjelmaansa?

Esityksessä ei ehdoteta myöskään eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun poistamista, kuten hallitus on eri yhteyksissä lupailut. Hallitus on työntänyt sen kylmästi tupopöytäan. Liekö se eläkeläisten asioille oikea pöytä? Muistutan, että esimerkiksi eläkevakuutusyhtiöiden hallintoa koskevassa kysymyksessä työmarkkinajärjestöt eivät halunneet eivätkä hyväksyneet sinne eläkeläisten edustajia. Kovin kylmää on työmarkkinoiden suhtautuminen eläkeläisiä kohtaan. (Ed. Puisto: Eivät yrittäjiäkään!) — Yrittäjien edustus hyväksyttiin onneksi!

Edelleen on syytä todeta, että kirkkojen erittäin korkeaa työnantajamaksua jatketaan, mikä tehokkaalla tavalla estää kirkkojen työllistämistoimia.

Myös nykyiset korkeat yritysten sosiaaliturvamaksut ehkäisevät työllistämistä. Tätä työllistämistä estävää vaikutusta kohtaan tulisi käydä kamppailuun. Parhaana keinona olisi nimenomaan työnantajamaksujen alentaminen. Seuraavaksi kysytään tietysti, mistä siihen varat. Osa käytettävissä olevasta veronalennusvarasta olisi tullut jo kuluvana vuonna ja myös ensi vuonna suunnata nimenomaan työnantajamaksujen alentamiseen ja sitä kautta työllisyyden edistämiseen.

Työnantajamaksujen alentaminen ja siten työllisyyden parantaminen on keskustan työreformin yksi tavoite. Keskusta tekikin jo viime vuonna lakialoitteen, jossa muun muassa työnantajan sairausvakuutusmaksua porrastettaisiin niin, että alle 6 miljoonan markan palkkasummasta sitä ei maksettaisi ollenkaan, 6—60 miljoonan markan palkkasummasta 1 prosentti ja yli 60 miljoonan markan palkkasummasta 2 prosenttia. Hallituksen esityksessä sairausvakuutusmaksua ei porrasteta ollenkaan.

Edelleen keskustan aloitteesta esitettiin, että myös kansaneläkemaksu porrastettaisiin nykyistä jyrkemmin. Siinäkin alle 3 miljoonan markan palkkasummasta, jos poistot ovat alle 300 000 markkaa, ei perittäisi maksua. Toisessa maksuluokassa maksu olisi 4 prosenttia ja kolmannessa 6,9 prosenttia. Tällä tavoin voitaisiin toteuttaa hallitusohjelman mukaista työn tekemiseen liittymättömien sosiaaliturvamaksujen poistamista. Hallitus ei vain näytä itsekään haluavan noudattaa omaa ohjelmaansa eikä käydä tehokkaasti työttömyyden kimppuun.

Tutkimusten mukaan, esimerkiksi Honkapohja ja Koskelan tutkimuksen mukaan, työllisyyttä voitaisiin parantaa porrastamalla sosiaaliturvamaksuja, minkä vaikutus heidän mallillaan voisi olla 12 000—19 000 henkilöä. Joku voi kysyä, mikä sen merkitys on kokonaistyöttömyyden kannalta. Muistutan kuitenkin, että esimerkiksi vuorotteluvapaalla lienee 7 000—10 000 henkeä eli vain puolet siitä, mitä tällä porrastamisella voitaisiin saada aikaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosasto on myös päättänyt laskelmassaan siihen, että jos maksutasoa halutaan alentaa tavoitteena työllisyyden parantaminen, niin nopeimmin se tapahtuisi kansaneläkemaksun ensimmäisen portaan maksua alentamalla tai se poistamalla. Tätähän juuri keskusta on aloitteissaan esittänyt. En vain tiedä, miksi hallitus ei halua näin tehdä, vaikka se olisi sen oman ohjelman mukaista ja vaikka myös sen alaiset ministeriöt ja virastot pitävät sitä tehokkaana toimenpiteenä.

Eläkeläisten sairausvakuutusmaksussa, kuten täällä monissa puheenvuoroissa on todettu, olisi edelleen 3 prosenttia ylimääräistä maksua. Käytännössä se johtaa korkeampaan verotukseen kuin palkkatulon vastaava verotus monilla eri tulotasoilla. Keskustan ryhmäaloitteessa, joka kuluvaan vuonna on jätetty, on lähdetty siitä, että tuota sairausvakuutusmaksua alennettaisiin 1,5 prosenttiyksiköllä eli se puolitettaisiin.

Kun eläkeläisten sairausvakuutusmaksua perustellaan ja on perusteltu työntekijän työttömyys- ja työeläkemaksulla, joka kuluvaan vuonna on yhteensä 5,8 prosenttia, haluan tuoda tähän keskusteluun myös toisen näkökulman, joka erityisesti vuosien saatossa tulee entistä merkittävämmäksi. Todellisuushan nimittäin on se, että työntekijäin eläkelain 9 §:n mukaan työeläkkeiden tarkistamiseen käytettäviä TEL-indeksejä "määrättäessä palkkatason muutoksesta vähennetään määrä, joka vastaa 12 b §:ssä tarkoitetun työntekijän eläkemaksuprosentin muutosta edeltävän kalenterivuoden alussa".

Siten esimerkiksi TEL-indeksilukuja vuodelle 1997 määrättäessä palkkatason muutoksesta vähennettiin 0,3 prosenttiyksikköä, jolla määrällä työntekijän eläkemaksuprosentti nousi kalenterivuoden 1996 alussa. Totuus on Eläketurvakeskuksen selvityksen mukaan se, että tämä työntekijän eläkemaksu otetaan jo kerran eläkeläisiltä pois huomioimalla se TEL-eläkeindeksissä.

Edelleen Eläketurvakeskuksen laskelmien mukaan — lakihan on ollut voimassa vuoden 96 alussa ja tämä sama muutos on otettu väliaikai-

silla laeilla huomioon jo aiemmilta vuosilta — vuonna 1997 työikäisten indeksi on 2,15 prosenttia pienempi kuin se olisi ilman työeläkemaksun vaikutusta. Eläkeikäisten indeksi, joka määräytyy taittuvan indeksin mukaan, on vastaavasti 2,06 prosenttia pienempi.

Toisin sanoen kuluvaan vuonna maksussa olevat eläkkeet, jotka ovat alkaneet ennen vuotta 1993, ovat vastaavasti prosenttilukujen osoittaman määrän verran pienempiä kuin siinä tilanteessa, että työntekijöiden työeläkemaksu ei olisi vaikuttanut TEL-indeksien kehitykseen. Näin ollen, koska työntekijöiden eläkkeistä otetaan jo yli 2 prosenttia, sehän käytännössä tarkoittaa, kun siihen lisätään 3 prosentin ylimääräinen sairausvakuutusmaksu, että eläkeläiset maksavat yli 5 prosenttia tästä työntekijöiden työeläkemaksun ja työttömyysvakuutusmaksun huomioimisesta, ja tilanne on tältä osin täysin kohtuuton. TEL-indeksin muutoksen vaikutuksesta ero kasvaa jatkuvasti tulevana vuosina riippuen siitä, kuinka kauan ylimääräistä maksua pidetään yllä.

Siksi esitänkin vakavan vetoituksen Suomen keskustan puolesta, että ensin sosiaali- ja terveysvaliokunta, sitten eduskunta ottaisi vallan sinne minne se kuuluu ja päättäisi alentaa eläkeläisten ylimääräistä sairausvakuutusmaksua 1,5 prosenttiyksiköllä riippumatta siitä, mitä hallitus aikoo tupopöydässä esittää, sillä tuo esitys ei siihen pöytään kuulu.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Niin kuin aikaisemmin ed. Kuoppa sanoi ja muutenkin keskustelussa on käynyt esille, eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu tuli voimaan Ahon hallituksen aikana. Se oli yksi niistä äärimmäisen harvoista toimenpiteistä, jotka vaikuttivat negatiivisesti myös vähäosaisten asemaan. Mutta hallituksen esitys tuo perusteluosassaan esille myös sen toisen puolen. Toisin sanoen maksuja luokiteltiin myös sairausvakuutusmaksuissa vähätuloisten ja suurituloisten osalta erikseen 80 000 markan ansiotulon ollessa vedenjakajana, mikä osoittaa sitä linjaa, joka Ahon hallituksen aikana oli, että rasitukset pyrittiin jakamaan etupäässä suurituloisten puolelle. Joissakin vähäisissä tapauksissa, niin kuin tämäkin, tai ei tätä voida vähäisenä pitää, mutta kuitenkin harvoissa tapauksissa myös vähäosaaiset joutuivat näistä leikkauksista kärsimään.

Sairausvakuutusmaksun osittainenkin poistaminen olisi sikäli tarpeellista, että joka tapauksessa, vaikka ministeri Mönkäre on luvannut eri-

koistoimenpiteitä, kansaneläkkeen pohjaosan tekeminen työeläkevähenteiseksi vaikutti, että eräiden pienituloisten eläkeläisten eläkkeet alenivat. Jo se vaikuttaisi, kun näistä ainakin osaksi luovuttaisiin, että eläkeläisten tulot ylittäisivät sen mitä se oli aikaisemmin. Vaikka tämä ei ole selitys sille asialle, sillä olisi kuitenkin ainakin positiivinen vaikutus.

Minäkään en ymmärrä, mitä tämä asia tekee tupopöydässä. Se ei voi olla siellä piiska eikä porkkana. Mielenkiintoista nähdä, kuinka sille käy. Luulen, että käy niin, että se tulee sieltä 3 prosenttina, niin kuin tähänkin saakka, koska sillä ei ole mitään asemaa eikä paikkaa tulopoliittisessa ratkaisussa. Mielenkiintoista vain nähdä selviääkö, mikä tarkoitus tämän tupopöytään siirtämisellä Lipposen hallituksella on ollut.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! En pane kovin paljon painoa sille, että useampikin Lipposen hallituksen ministereistä on luvannut ylimääräisen eläkeläisten sairausvakuutusmaksun poistuvan ainakin osittain ja että ratkaisut tehdään todellakin tuponeuvottelujen yhteydessä. Mutta panen paljon painoa sille, että pääministeri Lipponen on todennut, että riippumatta tuponeuvottelujen tuloksesta alennus tullaan toteuttamaan. Mutta sitten hallitus ja pääministeri Lipponen lisää: Samassa yhteydessä päätetään alennuksen ajoituksesta. Mitä tämä tarkoittaa?

Minä pelkään, että se tarkoittaa sitä, että kun tupopöydässä päätetään tietyistä veronalennuksista, jotka kohdistuvat palkansääjiin ja tulevat voimaan vuonna 1998, niin samanaikaisesti hallitus kyllä päättää eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun osittaisesta alentamisesta, mutta voimaantulo siirretäänkin vasta vuoteen 1999. Tämän kaltaisen taktiikan kanssa sopusoinnussa on esimerkiksi nyt käsittelyssä oleva lakiesitys, jossa lähtökohtana on se, että vielä ensi vuoden aikana 3 prosentin korotettu ylimääräinen sairausvakuutusmaksu pysyisi voimassa.

Muussa tapauksessa budjettineuvottelujen yhteydessä sanaa "ajoitus" ei varmaankaan olisi käytetty, jos tarkoitus olisi saada alennus voimaan vuoden 1998 alusta. Sana "ajoitus" tarkoittanee valitettavasti juuri sitä, että hallitus aikoo taktikoida eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alennuksella ja siirtää sen tuonnemmaksi. Juuri siksi on välttämätöntä, että esimerkiksi eläkeläisjärjestöt juuri nyt tuponeuvottelujen alla esittävät uudelleen vaatimuksen siitä, että alennus toteutetaan jo vuonna 1998.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Eläkeläiset ovat monella tavalla viime vuosien aikana olleet erityiskohtelun polttopisteessä. Verotus on yksi ja sairausvakuutusmaksujärjestelmä toinen. Leikattu indeksi on jo mainittu täällä. Kelan maksamasta kansaneläkemaksusta on viety hyvin suurelta joukolta pohjaosa. Sitten on vielä erikseen noin 80 000—100 000 eläkkeensaajaa, joilta se on jo kertaalleen viety ja nyt viedään vielä vähitellen uudelleen kansaneläkkeen pohjaosan poistamistilanteessa, kun se kertaalleen on yhteensovitettu.

Samalla tiedämme eläkkeensaajien joutuvan yhä suurempien maksujen kohteeksi: kaikki palvelumaksut ovat lisääntyneet. He ovat lääkkeitä käyttäjiä — lääkkeiden hinnat ovat nousseet. Kaikenlainen sairastaminen on entistä kalliimpaa jne. Heidän asemansa on huonontunut, ja sitä ei julkisuus ikään kuin ole tunnustanut. Näin ollen 3 prosenttiyksikköä on hyvin vakava asia ja sen poistaminen on mitä tähdellisintä.

Lopuksi, puhemies, haluan vielä viitata siihen kertaalleen tapahtuneeseen yhteensovittamiseen, joka on syntynyt siis siinä tilanteessa, kun työeläke ja kansaneläke on yhteensovitettu niin, että palkkasummasta on saatu "yhteensovitetuksi" 60 prosenttia eläkettä. Toiseen kertaan leikkauksen ongelman selvittämättä jättäminen on mielestäni eräs niitä syntyjä, joka on edelleen nimenomaan sosiaali- ja terveysministeriön ja koko hallituksen suunnassa.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Kiinnitän lyhyesti huomiota erääseen yksityiskohtaan, johon ed. Manninen jo ansiokkaassa puheenvuorossaan myös puuttui. Se on kirkon ja seurakuntien kohtelu työnantajamaksujen perimisessä. Asia on pitkään ollut täällä esillä ja lakiesityksen perustelutekstissäkin sen historiaa hieman selvitetään, mutta aina vain jää avoimeksi se kysymys, miten on mahdollista, että esimerkiksi pienen kunnan ja suunnilleen saman alueen kattavan pienen seurakunnan kohtelu voi olla niin epätasa-arvoista kuin se sairausvakuutusmaksun perinnässä on, kun se on kirkolla 6,85 prosenttia — oikeastaan sen pitäisi olla 7,85, tässähän on nyt väliaikainen prosenttiyksikön alennus parhaillaan meneillään.

Toivon tälläkin kertaa, että valiokunta tähän ongelmatiikkaan paneutuisi ja pyrkisi selvittämään, niin kuin jotkut aikaisemmatkin sosiaali- ja terveysvaliokunnat ovat asiaa selvittäneet ja lausumiakin esittäneet, että pikku hiljaa eriarvoisuudesta eroon päästäisiin.

Eräs lohdutus ja selityshän tässä tietenkin on se, että kun edellisen hallituksen eli Ahon porvarihallituksen aikana asiaa oli vaikea ymmärtää, niin nyt demarijohtoisen Paavo Lipposen hallituksen aikana tämä on tietysti paremmin ymmärrettävissä, mutta ei hyväksyttävissä.

Ed. R i m m i : Herra puhemies! Hallituksen esitys n:o 165, missä eläkeläistenkin ylimääräinen sairausvakuutusmaksu näyttää edelleen olevan, on siinä mielessä aika hämmäntävä, että kuitenkin budjettiriihen yhteydessä pääministerin ja monien ministereittenkin suulla on kerrottu, että tästä ainakin asteittaisesti luovuttaisiin. Nyt kannattaa muistaa se, että Ahon hallituksen aikana todella tuli ylimääräinen kansaneläkemaksu ja sairausvakuutusmaksu eläkeläisille ja viime vuoden budjetissa kansaneläkemaksu saatiin poistettua. Nyt todella on aika saada myös tämä sairausvakuutusmaksu jos ei nyt kokonaan, niin ainakin osittain poistetuksi.

Jos sitten käy niin, ettei sitä tupopöydässä hoideta, niin kuin on annettu ymmärtää, minäkin vetoan siihen, että asia on nyt saatava hoidettua tavalla tai toisella ja että sosiaali- ja terveysvaliokunta yrittää sen kanssa tehdä parhaansa. On todella kohtuutonta se, että eläkeläiset ovat suurten ylimääräisten verotusten kohteena.

Mitä tulee siihen, saadaanko tätä asiaa tupopöydässä hoidetuksi, niin esimerkiksi itse olen viime päivinä eläkeläisten kanssa paljon keskustellut ja heidän tilaisuuksissaan olleena myös kehottanut heitä olemaan tämän asian kanssa hyvin tarkkana, koska onhan tietysti totta se, että työmarkkinajärjestöissä hoidetaan enemmän työmarkkina-asioita kuin eläkeläisten asioita, ja siksi asian osalta kannattaa kyllä paimentaa. Haluaisin kuitenkin myös, että tämäkin keskustelu hallituksen korviin todella menee ja kansanedustajien tahto saadaan toteutumaan.

Ed. E l o : Puhemies! Suomen eläkeläiset ovat jo pitkään oikeutetusti olleet tyytymättömiä. Ahon hallituksen aikana aloitettu erilaisten rasitteiden lisääminen eläkeläisille on kieltämättä jatkunut vielä tämän hallituksen aikana, kun kansaneläkkeen pohjaosaa on leikattu ja indeksijärjestelmä uusittiin. Ratkaisevaa on tietysti se, johon ed. Rimmi jo viittasi, että kuitenkin nykyinen hallitus aloitti ylimääräisten rasitteiden purkamisen sillä, että kansaneläkemaksu vakuutusperiaatteen vastaisena poistettiin. Minusta se oli hyvä askel eteenpäin.

Mitä tulee sairausvakuutusmaksun kokonaan

poistamiseen tai alentamiseen, niin uskon, että jo ensi vuonna päästään alkuun. Vastauksena ed. Laaksolle toteaisin kyllä, että minulla on se kuva, että pääministeri on tarkoittanut tällä ajoituksella sitä, miten tämä 3 penniä kokonaisuudessaan poistetaan, poistetaan se yhdellä kertaa vai vähitellen vuosien aikana. Tästä lienee ollut kysymys, ainakin näin haluan itse tulkita.

Kun usein Suomessa vedotaan siihen, jotkut meidän poliittisista päättäjistämme sanovat, että kyllä eläkeläisillä menee kuitenkin hyvin, kannattaa muistaa, että eläkeläisten keskimääräinen tulo maassamme on noin 5 000 markkaa kuukaudessa. Jokainen tietää, kun siitä maksetaan verot ja asumiskustannukset, kuinka paljon enää ihmisille jää käyttöön. Tässä suhteessa kannattaisi aina muistaa, kun puhumme eläkeläisten asioista, mikä on todellinen tilanne.

Meillähän on valtavan suurituloisia eläkeläisiä. Olen esimerkiksi viime keväänä jättänyt kirjallisen kysymyksen siitä, mitä voidaan tehdä ylisuurten eläkkeiden osalta. Meillähän on yhä useampi tulossa tilanteeseen, että saa 20 000—30 000 markan eläkettä. Pidän niitä kohtuuttomina ja toivon, että joskus tulee sellainen poliittinen mieliala tähän maahan, että suuret eläkkeet voidaan leikata.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Itsekin kun tätä luin, olin hämmäntynyt siinä mielessä, kun tämä tuodaan tällä tavalla, näillä hinnoilla ja todetaan, että hallituksen tarkoituksena on myöhemmin tuoda esitys, mikä viittaa ajatukseen, että tupopöydässä jotain sovitaan. Miksi tätä ei ajoituksellisesti tuotu vasta sitten, kun tupopöydässä on jossain sovittu, jolloin olisi ollut kaikki talentit laudalla ja tiedetty, mitä päätetään? Nyt se on tässä pöydällä, mikä tuntuu omituiselta menettelyltä. Ed. Kuoppa jo peräänkuulutti sitä, mitä tässä oikeastaan valiokunta voi tehdä, kun kädet on sidottu tai ei oikeastaan tiedetä, mitä tulee tupopöydässä tapahtumaan.

On todettu, että ammattiyhdistysliike olisi vastuuntunnon tässä kysymyksessä. En olisi siitä niin huolissani, koska ainakin SAK:n puheenjohtaja Ihalainen viime viikolla totesi näin päin, että tämä on yksi sellainen asia, joka heidän pitää ottaa huomioon. Minusta se oli myönteinen viesti siinä mielessä, että ei nyt niin hirveästi sitä kailotettaisi, että kaikki ovat vastuuntunnotomia. Päinvastoin Ihalaisen puhe oli hyvin maltillinen ja hän peräänkuulutti sitä, että kaikki muutkin ammattijärjestöt olisivat maltillisella linjalla ja luopuisivat isoista veroalennusvaateis-

ta, joita isotuloisten, lähinnä Akavan, puolelta on esitetty. Siellä ei tunnuta niin paljon vastuuntuntoa kannettavan tästä.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minulta on varmasti mennyt ohi SAK:n puheenjohtajan Lauri Ihalaisen kommentti eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentamisesta. Kuitenkin se informaatio, mitä esimerkiksi vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on saanut SAK:n tavoitteista tuponeuvotteluissa, osoittaa, ettei SAK:n johdolla ole tarkoitus tuponeuvotteluissa nostaa esille eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentamista. Ehkäpä Lauri Ihalainen julkisuuksessa puhuu näin, mutta ainakaan niihin tavoitteisiin, mitä SAK:n johto on asettanut, ei sisälly, valitettavasti, edes entisten SAK:n jäsenten etujen huomioon ottamista siten, että vaadittaisiin eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentamista. Toivottavasti SAK tulee tässä asiassa uusiin johtopäätöksiin, mutta pelkään, että ed. Lahtelan käsitys heijastaa vain niitä Lauri Ihalaisen julkisia puheita, jotka kyllä ovat yleensä melko hyviä, mutta sitten kun tullaan itse neuvottelupöytään, niin eihän hän ollenkaan toimi sillä tavalla, miten hän julkisesti ilmoittaa toimivansa.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun siirtäminen tupopöytään on minun mielestäni täysin virheellinen toimenpide. Jos työmarkkinajärjestöt olisivat järkeviä, ne ilmoittaisivat, että tämä on asia, joka kuuluu eduskunnan päätettäväksi ja eduskunnan ratkaistavaksi, koska Akava yhtä hyvin kuin SAK:kin edustavat työssäolevia ihmisiä, niitten kuuluu olla työssäolevien ihmisten etujärjestö ja ajaa heidän etuja ja eläkeläisjärjestöt ovat erikseen. Kyllä minä pelkään pahoin, että tuponeuvotteluissa eläkeläisten kolmen penin ylimääräinen sairausvakuutusmaksu on sivuseikka, se jää taka-alalle ja sitä ei sillä tavalla huomioida, niin kuin se kuuluisi huomioida, koska nämä intressit ovat toisenlaiset. (Ed. Elo: Kyllä hoidetaan!) — Ed. Elo huutaa, että se hoidetaan, se hoidetaan. Tehän huusitte viime vuonna, että se hoidetaan, mutta valitettavasti sitä ei ole vielä hoidettu. Onhan asioita, joista sanotaan, että ne hoidetaan, ja osa on sellaisia, että aika hoitaa, mutta tässä ei ole kumpikaan tapaus. Uusia eläkeläisiä tulee; ei edes aika tätä hoida, vaan asia täytyy hoitaa.

Minä ihmettelen erityisen suuresti sitä tapaa,

että nyt annetaan hallituksen esitys eduskunnalle ja kuitenkin sinne varataan lausuma, että jos valiokunta tai eduskunta päättää toisin, niin se voidaan kumminkin uudelleen tuoda. Onko tässä vähän sama kuin liikeaikalaisissa, että tulee eduskuntaan neljäs käsittely, jos eduskunta on aikaisemmin tämän jo käsitellyt?

Lisäksi haluaisin todeta, että kun kansaneläkkeen pohjaosa leikattiin ja se yhteensovitettiin, siinä menetti kahteen kertaan kansaneläkkeen pohjaosan noin 100 000 pääsääntöisesti julkisen puolen työntekijää. Noin 100 000 ihmistä menetti noin 800 markkaa kuukaudessa.

Ed. V i h r i ä l ä : Herra puhemies! Tämä hallituksen esitys n:o 165 on siinä mielessä todella mielenkiintoinen, että sitä on tarkoitus käsitellä ja pitää käsitellä täällä eduskunnassa, mutta sitä käsitellään myös tämän salin ulkopuolella nimienomaan eläkeläisten kohdalta. Kyllä tämä on myös suuri periaatteellinen ja ennen kaikkea poliittinen kysymys, sitä on turha kiistää. On helppo yhtyä niihin näkemyksiin, kun täällä on tuotu esille, että eläkeläisten asian käsittely kuuluu kyllä tähän saliin.

Edustajat Rimmi ja Elo ovat taas, ties monen kerran, tuoneet sen esille, että Ahon hallituksen aikana tehtiin eläkeläisten kannalta ikäviä ratkaisuja. Se pitää paikkansa, mutta taloudellinen tilanne oli silloin toinen kuin tänä päivänä. Nyt pitäisi korjata yhteisvoimin, mitä silloin virheitä on tehty. Sen takia minusta nyt sosiaali- ja terveysvaliokunta voisi yhtyä — siellä on keskustan lakialoite, ja silloin valta kuuluu tälle salille — ja lähteä korjaamaan tätä eikä tarvitse mihinkään tupopöytään viedä tätä kysymystä.

Mitä ed. Elo toi esille pienistä eläkkeistä, keskimäärin 5 000 markkaa, pitää muistaa, että se on keskimäärin. Meillä on myös erittäin paljon, kymmeniätuhansia eläkeläisiä, joilla on huomattavasti pienempi eläke, ja on myös eläkeläisiä, jotka ovat tyytyväisiä siihen 3 000 markan eläkkeeseen, jolla tulevat toimeen ja koettavat jollakin tavalla itseään eteenpäin viedä. Minusta meillä pitäisi olla vastuu juuri näistä pienituloisimmista eläkeläisistä. Ennen kaikkea pohjaosan poistaminen, joka tapahtui heti ensi toiksi tämän hallituksen aikana, on ollut erittäin kova isku eläkeläisille. Tämä on myös periaatteellisesti merkittävä sosiaalipoliittinen ja yhteiskuntapoliittinen ratkaisu.

Mutta ymmärrän hyvin, miksi tämäkin on tupopöydässä. Lipposen hallitus luottaa niin markkinavoimiin, että markkinavoi-
mien ehdoil-

la myös tuporatkaisu tehdään ja siellä päätetään myös eläkeläisten tuloista.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa herra puhemies! Ensinnäkin totean aikaisemmin lausutun johdosta, että ei SAK:n tehtäviin kuulu sinänsä eläkeläisten asian ajaminen. Se kuuluu tähän saliin, niin kuin on aikaisemmin todettu.

Yhdyn siihen kuoroon, joka katsoo, että vaalipuheet on nyt lunastettava. Nyt on korkea aika alentaa eläkeläisten savamaksu. Sitä on ryhdyttävä nyt toteuttamaan. Minusta on ollut hyvin epäasiallista yhdistää eläkeläisten savamaksu tupopöytäan ja niihin neuvotteluihin, koska eläkeläiset, kuten todettu, eivät ole neuvottelukumppaneina siellä.

On puhuttu yleensä eläkkeistä, keskieläkkeistä, niiden suuruudesta. Naisten keskieläkkeet ovat jopa keskimäärin tuhat markkaa alempia kuin miesten keskieläkkeet. On turha puhua kovin paljon suuria eläkkeitä saavista. Heitä on hyvin vähän Suomenmaassa. On pelkkää populismia puhua siitä, että niitä pitää leikata. Ei niistä mitään kertymää valtiolle tule.

Ed. Kuopalle toteaisin, ettei eduskunnan tarvitse valtuutustaan työmarkkinajärjestöiltä pyytää. Me voimme ihan itse pitää päätösvallan omissa käsissämme. Muistutan myös siitä, että savamaksuasiasta on olemassa eduskunnan ponsi viime vuodelta.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ahon hallituksen aikana koettelemuksia jaettiin yhteiskunnallisen kantokäytyn mukaisesti siten, etteivät vähäosaisimmat joutuneet kohtuuttomasti kärsimään. He kantoivat oman osuutensa, mutta painopiste, niin kuin tämäkin esitys perusteluosassaan osoittaa, oli niiden hartioilla, joilla kantokyky oli parempi. Se johtuu siitä, että hallitusvastuussa oli silloin tällä hetkellä ainoa sosiaali-politiittisesti ajatteleva puolue Suomessa, sosiaali-politiittisesti ajatteleva puolue Suomessa, Alkion perintöjä kunnioittava. Kokoomuskin oli silloin herran nuhteessa, kun ei se päässyt riehumaan niin kuin nykyisin pääsee ja määräämään kaikkea, mitä se itse haluaa. Mutta se siitä!

Ed. Rimmi toi taas kansaneläkemaksujen vähentämiset ja poistamiset. Tämä on huvittavaa sikäli, että — minä jälleen kerran huomautan — poistettiin ja otettiin eläkeindeksit käyttöön, mutta mitä te teitte kansaneläkkeen perusosalle? Jos katsotte sitä hallituksen esitystä, jossa on kansaneläkkeen perusosan poistaminen 20 prosenttia vuodessa, perusteluissa sanotaan, että

eläkeläisten eläkkeet eivät kuitenkaan vähene, koska indeksin käyttöön ottaminen ja kansaneläkevakuutusmaksun poistaminen korvaavat kansaneläkkeen pohjaosan poistumisen. Mutta te käytätte sitä poliittisesti kaikissa asioissa hyväksenne ja tuotte sitä vain. Älkää käyttäkö sitä muuta kuin silloin, jos teitä osoitetaan sormella, että te olette vieneet eläkeläisiltä kansaneläkkeen perusosan. Silloin sanotte, että meidän korvasimme sen poistamalla kansaneläkevakuutusmaksun ja ottamalla indeksin käyttöön, mutta älkää sitä erillisenä poliittisena mahtitekijänä ottako esille, niin kuin nyt ed. Rimmi taas teki luullen, ettei tässä talossa muisteta muuta kuin kolme kuukautta.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Toistan ed. Aittoniemelle. Täällä muistetaan, ja kyllä eläkeläisetkin muistavat oikein hyvin. Selvästi, kun keskustele eläkeläisten kanssa, he muistavat, mistä kansaneläkemaksu tuli ja mistä savamaksu tuli. He muistavat myös sen, että kelamaksu on tällä kaudella jo poistettu, ja he tietävät sen, että savamaksua lähdetään purkamaan ensi vuoden alusta, kuten eduskunta on ponnessaan päättänyt, kuten hallitusryhmät ovat budjettiriihessä päättäneet. Sitä, että se on viety ikään kuin ulos talosta tuponeuvottelujen yhteyteen, voimme tietysti arvioida jokainen yhdessä, että se ei välttämättä ole viisasta.

Pidän myönteisenä signaalina valtiovarainministeri Jouko Skinnarin lausumaa, jonka kuulin eilen tai luin jostakin, jossa hän toivoi ja esitti vetoomuksen, että veroratkaisua nopeutetaan. Savamaksuhan käsitellään veroratkaisun yhteydessä, koska näyttää siltä, että tuporatkaisu menee kovin myöhään, eikä ole kohtuullista, että valtion budjetti myöhästyy siksi, että veroratkaisu tulisi niin myöhään. Toivon, että ministeri Skinnari pystyy nopeuttamaan tätä asiaa.

Ed. E l o : Herra puhemies! Ensinnäkin, mitä tulee kansaneläkevakuutusmaksuun, muistutan siitä, että sitä valtiovarainministeri tarjosi ensimmäisen kerran jo vuonna 1990, jolloin sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä, joka oli silloin hallituspuolueena, tyrmäsi tämän ajatuksen. Sen jälkeen kun Ahon heikko porvarihallitus astui valtaan, tämä maksu tuli, ja nyt se on poistettu, koska se oli eläkevakuutusperiaatteen vastainen, niin kuin olen moneen kertaan todennut.

Mitä tulee sairausvakuutusmaksuun, minä olen täysin vakuuttunut siitä, että se tullaan poistamaan, ja siitä aikataulusta meidän pitää kes-

kustella. Mutta, puhemies, haluan erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että sairausvakuutusmaksun käsittely kuuluu nimenomaan meille. Mielestäni se ei ole ollenkaan ammattiyhdistysliikkeen tehtävä. Kokonaisuutenakin minun henkilökohtainen kantani on se, että hallituksen olisi jo pitänyt esittää eduskunnalle veroratkaisut. Näin tapahtuu lähes kaikissa maissa, muun muassa meidän läntisessä naapurimaassamme. Kun olen keskustellut ruotsalaisten kansanedustajien kanssa, he eivät ollenkaan ymmärrä tätä. Ruotsin hallitus ja eduskunta tekevät omat ratkaisunsa ja ammattiyhdistysliike ja työnantaja-järjestöt tekevät omat ratkaisunsa. Mielestäni tässä on valtiovarainministeriön puolelta vähän ammattiyhdistysliikkeen kurittamisen makua eli halutaan osoittaa, että jos ammattiyhdistysliike on kiltti, saadaan veroalennuksia, annetaan vähän nasselle makeisia. Mutta olen sitä mieltä, että meidän suomalaisten poliitikkojen pitää ryhdistäytyä, ollaan missä puolueessa tahansa, ottaa valta näissä asioissa eduskunnalle, jonne se myös kuuluu.

Ed. Hyssälä: Arvoisa puhemies! Nyt olemme kuulleet oikealta ja vasemmalta ja keskeltä ja siltä väliltäkin myönteiset lausunnot maksun poistamiseksi, joten uskon, että se sujuu valiokunnassa ihan mallikkaasti. Olen samaa mieltä kuin ed. Elo, että tämä päätöksenteko kuuluu meille, ja olen ymmärtänyt valiokunnan jäsentenkin suusta, että sosiaalivaliokunnassa näin ollen olen tämä sitten poistuu. Tietenkin voi ajatella, että tämän rinnalla on muita kysymyksiä, joita eläkeläiset nyt oikeutetusti odottavat. Ei ole ollut pelkkää päivänpaistetta tämä taival, kuten on todettu, taitettu indeksi jne., eli varmasti työtä riittää. Mutta tämä kysymys näyttää nyt ratkeavan.

Turhaa on esimerkiksi Akavaa syyttää, että Akava vastustaa tätä, kuten parissakin lausunnossa kuulin. Ei tämä ole työmarkkinajärjestöjen asia lainkaan vaan kansanedustajien, jotka vastuullisesti päättävät, ja turha heidän on luovuttaa valtaansa minnekään muualle kuin tähän saliin.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Päätösvalta asiassa kuuluu eduskunnalle, olen ihan samaa mieltä. Ed. Elo oikeastaan puuttui samaan asiaan. Todennäköisesti on ajateltu valtioneuvoston ja valtiovarainministeriön taholta niinpäin, että kun tämä isketään tupopöytään lisäksi, se on yksi hirsi niskan päällä. Jos tupoa ei

synny, voi syyttää ammattiyhdistysliikettä, että te kaadoitte tämänkin systeemin. Mutta nyt, kun jäljestäpäin on ilmennyt pääministerin lausunto siitä, että joka tapauksessa asia hoidetaan, tällä hän ei ole enää sitä tehoa, jolloin pitää pääministerille antaa kiitos siitä, että ilmeisesti hän ei ollut sitoutunut siihen ajatukseen tarkkaan, että kaadetaan tämä juttu niin kuin likasanko ay-liikkeen niskaan.

Minä odotan, että valiokunta hoitaa tämän tyylikkäästi kohdalleen ja maksua lähdetään asteittain alentamaan. Se lienee yhteinen tahto eduskunnassa. Kun puheita kuulee, sen pitäisi näkyä tietysti päätöksinäkin.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! On kerrattu aika ansiokkaasti kaikki ne vääryydet, jotka ovat kohdanneet eläkeläisiä. Täytyy sanoa, että omalta osaltanikin yhdyin siihen, että ihmettelen sairausvakuutusmaksun poistamisen siirtämistä tupopöytään, samaten pohjaosan kahteen kertaan poistamista. En ymmärrä 60 vuoden ikärajaakaan silloin, kun eläke-etuuksista päätetään.

Oikeastaan pyysin puheenvuoron siinä vaiheessa, kun ed. Kokkonen toi populismi-käsitteen tähän. Minä protestoin sitä vastaan, että aina silloin, kun paremmin toimeentulevien etuihin puututaan, olivatpa he palkansaajia, omaisuuksien haltijoita tai eläkeläisiä, silloin katsotaan, että se on populismia. Sen sijaan me taloudellisen realismin nimissä leikkaamme pienempituloisilta, huono-osaisilta, ja se todellakin laskeaan yleensä ansioksi ja realismin puitteisiin.

Muistelen, että muun muassa ed. Elo usean kerran on viitannut siihen, että eläkkeitten tulevan rahoituksen osalta me jossakin vaiheessa joudumme käymään isommat eläkkeet tarkemmin läpi. Siihen on syytä todeta, että siihen löytyy myös kansainvälisiä malleja. Se aika, jolloin paremmin toimeentulevat pitäisi saada rahoitustalokoihin mukaan, lähenee kaiken aikaa.

Ed. K e m p p a i n e n : Herra puhemies! Keskustelussa eniten on arvosteltu sitä, että sairausvakuutusmaksu nyt on siirretty tupopöytään. Tässä on kyse paljon isommasta asiasta eli demokration toimimisesta. Silloin kun kansanedustuslaitokselle perustuslain mukaisesti kuuluvat asiat annetaan muualle päätettäväksi pienen porukan toimesta ja vielä sellaisessa asiassa, jossa he eivät ole asianomistajia, nämä periaatteet lyövät erittäin rajusti korvalle demokratiaa eli sitä, että eläkeläiset ovat äänestäneet ja myös

kaikki muut meidät eduskuntaan ja täältä on muodostettu hallitus. Nyt hallitus sitten tavallaan delegoi sen päätöksen yön pimeinä tunteina tapahtuvaksi.

On kysymys vielä toisellakin tavalla isommas- ta asiasta kuin pelkän sairausvakuutusmaksun siirtämisestä eli siitä, että kaikki työllisyyden ja tulonjaon kannalta tärkeät asiat päätetään etujärjestöjen toimesta. Kun etujärjestöjen ja erityisesti ay-liikkeen logiikka on ryhmäkuntaisesti etujen ajaminen ja kun kakkuhan ei kasva tupopöydässä ollenkaan, yksinkertaisesti tämä logiikkahan tapahtuu sillä tavalla, että ne, jotka ovat siellä edustettuina, lohkaisevat itselleen isomman osan. Näinhän tämä on toiminut koko ajan, ja tätä edelleen Lipposen hallitus jatkaa.

Lipposen hallitus on joskus kehunut, että sillä on hyvät suhteet ammattiyhdistysliikkeeseen ja tupopöytä. Mutta jos nämä suhteet tällä tavalla, näin lammasmaisesti ja näillä ehdoilla pidetään, silloin demokratialla ei ole minkäänlaista merkitystä. Tupopöytä on, niin kuin keskustan puheenjohtaja Aho joskus totesi eduskunnassa, jonkinlainen ylähuone, joka päättää, mikä on hyväksyttävää ja mikä hylättävää, eikä silloin meidän työllemme täällä jää tilaa.

Työllisyyden kannaltahan tässä on sellaisia asioita, joita tupopöytä menee, eli kaikki se liikkumavara, joka verotuksessa on, päätetään etujärjestöpolitiikalla. Ja niin kuin totesin, kun se logiikka on sitä, että otetaan itselle niin paljon kuin suinkin, ei rahaa silloin jää työllistämiseen. Näinhän se on toiminut koko ajan. Tällä tavalla suomalainen työ on hinnoiteltu pois maailmanmarkkinoilta, se on säännöstelty pois maailmanmarkkinoilta ja säädöstetty pois maailmanmarkkinoilta. Vain tietyn tuottavuustason työ on hyväksytty, ja tätä kautta on tullut iso työttömyys.

Toinen asia on, että tulonjakoasiat on siirretty kaikilta osin tupopöytä. Eihän demokratian näin pitäisi toimia. Silloinhan joillakin on käytettävissä kaksi tai kolme ääntä ja joillakin vain yksi tai puoli tai nolla ääntä. Kun tekin, ed. Elo, olette käynyt vaalikampanjan, olette luvannut varmasti puolustaa ihmisten etuja eduskunnassa, mutta nythän tapahtuu sillä tavalla, että te luovutatte vallan tuonne toiseen paikkaan. Ei siellä kysytä, kun täällä kritisoi, miten päätökset tapahtuvat. Tässä demokratian syvä periaate tulee kyllä loukattua. Me elämme sentään oikeusvaltiossa. Täällä kehitysyhteistyökeskustelun aikana käytiin keskustelua arvoista. Ei tämä kyllä oikein tasa-arvo- ja oikeudenmukaisuusperiaatteita to-

teuta, että meillä päätöksenteko tapahtuu tällä tavalla.

Sitten itse sairausvakuutus- ja kelamaksuista. Kyllä se hurskaasti unohdetaan, että lama-aikana nämä maksut tulivat eläkeläisille sen takia, että he eivät muuten olisi voineet osallistua lamatalkoisiin. (Ed. Elo: Kyllä verotus kiristyi muutenkin!) — Mutta kun katsomme, verotus kiristyi kaikilta, ja kun katsotaan eläkeläisten ja esimerkiksi lapsiperheiden ja työssäkäyvien osuutta, eläkeläiset selvisivät lama-aikana paremmin. Se on tilastoilla osoitettu. Se teidän oppositioaikainen arvostelunne kela- ja savamaksuista oli epäoikeudenmukaista, koska se oli eläkeläisten lamatalkoisiin osallistumistapa. Palkansaaajat osallistuivat lamatalkoisiin. Ensinnäkin tuli TEL-maksu. Vaikka sille oli perusteet ja tarve jo paljon aikaisemminkin, se hyväksyttiin vasta lamatalkoiden aikaan. Palkansaaajat ja hyvätuloiset raippaverolla ja lainaverolla osallistuivat lamatalkoisiin.

Mutta se meitä närästää, kun erityisesti vasemmisto-oppositio silloin arvosteli, että näitä maksuja on tullut, että nyt kun valtaosa väestöstä alkoi jo saada tulonlisäystä, tämä hallitus, joka lupasi puolustaa heikompien asiaa ja kävi vaalikampanjan siinä mielessä, esimerkiksi eläkeläisiltä otti ja on ottamassa nyt kylmästi pois kansaneläkkeen pohjaosan, joka tarkoittaa 500 markan leikkausta neljän viiden vuoden aikana. Se on ihan rutikuivaa rahaa eläkeläisen toimeentulossa, eikä sitä mikään selitys korjaa sillä tavalla, että markkamääräisesti eläkeläisellä tulo ei laske. Monilla se laskee. Sitten sitä justeerattiin ja titrat- tiin erilaisilla kikkailuilla niin, että markkamääräisiä laskuja ei tullut, mutta samaan aikaan muun väestön toimeentulo parani. Ei tämä kyllä mitään oikeudenmukaisuutta ole.

Sv-maksusta. Kun hallitus ensi töikseen, ensimmäisenä budjettivuonnaan antoi 5 miljardin verohelpotukset parempituloisille, niin vähintä, mitä hallitus nyt olisi voinut tehdä, olisi poistaa sairausvakuutusmaksu, jonka hinta eläkeläisille olisi ollut sellainen miljardi eli vain neljäsosa siitä, mikä tuli hyvätuloisille siinä yhteydessä. Ei hallitus puhumalla pääse tästä epäoikeudenmukaisesta linjasta, vaikka te kuinka yritätte sanoa, että sairausvakuutusmaksu tullaan poistamaan ja että te muka isona saavutuksena kelamaksun poistamista pidättekin.

Kun vielä kertaa, niin silloin, kun tulonjako- vaikutusta katsottiin, näistä maksuista huolimatta eläkeläiset selvisivät lamasta paremmin kuin esimerkiksi lapsiperheet.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Tiisanen: Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen taas tuossa muisteli kovasti kaikkea, mitä on tapahtunut edellisen hallituksen aikana. (Ed. Kemppainen: No, kun on pakko muistella!) — Se menee aina muistelulinjalle.

Joka tapauksessa on selkeätä, että tämänhetkinen tilanne eläkkeellä olevien ihmisten niin kuin nyt yleensäkin pienituloisten ihmisten kannalta — pääosa eläkkeellä olevia ihmisiä on pienituloisia, mutta on heissä suurituloisiakin — on hankala ja hankaloituu. (Ed. Kemppainen: Hallituksen päätöksillä!) Tässä taustalla on paljon vanhoja päätöksiä ja tämänhetkinen taloudellinen tilanne, yhteiskunnan velkaantuminen, seitsemänkertaiseksi suunnilleen edellisen hallituksen aikana valtion velka nousi. Nyt meidän pitäisi tämän hetken tilanne pystyä ratkaisemaan, mutta on hyvin oleellista, että on edelleenkin yhä rikkaampia, rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät. Niin tällä hetkellä kyllä käy ja sitä ei sovi unohtaa. Jos ei usko sitten poliittisesti näitä asioita, voi katsoa paperista. Se nähdään, että tällä tavalla yhteiskunnassa käy, niin kuin maailmassa laajemminkin.

Mutta muistiin, kun siihen on helppo vedota, ettei muisteta, mitä tapahtui. Kyllä uskoisin, että eläkkeellä olevat ihmiset tulevat muistamaan sen, jos ei todella tätä ylimääräistä sairausvakuutusmaksua heidän kohdallaan vähennetä. Sitä asiaa ei pystytäkään millään ilveellä pelaamaan. Ei sillä tavalla, että se on vahingossa mennyt, ettei sitä pystyttykään tekemään ja että me lupasimme, mutta joku muu teki toisella tavalla. Se on niin kova asia. Se on niin läpikeskusteltu. Se keskusteltiin aikaisemmin, mutta kun se tuli, siitä on keskusteltu näiden runsaan kahden vuoden aikana lähes jokaisessa tilanteessa, kun tämä asia ja yleensäkin eläkeläisten taloudellinen tilanne on ollut esillä. Tässä sitten tietysti, niin kuin ed. Lahtela totesi, pääministeri on luvannut, ja tähän sopii nyt luottaa.

Mutta jos tapahtuu niin, että pääministerin tahto ei toteutuisi jostakin syystä, ehkä joskus ennenkin on voinut näin tapahtua, niin silloin kyllä koko hallitus, kaikki hallituspuolueet, ovat kantamassa sitä vastuuta, tätä poliittista vastuuta tässä asiassa. Itse en pitäisi minään onnellisena ratkaisuna sitä, että yksi sairausvakuutuspenni pudotettaisiin vuodessa, vaan niin, että se pitäisi tapahtua, että kaikki kolme ylimääräistä pro-

senttiyksikköä häviäisivät, poistuisivat tämän hallituksen aikana.

Ed. Kokkonen: Rouva puhemies! En saanut vastauspuheenvuoroa, kun pyysin sitä ed. Karjalaisen käytettyä puheenvuoron, jossa hän viittasi minun aikaisempiin sanoihini.

Olen edelleenkin sitä mieltä näistä ns. suurista eläkkeistä, että siinä vaiheessa, kun kansanedustajat ovat valmiit oikaisemaan oman palkkauksensa niin sanotusti läpinäkyväksi, hyväksyn sen, että silloin puhutaan suurista tuloista, kun edustajat itsekin näkevät, mitä tarkoittaa veroprogresio tänä päivänä. On aika kummallista se, että mitä kauempana Helsingistä kansanedustaja asuu, sitä suuremman verottoman tulon hän saa ja sitä enemmän häneltä hämärtyy se, mitä vastaavista bruttotuloista joutuisi maksamaan veroa.

Ed. Elo: Rouva puhemies! Ed. Kokkosen populistiseen puheenvuoroon kansanedustajien etuuksista voisi todeta vain sen, että kun katsoo näitä Merita Pankin johtajien palkkoja, niin Vesa Vainio saa palkkaa yhdessä kuukaudessa saman verran kuin me kansanedustajat vuodessa. Minun mielestäni siitä voitaisiin vähän katsoa, mikä on tilanne. Mutta enpä mene siihen sen enempää.

Olen aivan samaa mieltä kuin ed. Karjalainen siitä, että aina, kun me puhomme, että suurituloisilta pitäisi ottaa, niin kokoomuslaiset ja tällä kertaa ed. Kokkonen sanovat, että se on populismia. Todella, niin kuin ed. Karjalainen totesi, populismia on myös se, että kokoomus aina sanoo, että otetaan pieni- ja keskituloisilta, koska kokoomuslaisilla ei ole näitä äänestäjiä. Ainakin hyvin vähän ja toivon, ettei tulevaisuudessa ollenkaan ed. Kokkosen tuon laatuisten puheenvuorojen jälkeen.

Mitä tulee sitten eläkejärjestelmään, niin tämä on myös hyvin oikeistolainen näkemys, että meillä on liian korkeat sosiaaliturvamaksut, ed. Kokkonen. Aina te sanotte, että työllistämisen esteenä ovat liian korkeat sosiaaliturvamaksut, mutta mekin tulemme saamaan, ed. Kokkonen tulee saamaan ja minä tulen saamaan, lähes kaikki kansanedustajat tulevat saamaan erittäin suuria eläkkeitä tulevaisuudessa ja me olemme vain pieni osa siitä joukosta, joka saa 15 000—20 000 markan eläkkeitä kuukaudessa, niitä tulee yhä suuremmassa määrin. Tottakai silloin myös sosiaaliturvamaksut ovat suuret.

Minä kuulun niihin kansanedustajiin, jotka ovat valmiit leikkaamaan 13 000 markan kuu-

kausieläkkeen, enkä lainkaan pelkää sitä, että ihmiset alkaisivat hoitaa sitten omin rahoin omaa eläketurvaansa, jos he haluavat paremman eläketurvan. Se olisi ihmisten oma ratkaisu. Minun mielestäni tässä suhteessa, jos nyt jotain amerikkalaista mallia voisi matkia, olisin valmis tätä mallia matkimaan eli jokainen hoitakoon yli kohtuullisen eläketurvan menevän osuuden itse, jos kerran sitä haluaa.

Mitä sitten tulee vielä ed. Kemppaisen puheenvuoroon, niin kyllä, ed. Kemppainen, tässä demokratiassa ja parlamentarismissa on myös niin, että täällä on erilaisia kriittisyyden asteita. Ed. Kemppainen edustaa yhtä kriittisyyttä, joka on kainuulaiskriittisyyttä. Minulla on taas oma kriittisyyteni sosialidemokraattisessa puolueessa. Minä kannan vastuun siitä kriittisyydestä. Molemmat teemme minun ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Puhuja: ... mielestäni arvokasta parlamentaarista työtä, kun me edustamme omia näkemyksiämme täällä. Emme tue pelkästään puolueen julkilausumia.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on mennyt jo, ed. Elo!

Puhuja: No, jatketaan kohta!

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo, opiskelkaa verotaulukoita! Katsokaa, mikä progressio on tänä päivänä!

Totean kyllä, että kokoomuksen äänestäjäkunnasta valtaosa on pieni- ja keskituloisia, mutta se ei silti estä meitä näkemästä sitä, että jos ihminen on ansainnut elämänsä varrella jonkun tietyn palkan, puhun nyt esimerkiksi virkamiehistä, niin kyllä heillä on silloin oikeus saada sitten tämä myöhennetty palkkauksensa eläkkeenä. Ei sitä pidä lähteä sosialisimaan. Tässä meillä on selkeä ero. Me emme kannata sosialismia.

Sitten totean myös vanhemmalle kollegalle, että hänenkin kannattaisi muistaa se, että me emme tässä salissa pääse päättämään Vesa Vainion palkasta.

Ed. Rimmi: Rouva puhemies! Oikeastaan pyysin puheenvuoron ed. Kemppaisen innoittamana, kun hän sanoi, että Lipposen hallitus on

retostellut jotenkin sillä, että sillä on hyvät suhteet ammattiyhdistysliikkeeseen. Niin sillä onkin hyvät suhteet, ainakin huomattavasti paljon paremmat kuin edellisellä hallituksella, joka oli koko ajan napit vastakkain ay-liikkeen kanssa. Ehkä siinä on sitten se yksi itu sille sinällensä oudolle eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alentamisen asian tupopöytään siirtämiselle. Ehkä siihen ovat osaksi syynä nämä hyvät suhteet, ja halutaan varmaan jonkun verran luottaa siihen, että asia siellä hoituisi, (Ed. Kemppainen: Luuletteko, että tupopöytä auttaa?) vaikka itsekin olen sitä mieltä, että se ei välttämättä ollenkaan sinne kuulu.

Mitä tulee sitten vielä tähän, kun täällä on keskusteltu esimerkiksi eläkeläisten kansaneläkemaksun pohjaosan leikkaamisesta, niin pahinta minusta kuitenkin on ollut se, että se leikattiin kahteen kertaan tietyltä ryhmältä. Siinä toivoisi, että siihen saataisiin jonkunlainen korjaaminen, koska tämä asia tulee viikottain esiin. Siinä on todella tapahtunut erittäin suuri epäoikeudenmukaisuus. Minulle ei ainakaan riitä se selvitys, kun on jossakin yhteydessä sanottu, että ei tiedetä. Jokaisella eläkeläisellä on eläkepäättös ja se hän voidaan siis tarkistaa, jos niin halutaan.

Mitä tulee sitten suurten eläkkeiden leikkaukseen ja yleensä suuriin tuloihin, niin tässä ajassa, tänä päivänä ja viime aikoina, kun on paljon keskusteltu moraalista, niin kyllä kansalaiset kokevat, vaikka kuinka olisi ansaittua jonkun hyvän työtulon perusteella esimerkiksi oikein korkea eläke, ihmiset katselevat yhteiskunnan kokonaisuuden kannalta, onko moraalisesti oikein, että joku elää 2 500 markan kuukausieläkkeellä, kituu loppuelämänsä, kun joku saattaa saada useita kymmeniätuhansia markkoja kuukaudesta.

Ed. Räisänen: Arvoisa puhemies! Itse pidän myös hyvin ongelmallisena sitä, että eläkeläisten sairausvakuutusmaksun alentaminen siirrettiin tupopöytään, jossa eläkeläiset itse eivät ole millään lailla edustettuna. Sinänsähän tämä ei ole mikään uusi toimintatapa tällä hallituksella, vaikka sitä ei ehkä näin selkeästi aiemmin ole kirjattu. Esimerkiksi aiemmat sosiaaliturvaa koskevat leikkaukset on keskitetty lähes poikkeuksetta niihin kansalaisryhmiin, jotka tupopöydästä puuttuvat. Räikein esimerkki mielestäni oli sairauspäivärahan leikkaus, mikä ulottui vain niihin ryhmiin, joilla ei ole palkkatuloja. Sen sijaan hyvätuloisten sairauspäiväraha hieman kohosi. Kun ed. Rimmi puhui siitä, että hyvät

suhteet hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen välillä toivottavasti auttaisivat nyt eläkeläisiä, niin eivät ne ainakaan aikaisemmin ole auttaneet näitä kansalaisryhmiä, joihin leikkaukset on keskitetty.

Kaiken kaikkiaan, jos eläkeläisten asioihin menemme, Suomessa eläkeläisillä on heikommät mahdollisuudet vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa, joissa ikäihmisillä on paremmat, vakiintuneet ja virallisemmat vaikutusmahdollisuudet valtioon ja kuntiin nähden. Esimerkiksi Norjassa eläkeläisliitolla on virallinen neuvottelu-oikeus valtiotason kanssa ja lääneissä ja kunnissa on lakisääteiset vanhusneuvostot. Ruotsissa ja Tanskassa eläkeläisjärjestöillä on myös omat lakisääteiset oikeutensa tulla kuulluiksi ja ilmeisesti elämme nyt sellaista aikaa, jolloin tällaiset tulisi saada Suomeenkin.

Ed. Elo: Rouva puhemies! Äskenen puheenvuoroni jäi vähän kesken. Ed. Kokkosen puheenvuoron osalta totean vielä sen, että on tietysti jonkinlaista oikeutta sanoa, että suuret tulot oikeuttavat suureen eläkkeeseen. Mutta sehän ei ole mikään Jumalan sana, joka jatkuisi ilman eduskunnan suostumusta, vaan se on meidän päätettävissämme oleva asia, ja siihen vaaditaan poliittista tahtoa. Sitä ei näytä olevan ed. Kokkosella. Minun tahtoni olisi, että kaikille näille sosiaalisille etuuksille tulisi katto, eli työtömyys- ja sairauspäivärahoille sekä eläkkeille.

Voidaan sanoa, että se ehkä ei säästäisi yhteiskunnan menoja niin kovin paljon. Näinhän usein viitataan, että suurituloisia ihmisiä ei ole niin kovin paljon. Mutta viittaa siihen, mitä ed. Rimmi sanoi. Minusta tämä koetaan myös sosiaalisena epäoikeudenmukaisuutena, kun kaikki ihmiset ovat samassa tilanteessa. Olet työtön, eläkkeellä tai sairaana, niin toinen saa moninkertaisen korvauksen toiseen nähden. Ed. Kokkonen, se ei voi olla oikein.

Minä ymmärrän, että tähän vakuutusperiaatteeseen kuuluu se, että tietyllä tavalla voidaan ajatella, että ihminen saisi säilyttää sen elintason, mikä hänellä on. Mutta jos ajatellaan esimerkiksi eläkkeitä, 63—65 vuoden ikään mentäessä ihminen, joka on varakas ja jolla on suuret tulot, on jo ansainnut suuren omaisuuden, ja kyllä se omaisuus säilyy 10 000 markan eläkkeellä kuukaudesta. Ainakin ihminen pystyy elämään.

Mutta ed. Räsänen kiinnitti huomiota tärkeään asiaan ja aioin siihen puuttua omassa puheenvuorossani, ja se on, että eläkeläisjärjestö-

jen pitää saada neuvottelu-oikeus. Minun mielestäni tämä on semmoinen asia, että tässä voisivat vaikka kansanedustajat yli puoluerajojen toimia sillä tavalla, että kaikki yhdistäisimme voimamme ja vaatisimme eläkeläisjärjestöille neuvottelu-oikeuden silloin, kun on kysymys eläkeläisten asioista. Niin kuin täällä on moneen kertaan todettu, esimerkiksi sairaskorvausmaksun poistaminen ei voi olla tulopoliittinen neuvottelukysymys, vaan on tämän salin asia päättää siitä.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Minä jatkan ed. Kekkosen aloittamaa keskustelua eläkkeiden tulevasta rahoituksesta. Olen sitä mieltä, että hänen mainitsemien pieni- ja keskituloisten, olivatpa he kokoomuksen tai minkä tahansa kannattajia, eläkkeitäkään ei kannata kaidehtia. Heidän eläkkeensä ei tule nousemaan niin korkeaksi. Kyse on suurista eläkkeistä. Monesti sanotaan, että niihin ei eduskunnan pidä kajota, koska ne ovat vakuutuspuolelta syntyneitä. Mutta niitä eläkkeitä maksavat paitsi työelämän osapuolet myös julkinen valta huomattavalta osalta ja siinä mielessä eduskunnalla on sananvalta. Voisi lähteä siitä, että jossakin vaiheessa silloin, kun etuuksia nipistetään, ei lähdetäisi suuria määriä sisältävästä alapäästä liikkeelle vaan lähdetäisiin kaventamaan etuuksia myös yläpäästä. Se on paitsi moraalinen kysymys ja oikeudenmukaisuuskysymys mitä suurimmassa määrin, myös taloudellinen kysymys. Riippuu mitoituksista.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Räsäselä pitää antaa kiitos hänen kannanotoistaan eläkeläisten vaikutusmahdollisuuksista, että olisi jopa olemassa neuvottelu-oikeus. Tämä pitää sisällään myös sen, että tavallaan ammattiyhdistysliikkeenkin, jota jotkut ovat epäilleet, kuuluu se niihin pöytiin ja mikä neuvottelu-oikeus ja mahdollisuus vaikuttaa sillä on, ed. Räsänen nyt hyväksyy, jolloin kun yksi taho on mukana, niin pitää toisetkin hyväksyä.

Mutta savamaksun alentamisasiasta. Kun hallitus on tällaisen esityksen tuonut, minun mielestäni valiokunnan ei välttämättä tarvitse sitä käsitellä niin nopeassa aikataulussa. Jos isot pojat ovat päättäneet, että se kytketään tuponeuvotteluihin, niin katsotaan sitten niin pitkään. Valiokunta toivon mukaan pitää sitä pöydällä ja kuuntelee asiantuntijoita, kunnes kuullaan, miten tupopöydässä kävi. Jos siellä ei päädytä ratkaisuun, niin eduskunta tekee kansanedustajien tahdon mukaisesti siten, että lähdetään asteittain

alentamaan. Toivon mukaan sitten löydetään yhteinen tahto. Jotkut tietysti sanovat, että kaikki pitää alentaa, totta kai. Mutta tänä iltana monien suusta olen kuullut semmoisia lausumia myös opposition puolelta, että lähdetäisiin asteittain alentamaan, eli penni tai mikä se onkin, mutta asteittain, ja silloin me saamme yhteisen tahdon aikaiseksi.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Eriyisesti vasemmiston puolella on pidetty sv-mak-sun tupopöydässä päättämässä ongelmana lähinnä sitä, että se myöhästyy. Ei, kyllähän suurin ongelma on, että siinä ei katsota silloin oikeudenmukaisuutta. Esimerkiksi ed. Puisto totesi ministeri Skinnarin sanoneen, että koska myöhästyy, niin sen vuoksi asia pitäisi ottaa täällä aikaisemmin käsiteltäväksi. Suurin tarvehan tällä olisi, että kaikkia väestöryhmiä käsiteltäisiin samalla tavalla ja että tasa-arvo toistuisi.

Ed. Rimmi otti puheeksi hyvät suhteet ammattiyhdistysliikkeeseen. Mutta jos hyvien suhteiden hinta on se, että kaikki päätösvalta siirretään tupopöytäan, niin kuin nyt työllisyyden ja tulonjaon kannalta tärkeimmät asiat, niin ei ole kovin kunniallista kyllä, että näin isoilla periaatekysymyksillä pidetään näitä näennäissuhteita hyvinä. Hyvät suhteethan säilyvät, kun toinen määrää ja toinen vikisee, eli pieni tupopöytä vie ja iso sateenkaarihallitus, laajapohjainen hallitus, vikisee. Näinhän tässä on käymässä.

Pitäisi muistaa, minkälaisissa asioissa Ahon hallitus joutui keskusteluun ja ristiriitaan ammattiyhdistysliikkeen kanssa. Ne olivat myös isoja tulonjako- ja työllisyyskysymyksiä. Muistatte, että devalvaatio oli, sisäinen devalvaatio oli. Hallituksella olisi ollut järkevämpi linja. Se olisi johtanut parempaan lopputulokseen. Oli kyllä aika nolo todeta, että viisaamman piti väistyä. Ei ole kovin hyvä lopputuloksen kannalta, että viisaampi väistyy, jos tyhmyys tiivistyy ja tyhmiä päätöksiä tehdään. Nämä olivat niitä isoja väestöryhmiä koskevia tulonjakokysymyksiä, joissa silloin sisäisessä devalvaatiossa Sorsa-sopimuksen takia jouduttiin ristiriitaan.

Toinen kysymys, jossa jouduttiin ristiriitaan, oli silloin, kun yritettiin tehdä säästöjä tasapuolisesti. Sehän oli se kysymys, saadaanko ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta tehdä säästöjä, kun kaikista muista oli tehty. Meidän mielestämme ja hallituksen mielestä olisi ollut oikeudenmukaista, että jokainen osallistuu lamatalkoisiin, mutta yleislakkouhalla pieni porukka päätti, että juuri näihin etuuksiin ei saa koskea, vaikka se

olisi ollut suuren väestön ja kaikkien tasapuolisen kohtelun kannalta oikeudenmukaista. Mikä oli seuraus? Saatiin autonkäyttömaksu. Se ei ollut kovin viisas ratkaisu. Eduskunta joutui pakotilanteeseen, koska hallituksen tulo- ja menoarviossa piti saada tulot ja menot tasapainoon. Kesken eduskuntakäsittelyn kävi ilmi yleislakkouhan alla, että ei saada ansiosidonnaisesta työttömyysturvassa säästöjä, jotka jo oli pantu minimiin. Perusturvasta oli jo otettu enemmän ja myös muut väestöryhmät olivat osallistuneet lamatalkoisiin.

Rouva puhemies! Vielä muutama sana ansiosidonnaisista etuuksista. Jos te, edustajat Elo ja Karjalainen, mietitte vähän tarkemmin, niin ette te kyllä nyt oikein sosialidemokraattisia ajatuksia esitä, kun te esitätte leikkauksia ansiosidonnaiseen työeläkkeeseen. Teivo Pentikäinen, joka, kuten olen ymmärtänyt, on nimenomaan sosialidemokraattisen työeläkepolitiikan arkkitehti, kieltää koskemasta nimenomaan niihin. Muistan oikein elävästi, kun edellinen hallitus teki pienen siivuleikkauksen yli 13 000 markan työeläkkeisiin. Siitä aiheutui kyllä erityisesti työeläkepuolelta ja ammattiyhdistyspuolelta raju arvostelu hallitusta kohtaan. Se oli pieni leikkaus viime hallituksen aikana ja silloin koko ed. Elon edustama puolue oppositiossa oli sitä arvostelemassa. (Ed. Elo: Oppositio arvostelee kaikkea!) — No niin, silloin arvosteli kaikkea liikkuvaa kyllä. Nyt me yritämme vain niissä asioissa, jotka ovat periaatteeltaan isoja kysymyksiä, joissa väestöryhmät joutuvat eriarvoiseen asemaan.

Mutta ed. Elo, kun esitätte ansiosidonnaisen työeläkkeen leikkaamista yläpäästä, niin samalla tavallahan teidän pitäisi hyväksyä ansiosidonnaisen työttömyysturvan leikkaukset yläpäästä. Mutta kun sitä yritettiin, niin lakkouhkahan siitä tuli edellisen hallituksen aikana ja nimenomaan teidän poliittinen voimamme oli sitä vastustamassa. Kyllä siihen suuntaan voisi olla muillakin sympatiao, keskustassa kyllä löytyy ajatuksia. Meillä on peruseläketurva, joka on aukoton, mutta sitähan hallitus on jo leikannut. Meillä olisi tietysti pelisäännöin toimiva ansiosidonnainen turva, joka on myös perusteltu ja toimiva. Mutta ed. Elo, nyt te olette tässä keskustelussa toiminut kyllä tätä periaatetta vastaan.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minäkin olisi vähän vielä perännyt logiikkaa. En ihan ymmärrä sitä ajatuksenjuoksua, että on epäoikeudenmukaista, että jotkut saavat ns. suuria eläkkeitä, mutta toisaalta katsottaisiin tasa-

päinen eläke kaikille, jonka jälkeen osa voisi kuitenkin hankkia omalla kustannuksellaan ns. suuren eläkkeen. Eikö sekin jälleen johda epätasa-arvoiseen kohteluun ihmisten kesken?

Toteaisin vielä, kuten ed. Rimmi myöskin, että minunkin mielestäni on epäoikeudenmukaista se, että ensin kansaneläke on yhteen kertaan yhteensovitettu tiettyjen eläkkeiden kanssa ja sen jälkeen se toiseen kertaan juuri näiltä henkilöiltä, joiden eläkkeisiin se oli yhteensovitettu, leikattiin. (Ed. Kemppainen: Zyskowiczin esitys!) — Se ei ollut ed. Zyskowiczin esitys, vaan se oli ministerin esitys, kuten hyvin tiedätte. Ministeri aikanaan perusteli sitä sillä, että on hyvin vaikea selvittää, ketkä ovat yhteensovituksen kohteeksi joutuneet. Minulla on kyllä toinen käsitys siitä. Tämä asia voidaan oikaista, jos se halutaan. Toivon, että hallitus tähän tarttuu.

Ed. Räsänen: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Lahtelan puheenvuoron johdosta. Mielestäni on aivan oikein, että ammattiyhdistysliike istuu niissä pöydissä, joissa käsitellään heitä itseään koskevia asioita. Mutta jos ammattiyhdistysliike tai työmarkkinajärjestöt ylipäänsä alkavat neuvotella muiden ihmisten asioista, esimerkiksi eläkeläisten tai kotiäitien, niin silloin tälle liikkeelle annetaan liian suuri painoarvo. Silloin on pakko lähteä kohti sitä järjestelmää, että eri kansalaisryhmillä on omat etujärjestöt neuvotteluvoimakkaita. Kaiken kaikkiaan ammattiyhdistysliikkeelle ei tule mielestäni sällyttää sellaista yhteiskunnallista vastuuta, mikä ei kuulu sen toimenkuvaan.

Ed. Peltonen: Arvoisa puhemies! On tullut esille, että eläkkeensaajilla pitäisi olla myös neuvottelujärjestö ja niinhän heillä onkin valtakunnalliset järjestöt. Vaikka he eivät nyt ole kolmiantaneuvotteluissa, niin ministeri Mönkäreen aikana on aloitettu säännölliset tapaamiset valtakunnallisten eläkeläisjärjestöjen kanssa. Samoin sosiaali- ja terveystieteiden eläkkeensaajia koskevissa asioissa aina kuullaan eläkkeensaajia, eli kyllä heidän kantansa otetaan huomioon, kun lakeja säädetään siinä määrin kuin se on mahdollista eli heidän asiantuntemuksensa huomioon. Ei minkään järjestön, on se sitten palkansaajajärjestö, MTK tai mikä muu, etuja sellaisenaan voida viedä eteenpäin, aina ne ovat kompromissiratkaisuja.

Se, että eläkkeensaajien ylimääräinen sairausvakuutusmaksu jäi tuporatkaisun yhteyteen, on asia, josta voidaan olla montaa mieltä. Pääasia

on se, mitä pääministeri Lipponen sanoi, että syntyi tupo tai ei, niin eläkkeensaajien ylimääräistä sairausvakuutusmaksua aletaan alentaa.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Lähinnä vastauspuheenvuoroa pyysin, mutta jouduin otamaan sitten varsinaisen puheenvuoron, kun niitä ei myönnetä.

Ed. Kemppaiselle: Sanoitte puheenvuorossanne, että pahoittelin vain veroratkaisun myöhästymistä. Kyllä mainitsin sen, etten pitänyt suotavana ja oikeana sitä, että verot ikään kuin vietiin ulos talosta. Sen sijaan ymmärrän ehkä paremminkin sen, että eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu on veroihin verrattava maksu, jonka olette silloin asettaneet eläkeläisille lisärasitteeksi ja josta pitää päästä eroon. Se katsotaan samanaikaisesti tuporatkaisun kanssa.

Toivon ja odotan, että sosialidemokraattien vaade verohelpotusten kohdentamisesta pieni- ja keskituloisille toteutuu ja myös siltä osin asianomaisena olisivat myös eläkeläiset. Eli tätä kokonaisuutta katsotaan. Mutta ei ole oikein, että odotamme palkansaajajärjestöjen tuporatkaisun riitelyä niin, että verot myöhästyvät budjetista. Tältä osin toivon, että ministeri Skinnarin toive, hänen esittämänsä ajatus toteutuu.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Tupopöydistä voisi todeta sen, että kun katsoo historiaa 60—70-luvulta, mitä siellä tapahtui, niin siellä sovittiin niinä aikoina hyvin laajasti suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan asioista. Sovittiin asuntotuotannosta, miten paljon rakennetaan vuokra-asuntoja ja kaikkea tällaista, jolla saatiin aikaan sellaista, mikä muuten markkinatalousmekanismeissa ei olisi syntynyt. Hyvin monia sosiaalisia uudistuksia sovittiin tupopöydissä, vaikka ne eivät ilmeisesti toden totta sinne kuuluneetkaan. Siellä oli hyvää tahtoa. Osa palkankorotuksista sovittiin ohjattavaksi sieltä kautta. Siinä voi peilata, onko tänä päivänä toisen tyyppinen itsekkyyks olemassa; se on nostamassa päätään ja on välillä nostanutkin.

Ed. Kemppaiselle totean tähän liittyen, kun hän arvosteli, että on hirveän paljon asioita siirretty tupopöytiin ja Suomen kilpailukyky on siellä mennyt, että missään muussa maassa ei ole, jos katsoo menneitä vuosia, niin hallittua ollut tämä systeemi. Pienet palkankorotukset ovat olleet mahdollisia suomalaisessa systeemissä ja vielä on työrauha säilynyt. Jos ei tuposysteemiä olisi ollut olemassa, niin palkkaerot olisivat kasvaneet valtavasti paljon, huonot olisivat jääneet jalkoihin,

pienet, heikot alat, ja siinä mielessä sitä kautta on tavallaan tullut siunaus.

Mutta kysymyksestä, mistä nyt puhutaan, on puhuttu aivan riittävästi ja jään odottamaan, että valiokunta tekee johtopäätökset.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Varmasti edellisen eduskunnan aikana, kun suhdetta ay-liikkeeseen yritettiin silloisen hallituksen toimesta toteuttaa, lyötiin tietysti päätä seinään ja suhde, johon pyrittiin, olisi ollut sen tyyppinen, että ay-liike olisi ollut polvillaan. Se on aivan tämän yhteiskunnan ja kansakunnan edun vastainen pyrkimys.

Kun ylimääräistä eläkeläisten sairausvakuutusmaksuosuutta pitäisi, niin kuin kaikki olemme yhtä mieltä, pienentää ja leikata, niin tällöin kyllä edelleenkin kysymys, milloin se todella tapahtuu ja millä osuudella, on ajankohtainen. Vastaus ei ole mistään vielä luettavissa, vaan se on ilmassa, ja se on eduskunnan kannalta kyllä varsin hankala ja nolo kysymys. Kun on tosiasia, että täällä se päätös olisi pitänyt ja pitäisi tehdä, niin kai sosiaali- ja terveysvaliokunta on se, johon katseet tässä suuntautuvat.

Lopuksi, puhemies, se asia, että kansaneläkemaksun pohjaosa on kertaalleen leikattu noin 80 000 kansalaiselta ja nyt sitä leikataan toiseen kertaan, on sellainen, jossa pitäisi mennä Eläkevarma, Eläkesampo -nimisten yhtiöiden suuntaan ja kysyä yksityiseltä eläkejärjestelmältä, millä tavalla se on nyt valmis takaamaan 60 prosentin osuuden palkasta, joka maksetaan eläkkeenä.

Ed. E l o : Puhemies! Kerran vielä: Mitä tulee siihen, että eduskunta on antanut valtansa pois sairausvakuutusmaksun käsittelyssä, pidän sitä eurooppalaisittain aivan ainutlaatuisena ilmiönä. En usko, että missään Euroopan maassa parlamentti päästää tämän laatuista asioita ulkopuolelle päätettäväksi. Kyllä Suomessa jonkinlainen ajatusharha tällä hetkellä on, kun tämä on tulopoliittiseen ratkaisuun sidottu.

Mutta, puhemies, pari asiaa tämän lisäksi. Kun esimerkiksi ed. Kemppainen on viitannut siihen, että ammattiyhdistysliikkeessä ja erityisesti sosialidemokraattisessa puolueessa olisi erilaisia näkemyksiä siitä, mitä pitäisi tehdä suurille työttömyyspäivärahoille, sairauspäivärahoille ja eläkkeille, niin minä nyt kuitenkin uskon edustavani sosialidemokraattisten äänestäjien enemmistöä, kun sanon, että pidän kohtuuttomana sitä, että meillä annetaan aivan mihin asti tahan-

sa työttömyyspäivärahoja, sairauspäivärahoja ja eläkkeitä. Eli kyllä jokin kohtuus näihin pitää saada. Totean nyt, ed. Kemppainen, Ruotsista esimerkin: Työttömyyspäivärahoilla on siellä katto, joka vastaa suurin piirtein Suomen 350 markan päivärahatasoa. Edelleen tulen siihen, ettei tällä varmasti kovin suuria säästettäisi, ehkä kuitenkin muutama miljardi. Niin kuin ed. Karjalainen sanoi, joskus olisi hyvä alkaa suurimmista päistä. Silloin ihmiset, kansalaiset alkaisivat uskoa meihin, että me olemme tosissamme, eikä esimerkiksi sanottaisi, että me varjelemme nyt kansanedustajienkin eläkkeitä tässä, koska meillä on niin hyvät eläkkeet kuitenkin.

Mitä tulee eläkkeensaajien kuulemiseen, johon ed. Peltomäki puuttui, niin varmasti on niin, että tämän hallituksen aikana on kuunneltu eläkkeensaajia enemmän kuin aikaisemmin. Kyllä olisin silti sitä mieltä, että kun seuraavasta hallituksesta ei mitään tiedä, voi olla täysin mahdollista, että sitä johtaa esimerkiksi keskusta eikä se enää kuuntelekaan ihmisiä, jolloin meillä olisi hyvä olla tällainen laki, joka varmistaisi, että myös seuraavan hallituksen aikana kuullaan ihmisiä.

Mitä tarkoittaa, puhemies, kuuleminen, sehän ei tarkoita ollenkaan sitä, että noudatettaisiin näitten järjestöjen tahtoa. Ainoa keino eläkeläisillä vaikuttaa on äänestämisen.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Kemppaiselle: Kyllä keskustelua yhteiskunnallisista ratkaisuista on syytä muuttuvissa olosuhteissa käydä sekä puolueitten välillä että myös puolueitten sisällä. Tässä kun on omat mielipiteensä eläkerahoituksen tulevaisuudesta esittänyt, niin esittää samalla sen, mihin itse pyrkii oman puolueen sisällä. Rohkaisisin vaikkapa naapurin puolellekin keskustelun virittämiseen vaikeista asioista.

Ed. Kokkonen: Jottei jää epäselvää eläkepolitiikasta, niin minä en ole estämässä ketään hankkimasta lisäeläkettä yhteisen eläkkeen lisäksi, mutta minusta on kyllä kohtuullista, että yhteiskunta ei sitä tue, koska se on ennen kaikkea varakkaitten etu. Siis jokainen omalla vastuullaan hankkikoon ja säästäköön eläkettä, siihen suorastaan voi yllyttääkin, mutta yhteiskunnan ei sitä pidä tukea.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Eläkeläisten säännölliset tapaamiset ministeri Mönkäreen kanssa ovat kyllä olleet tärkeä symbolinen ele eläkeläisjärjestöille, mutta näiden järjestöjen

taholta on kyllä tullut sitäkin palautetta, että nämä tapaamiset ovat tuntuneet jossain määrin turhauttavilta. Esimerkiksi viime viikolla olin tilaisuudessa, jossa eläkeläisjärjestön edustajia oli keskustelemassa, ja he toivat tätä viestiä. Heillä oli se kokemus, että heitä ei kuitenkaan ollut kuultu. (Ed. Puisto: Mitä se tarkoittaa?) Se, että ministeri tai valiokunta kuulee eläkeläisiä, on kuitenkin aivan eri asia kuin lakisääteinen neuvottelu-oikeus, kuten ed. Elo totesi.

Ed. K e m p p a i n e n : Rouva puhemies! Kyllä ministeri Mönkärean kuulemiset jäävät aika näennäisiksi, koska eiväthän nämä päätökset ole muuttuneet. Nimenomaan kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus ja taitettu indeksi ovat olleet sellaisia, ja näissä hallitus ei ole aikonut perääntyä, vaikka kuinka monta kahvikuppia juodaan. Eläkeläisillä ei ole neuvotteluosapuoleina painostuskeinoja. Sehän tässä oleellista on.

Täällä todettiin, että keskusta olisi halunnut ay-liikkeen polvilleen. Jos se tarkoittaa nöyryyttä suurten haasteiden edessä, niin olisivat voineet kyllä polvistua monet muutkin. Nimenomaan olisimme halunneet, että ay-johto silloin olisi ottanut vähän vastuuta. Me emme keskustassa kiellä niitä myönteisiä asioita, joita järjestäytynyt työväestö on saanut aikaan. Mutta nyt alkaa olla niin paljon lieveilmiöitä ja haittavaikutuksia ja niitä, jotka ryhmäkuntainen edunvalvonta unohtaa, että minusta on aivan oikeutettua, että me arvostelemme tätä.

Kun edustajat Elo ja Karjalainen sanoivat, että pitäisi aloittaa suurimpien etuuksien leikkauksista, kyllä minä uskoisin, että ainakin keskustasta löytyisi yhteistyöhalua, mutta meillä on teidän kanssanne huonoja kokemuksia. Toistan: Kun edellisen hallituksen aikana tehtiin työeläkeisiin yläpäästä leikattu siivu, niin kyllä siitä sai kuulla niin paljon arvostelua nimenomaan ay-liikkeeltä, eläkejärjestöiltä, nimenomaan sosiaalidemokraattisilta eläkejohtajilta ja sosiaalidemokraattiselta puolueelta, että hyvä on, jos saatte siellä käsitykset muuttumaan.

Kyllä kun sanotte, että teillä äänestäjien enemmistö ajattelee näin, niin minusta te vedätte äänestäjiä nenästä, kun te näin puhutte, mutta kuitenkin tiukan paikan tullen toimitte toisin.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Puisto kysyi ed. Räsäselältä, jos muistan oikein, mitä tarkoitti, että ei kuultu. Se on sellaista, että ollaan kuulevinaan, mutta ei kuulla. Ollaan syövinään, mutta ei syödä. (Ed. Puisto: Onko

näyttöä?) Se on tällaista. Näin on kai tapahtunut.

Mitä tulee vielä kerran tähän kovin kuumeeseen aiheeseen sairausvakuutusmaksun siirtämisestä tupopöytäan, niin ei siihen löydä mitään muuta ratkaisua kuin että sitä ei uskallettu päästää tänne eduskuntaan. Täällä on niin voimakas paine savamaksun ainakin osittain poistamisen puolesta, että se laskettiin tupopöytäan, jossa joillakin pikkukuperkeikoilla hoidetaan sillä tavalla, että siellä koko järjestelmä kaatuu. Sitä ei toteuteta ja se on sillä siisti. Sitä ei päästetty tänne, koska poliittinen paine on täällä niin kova. Se pannaan sinne vallan vieraille maille eikä sinne, mihin se kuuluu, ja siellä se tyrmätään ja tulee raakkina sieltä takaisin ja taas puhutaan seuraava vuosi tästä samasta asiasta.

Miksi näin uskalletaan tehdä? Se johtuu siitä, että eläkeläiset ovat suuri poliittinen voima määrällisesti, mutta koska he eivät ole enää poliittisesti aktivoituneet, he kuuluvat kaikenlaisiin seurustelukerhoihin, eläkeläisten yhdistyksiin, jotka eivät pysty asioitaan ajamaan, niin heidät katsotaan poliittisesti merkityksettömiksi ja heidän kanssaan tehdään ihan mitä vain halutaan ainakin tämän hallituksen aikana.

Minä olen varma kuitenkin siitä, että jos vuonna 1999 keskustahallitus tulee uudelleen tähän maahan, niin siinä vaiheessa tämä asia saa lopullisen päätöksensä eli sairausvakuutusmaksu poistetaan. Kyllä se varmaan tapahtuu silloin. Jos sosialidemokraatit ovat mukana eikä kokoomus ole, niin silloin on erinomaiset mahdollisuudet, luontainen tilanne tällaisen asian poistamiseksi. Minä uskon, että siihen mennessä tätä viedään tupopöydästä tupopöytäan. Tällä tavalla sitten käy, valitettavasti, sanoi entinen mies.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjalaiselle sanoisin vielä kerran, että olkaapa hyvä ja katsokaa itsellenne opiksi ja ojenukseksi, paljonko teidän pitäisi saada palkkaa, jos olisitte tavallinen palkansaaja, että saisitte saman summan nettona, minkä te nyt saatte kulorvauksineen palkkaa tällä hetkellä. Silloin te tiedätte, mistä te puhutte. Katsokaa, mikä on veroprogressio, tehkää todella se.

Tässä salissa puhutaan suurituloisista. En tiedä, mitä sillä tarkoitetaan. Tarkoitetaanko sillä sellaista kansanedustajaa, joka asuu jossakin muualla kuin Helsingissä ja joka saa tuntuvasti suuremman palkan kuin sellainen edustaja, joka asuu Helsingissä, vai mitä täällä tarkoitetaan suurituloisella? Saattaa olla, että me ajattelemme

asioista siten, että te pidätte suurituloista aivan toisenlaisena kuin minä pidän. Minusta suurituloinen on jo ehkä 30 000:kin ansaitseva, ja te ylitätte sen.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Sen lisäksi, että ed. Aittoniemi ei käy ulkomailla, niin kuin joku täällä tänään totesi, hän ilmeisesti ei myöskään käy eläkeläisten järjestöjen toimintaa katsomassa ja siihen tutustumassa. Vai erehdyinkö? Te käytitte tuollaisen puheenvuoron, että eläkeläiset eivät ole aktiivisia eivätkä seuraa asioita. He ovat aktiivisia, paljon aktiivisempia mielestäni yhteiskunnallisesti kuin keskimäärin ihmiset. He seuraavat ja varmasti nimenomaan tämän savamaksun huomioivat ja katsovat, mitä sille tapahtuu. He ovat täysin rekisteröineet nämä lupaukset, mitä on annettu hyvin monelta taholta. Tämä liittyy kaikkiin eläkeläisjärjestöihin, ovat he sitten VR:n eläkeläisiä, Eläkeläiset ry:n eläkkeensaajia, erilaisia muita. Keskustalla ja kokoomuksella — voisinko sanoa valitettavasti kaikilla puolueilla on omat eläkeläisjärjestöt. Niiden pitäisi kyllä olla mielestäni aika tavalla yhdessä. Sekin on kyllä eräs ongelma, että niitä näin on pilkottu poliittisesti.

Ed. P e l t o m o : Rouva puhemies! Ed. Aittoniemi ja muut keskustalaiset ovat kovasti sairausvakuutusmaksun poistamisen puolesta, mutta hyvät edustajat, kenen hallituskauden aikana tuli 3 penniä ylimääräistä sairausvakuutusmaksua eläkkeensaajille? Esko Ahon hallituksen aikana. (Ed. Kemppainen: Se tuli kaikille muillekin!) — Niinpä, mutta miksi te silloin sen laitoitte eläkkeensaajille? Ettekö te silloin kuunnelleet eläkkeensaajien mielipiteitä?

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu ehkä ihan vain laajasti ottaen liittyy varsinaiseen esitykseen, mutta kun tässä on kierrelty vähän kauempana, minä kerran vielä vastaan ed. Kokkoselle. Minusta, ed. Kokkonen, teidän puheistanne kuultaa tuo sama pulma, että kun suurituloisiin halutaan käydä käsiksi, ruvetaan kertomaan, ettei täällä olekaan suurituloisia, ettei pystytäkään määrittelemään suurituloiseksi. Jos siitä on kysymys, kyllä minä sanon, että me tuloluokkinemme olemme jo suurituloisia moniin niihin verrattuna, joilta me olemme leikanneet. Siinä mielessä tämä tunnustus, jos te sitä kaipaatte, olkoon yksi merkki. Mutta tiedän, että on minua paljon suurituloisempia, joilla on paljon kohtuuttomammat edut.

Kansanedustajien eduista, mitä maksaa olla kauempana Helsingistä: Me muuten maksamme täällä asunnon, ja tervetuloa Oulun lääniin kansanedustajana kiertelemään omalla autolla pitkin lääniä. Huomaatte kyllä, että rahaa menee kuluihin, jotka kuuluvat tähän edustajan työhön.

Ed. E l o : Rouva puhemies! Puhemies antanee minulle anteeksi. Minäkin puutun nyt lähinnä vain ed. Kokkonen erittäin populistiseen puheenvuoroon kansanedustajien palkkauksesta. Muistutan ensinnäkin siitä, puhemies, että helsinkiläisten kansanedustajien takia koko päivärahajärjestelmä muutettiin kulukorvausjärjestelmäksi. Kun ed. Kokkonen valittiin eduskuntaan, hän ensimmäiseksi alkoi pyytää entiseltä työnantajalta valtiolta lisää palkkaa, koska hän oli tullut väärään paikkaan töihin. Ed. Kokkonen olisi pitänyt ottaa selvää. Kansanedustajan palkka on varsin vaatimaton, 15 000 markkaa kuukaudesta, kun tänne tullaan.

Ed. Karjalainen aivan oikein sanoi myös asunnosta. Vaatimaton yksiö maksaa Helsingissä tänä päivänä 3 000 markkaa kuukaudessa. Meillä on puhelin- ja autokulut ja kaikki muut. Ed. Kokkonen, tervetuloa meidän vaalipiireihimme ja sitten rikastumaan tänne Helsinkiin. Minusta tämä on maailman populistisinta puhetta, mitä ed. Kokkonen tällä hetkellä puhuu, ja toivon tosiaan, että tästä voitaisiin päästä eroon, koska eläkeläiset odottavat kyllä meiltä vähän korkeatasoisempaa keskustelua tällä hetkellä kuin keskustelua kansanedustajien palkoista, joka näyttää traumaksi muodostuneen ed. Kokkoselle.

Toinen varapuhemies: Muistutan, että keskustelemme hallituksen esityksestä vuonna 1998 perittävistä sosiaaliturvamaksuista ja Kansaneläkelaitoksen rahoituksesta.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kyllä eläkeläiset aktiivisia ovat, mutta he eivät ole aktiivisia sillä tavalla, että he olisivat pelottava poliittinen voima. Heitä on valtava paljon. He pystyisivät tässä maassa ajamaan asiansa, jos he lähtisivät yhdessä toimimaan, mutta he ovat pahasti hajallaan valitettavasti. Lipposen hallituskin tekee mitä vain, heittelee heidän asioitaan tupopöytään ja mihin sattuu, mikä on suurta pilkantekoa eläkeläisten asioille.

Mitä tulee savamaksuun, aivan oikein oli se huomautus salin takaosasta. Kyllä savamaksu tuli Esko Ahon hallituksen aikana. Silloin leikat-

tiin sillä tavalla, että iso-osaiset menettivät eniten, pienituloiset pääsivät huomattavan vähällä, ja tämä on yksi niistä ainoista asioista, jotka kohdistettiin silloin vähätuloiisiin. Mutta kun Lipposen hallitus kertoo, että se on saanut maan asiat kuntoon ja täällä tehdään 6—7 prosentin tulosta, niin nyt on korkea aika korjata tämä asia, joka silloin jouduttiin tekemään laman aikana, eikä heitellä sitä tulopoliittisessa pöydässä niin kuin jotakin heittopussia edes sun takaisin ja pilkata tällä tavalla eläkeläisiä. Korjatkaa tämä asia nyt! Niin keskustakin olisi eläkeläisten asian korjannut, jos se olisi hallituksessa tänä päivänä, eikä heittelisi sitä Ihalaisen pöytään heittopussi-na.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Keskustahan on tehnyt ryhmälöiiteen, että tätä ylimääräistä sairausvakuutusmaksua alennettaisiin 1,5 prosenttiyksikköä ensi vuonna ja seuraavana vuonna se voitaisiin poistaa.

Mitä tulee näihin veroratkaisuihin, joihin tämä ylimääräinen sairausvakuutusmaksu ja kansaneläkevakuutusmaksukin liittyvät, niin, arvoisa puhemies, nyt näyttää siltä, että joulupukkikaan ei näe näitä veroratkaisuja, jotka ensi vuodelle tehdään, vaan tupo on venymässä ja vanumassa hyvin pitkälle, ehkä yli vuodenvaihteen. Tämä on todella kohtuuton tilanne.

Eduskuntahan hyväksyi viime vuonna ponnen yksimielisesti. Keskustahan olisi viime vuonna halunnut yhden prosenttiyksikön poistaa. Ponsi edellytti, että ylimääräistä sairausvakuutusmaksua ensi vuoden talousarviossa poistetaan. Kiinnitän siihen huomiota, että tämä eduskunnan tahto on nyt tupopöydässä. Mitä se sinne kuuluu, kun me itse päätämme nämä asiat? Sen takia tämä on ihmeellinen lakiesitys, kun tässä ei ole noudatettu eduskunnan tahtoa, joka on hyvin laaja, ylimääräisestä sairausvakuutusmaksusta. Sillä ei ole mitään tekemistä tulopoliittisen ratkaisun kanssa, millä tavalla eläkeläisten verotus järjestetään. Sen takia se olisi pitänyt ja pitää hoitaa täällä nyt, eikä viedä ensi vuoteen sitä asiaa, kuten tavallista. Mielestäni tämä on oikea linja.

Ed. Kokkonen: Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Elo lyö suorastaan vyön alle, en voi olla vastaamatta hänelle, vaikka asia ei suoranaisesti koskekaan nyt käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä.

Minä olen avoimesti ilmoittanut kansanedustajaksi tullessani varallisuusselvitysten ja näiden

kyselyjen yhteydessä, että olen tiedustellut ministeriöltä, voinko minä saada palkkauksen erotuksen. Olen saanut siihen kielteisen vastauksen ja olen tyytynyt asiaan. Olen halunnut sen asian silloin tuoda julkisesti esille siitä syystä, että kukaan ei myöhemmin ikään kuin kaivaisi tällaista luurankoa ja sanoisi, että kansanedustaja Kokkonen on ahne, koska hän tällaista kyselee. Tiedän, että muutkin edustajat tätä kyselivät omalta kohdaltaan ja ovat saaneet erilaisia vastauksia kuin minä. Toivon, että tätä ei katsota minulle negatiiviseksi asiaksi. Minä halusin tuoda tämän asian esille.

Totean vielä, että kansanedustajan palkkauksen vertailun toin esiin sitä varten, että te voisitte havaita sen, miten progressio kohtelee parempi-palkkaisia. Siitä vain oli kysymys.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle vielä huomio eläkeläisten toiminnasta, että he eivät ole enää niin hajallaan kuin ennen, koska heillä on yhteistyöjärjestöjä paikakunnittain ja valtakunnallisesti ja ne toimivat varsin yhteen hiileen puhaltaen. — Ed. Aittoniemi on nyt hetkeksi poistunutkin salista. (Ed. Kemppainen: Vain hetkeksi!)

Arvoisa puhemies! Totesitte, että käsitellään todellakin esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen rahoitusta koskevaa lainsäädäntöä. Haluaisin tässä kohden ihmetellä todellakin sitä julkisuus-kampanjaa, mitä tässä maassa nyt käydään Kansaneläkelaitosta vastaan, ikään kuin se ei toimisi hyvin, että se tarvitsisi päällystakin, että se pitäisi siirtää sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen. Sekä Kansaneläkelaitoksen valtuusto että laajasti kansanedustajat ovat tästä asiasta toista mieltä.

Ed. Manninen: Arvoisa rouva puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenenä olen hyvin tyytyväinen siihen, että sekä vasemmalta että oikealta on tullut selkeä tuomio hallituksen esitykselle säilyttää sairausvakuutusmaksu nykytasolla ja viedä se tupopöytään ratkaistavaksi. Toivon kuitenkin, että tämä ei jäisi tällaiseen olisi, tulisi, pitäisi -puheeseen, vaan että te selkeästi myöskin olette esityksenne ja puheenne takana tässä salissa silloin, kun asia tulee ratkaistavaksi.

Olen myöskin tyytyväinen siihen, että valiokunnan tuleva puheenjohtaja on paikalla kuulemassa terveiset. Tässä on hänelle tulikoe ja eräänlainen opinnäyte, että hän todella noudattaa eduskunnan aikaisemmin ilmaisemaa tahtoa

ja lunastaa ne toiveet ja toivomukset, joita eri tahoilta salista on tullut.

Ed. Kemppainen: Rouva puhemies! Ed. Tiusanen otti kyllä ison asian esille. Sietäisi siitäkin puhua enemmän, mutta pitää myös muistaa, minkälaiset voimat Kelan kimpussa ovat. Eivät niinkään nämä hallintoratkaisut vaikuta Kelaan, vaan nimenomaan esimerkiksi kansaneläkkeen pohjaosan poistaminenhan muutti Kansaneläkelaitoksen asemaa ratkaisevasti eläkehallinnossa. Sehän oli pääasiallinen eläkepäätöksen tekijä, yhteensovittaja, mutta nyt Lipposen hallituksen päätöksellä se pantiin täysin sivuraiteelle. Tästä käytiin keskustelua silloin kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen yhteydessä, mutta teistä hallituspuolueiden edustajista joka ikinen taisi painaa sitä nappia, että se hyväksyttiin. Samaten sairausvakuutuksen minimipäivärahan poistaminen tarveharkintaisesti oli ratkaisu, joka heikensi Kansaneläkelaitoksen asemaa, saati sitten tänne tulossa oleva yhden luukun periaatteen toimeentulotuen kokeilun lopettamisesta. Tämä on ilmeisesti keskeisimpiä periaatekysymyksiä. Kaikki ne hyvät tulokset, että on saatu aikaan kokeilu perustulon rakentamiseksi yhdenvertaisena eri kuntiin, koko tämä työ yhdellä päätöksellä, yhdellä Arajärven mietinnön sivulauseella pyyhkäistään pois ja ruvetaan sitten leikkaamaan toimeentulotukea uudella tavalla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuoltolain 27 b §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 166/1997 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on kyseessä omaishoitajasysteemin kehittäminen. Systeemiin aloitettiin Ahon hallituksen aikana, mutta työ jäi sikäli kesken, että järjestelmä luotiin, mutta kehitystyötä ei enää ehditty riittävästi tehdä. Katson, että tässä on nyt

positiivinen askel otettu myönteiseen suuntaan, kun ehdotetaan yhtä vapaapäivää kuukaudesta. Palvelusetelikokeilun yhteydessään kartoitettiin 20 kunnassa omaishoitajien työtaakkaa. Silloin havaittiin, että joka neljäs omaishoitaja tunsii olevansa yllirasittunut tai uupunut hoitotyöstä. Heistä kaksi kolmesta ei ollut viimeisen kuukauden aikana pitänyt yhtään vuorokautta vapaata.

Omaishoitajat tekevät arvokasta työtä. Jos ajatellaan rahapuolta, niin kuin aina ajatellaan, he varmasti säästävät yhteiskunnalle monin veroin ne summat, joita heille sosiaaliturvan muodossa kertyy. Tietenkin myöskin hoidettavalle on paljon laadukkaampaa se hoito, joka voi tapahtua omaisen turvin kotona. Mutta uupumus valtaa varmasti, ja tämä on hyvä suunta, mihin nyt lähdetään.

Kiinnittää vain huomiota laissa, että kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoitukseenmukaisesta järjestämisestä hoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi. Katsotaan, miten valiokunnassa tämä lause kirkastuu, mutta pelkään, että jos tämä jää kunnan kontolle, silloin siitä ei huolehdi, vaan kyllä tässä pitää olla jokin sanktio, että se tosiaan tapahtuu. Kunnat taloudellisessa puristuksessa voivat luistaa, jos se jää tällaisen lauselman asteelle.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Omaishoitajalailla on historia siltä osin, että muutama vuosi ennen sen voimaantuloa eduskunta päätti perhehoitolaista ja sijaishoitajien aseman parantamisesta, mikä sinänsä oli erittäin merkittävä ja hyvä uudistus sosiaalipoliittisesti. Sen yhteydessä heräsi kysymys siitä, että on nurinkurista, että mikäli naapurin kanssa vaihdan hoidettavaa, läheistä, niin voimme saada sosiaaliturvaa ja voimme saada sosiaaliedut ja kunnan tuen ja palvelut, mutta omaishoitajana olen täysin yksin.

Silloin ryhdyttiin valmistelemaan omaishoitajalakia, joka valmisteluvaiheessa oli huomattavasti laajempi ja enemmän oikeuksia suova, mutta tämä tuli voimaan, kuten tiedämme, jo laman vallitessa, joten lakiin suunnitellut palvelut, tukimuodot ja vapaapäivät siirtyivät asetuksen ja saivat suosituksen muodon. Omaishoitajalakia on lakiesityksen perusteluissa kerrottu Stakesin seuranneen ja henkilökohdaisesti olen järjestäytyneen Omaishoitajat ja läheiset ry:n jäsenenä hyvin läheisesti seurannut tämän lain toteutumista eri kunnissa. Tiedän, että ensinnäkin omaishoitajan taloudellinen tuki on sidottu monissa kunnissa varallisuuteen

päinvastoin kuin mikä oli lain henki, jonka taroituksena oli lähtökohtaisesti sitoa se hoidon tarpeeseen eikä varallisuuteen, koska kun hoitoon sitoutuu vuorokausiksi ympäri kuukausittain ja vuosittain, ei varallisuuskkaan helpota tilannetta.

Oleellista on myös se, että asetus edellyttää tekemään hoitosuunnitelman kotiin saatavien palvelujen ja vapaiden järjestämiseksi. Kuten lain perusteluissakin todetaan, tiedämme että useimmissa kunnissa tämä suunnitelma on jätetty tekemättä, ei ilkeyttään, vaan siksi, että kunnissa ei ole ollut voimavaroja niitä toteuttaa.

Hyvin mielenkiintoinen on ollut kokeilu, joka on suoritettu yhteistyössä Raha-automaattiyhdistyksen, kuntien ja järjestöjen kanssa 20 paikakunnalla. Siihen on otettu mukaan myös palvelusetelikokeilu ja siinä on ollut mahdollisuus tarjota vapaata omaishoitajille. Kokeilussa on selvinnyt se, että omaishoitajat tarvitsevat vapaan ja konkreettisen avun lisäksi myös hyvin paljon henkistä tukea kyetäkseen huolehtimaan myös itsestään. Nimittäin vapautuminen omaishoitajan tehtävästä ei olekaan niin yksinkertaista, kun on vuosikaudet siihen itsensä sitonut. Ehkä myös hoidettava on oppinut siihen, että päiväakkään hän ei ole ilman hoitajaansa.

Tämä vaatii paljon yhteistyötä kunnilta. Olen iloinen siitä, että tässä on edetty nyt siltä osin, että minimi tulee lakiin, ja sehän tulee lakiin siksi, että asetusta ei ole noudatettu. Toivon, että minimi kuitenkin ei tule haittaamaan niiden sopimusta, joilla on ollut asetuksen mukaisen suosituksen mukainen eli lakiesitystä parempi sopimus. Toivon, että selvitetään valiokunnan käsittelyn yhteydessä epäselvyys, joka on omaishoitajien keskuudessa syntynyt lakiesityksen pohjalta eli epäily siitä, että vapaavuorajärjestely tulee maksulliseksi omaishoitajalle. Sehän olisi hyvin outo asia. Emme me muutkaan maksa siitä, että saamme työstämme vapaa-ajan. (Ed. Manninen: Paitsi viljelijät!) — Meillähän on kyllä lomitusjärjestelmä, joka tässäkin tulee varmasti käyttöön. Joka tapauksessa me tiedämme, että kunnan antamat palvelut maksavat omaishoitajalle. Kyllä omaishoitajan tuki on aika hyvin kuittautunut sitä kautta. Jos sen lisäksi vielä maksetaan vapaapäivistä, se on kohtuutonta.

Toivon lakiesitykselle myönteistä etenemistä. Uskon, että se tulee omalta osaltaan helpottamaan omaishoitajien työtä. Omaishoitajat hoitavat reilua 12 000 läheistään kotona, ja summa olisi ylivoimainen rahassa mitattuna, jos nämä henkilöt tulisivat kuntien hoidettaviksi.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kun äskeisen lakiesityksen kohdalla arvostelin voimakkaasti hallitusta, niin siihen oli mielestäni myös syytä. Tämän esityksen kohdalla on mielestäni aihetta kiittää ja kehua hallitusta, sillä tämä on erinomaisen hyvä alku ja suunta on aivan oikea. Varmasti tarvitaan askeleita vielä kovastikin eteenpäin, mutta yhdellä kertaa ei voi toivoa mahdollisuuksia, joten tässä suhteessa on syytä olla tyytyväinen ja antaa hallitukselle vilpitön kiitos tästä esityksestä.

Tämä on asia, jota keskusta pyrki hyvin voimakkaasti ajamaan jo Ahon hallituksen aikana. Valitettavasti vain kokoomus silloin oli niin jyrkästi vastaan, ettei sitä saatu toteutettua. Ilmeisesti nytäkään tämä ei kovin kiinnosta kokoomusta, niin eivät kuin yleensääkään sosiaalasiat, koska ei tälläkään hetkellä salissa ole yhtään kokoomuslaista eikä ed. Kokkosta lukuun ottamatta ole juuri koko iltapäivänäkään ketään täällä näkynyt. Minusta on miellyttävää, että kokoomus on tullut järkiinsä tässä ja että muu hallitus on saanut esityksen aikaan ilmeisesti myös kokoomuksen lopulla taipuessa esitykseen.

Kaikilta osin toivon, että lakiesitys etenee esitetyllä tavalla. Tällä tavalla voimme viedä tätä tärkeää ja arvokasta asiaa ja tehtävää eteenpäin.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Minunkin mielestäni esitys on erinomainen alku tässä kysymyksessä ja siitä on annettava kiitos ministeri Huttu-Juntuselle ja hallitukselle, että tällainen esitys on tuotu. Tosin on muistettava, että yksi päivä kuukaudessa ei ole vielä kovin paljon. Periaatteessa tuntuisi kohtuulliselta, että omaisensa hoitoon sidottu henkilö voisi saada esimerkiksi yhden päivän viikossa vapaata. Mutta kuten totesin, tämäkin on hyvä alku.

Valiokunnan on syytä selvittää mielestäni eräät kohdat, jotka voivat aiheuttaa sekaannusta. Esimerkiksi esityksessä mainittu hoidon keskeytys on hyvä määritellä tarkemmin. Nythän perusteluissa todetaan, etteivät esimerkiksi ne omaishoitajat olisi oikeutettuja vapaaseen, joiden hoidettava on esimerkiksi päivätoiminnassa. Tämä mielestäni voi olla aika ongelmallinen joissakin tilanteissa. Mielestäni vapaan tulisi olla mahdollinen myös työssä käyville omaishoitajille, jotka periaatteessa ovat hyvinkin sidottuja hoitotyöhön jatkuvasti ansiotyönsä ulkopuolella ja joilla on paljon järjestelyjä ja organisointia, jotta työpäivän aikainen systeemi pelaisi. Heilläkin tulisi olla oikeus vapaapäivään.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! On erittäin helppo yhtyä myönteisiin ja kiitollisiin puheenvuoroihin, joita tämän asian yhteydessä käytetään. Annan erittäin suuren arvon ed. Pustton äskeiselle puheenvuorolle siksi, että hänestä on tulossa tätä asiaa käsittelevän valiokunnan puheenjohtaja ja hän on hyvin lämmin ajatuksiltaan näille asioille. Tämä asia oli esillä täällä jo valtion talousarvion lähetekeskustelussa. Siinä yhteydessä kiitin väärää ministeriä, tai miksei ministeri Mönkäre ole ihan oikea ministeri mutta ei ole tätä asiaa kuulemma valmistellut, ja sen takia haluan nyt tämän käsittelyn yhteydessä osoittaa nuo kiitokset ministeri Huttu-Juntuselle, jonka nimi näkyy olevan tämän lakiesityksen alla.

Tässähän on kysymys oikeastaan valtiovarainministeri Iiro Viinasen jälkien korjailusta, jos näin sallitaan sanoa. Me yritimme viime vaalikaudella kovasti tätä asiaa saada paremmalle mallille, mutta kun silloinen ministeri Viinanen ei ymmärtänyt, että tässä on kysymys säästöistä, niin hän vastusti jyrkästi. Mutta tämähän on todella säästöä, niin kuin ed. Hyssälä totesi ja monet muutkin. Kun säästyy laitoshoitopaikka, niin tällainen kansalaiselle itselleen inhimillinen, lämmin ja parempi hoito on myös yhteiskunnalle edullisempi.

Minäkin toivon, että valiokunnassa olisi aikaa, vaikka on paljon muutakin työtä, perehtyä tämän lain yksityiskohtiin. Täällä on vähän hankalan näköisiä sanontoja, kun sanotaan, että on "oikeus" pitää vapaata. Sehän ei käytännössä aina tarkoita sitä, että voi pitää vapaata. On vain oikeus pitää, ja kun kunta tämän asian lopulta päättää, niin meillä on paljon sellaisia kuntia, joissa päättäjät eivät tällaisia kaikkein vähäosaisimpien kansalaisten asioita oikein ymmärrä. On turha tietysti haikailla siihen normien aikaan, jolloin normi olisi suojellut vähäosaisia kansalaisia. Siihen ei voida varmaan palata, mutta ainakin valiokunta voisi mietinnössään korostaa sitä, että kunnat todella pyrkisivät tämän lakipykälän täyttämään ja toteuttamaan.

Ed. Peltomäki: Arvoisa rouva puhemies! Tämä on erittäin hyvä ja kannatettava lakiesitys ja oikean suuntainen, tällä hetkellä ei vielä riittävä, koska ei yksi vuorokausi kuukaudessa auta omaishoitajan jaksamista kovinkaan paljon. Sikäli se on parannusta, että tähän saakka valitettavasti kunnat taloudellisiin ongelmiin vedoten eivät ole järjestäneet juurikaan omaishoitajille vapaata. Eli jos tämän lain myötä nyt edes yksi

päivä voidaan järjestää, niin tämä on silloin eteenpäin menoa.

Kuitenkin yhdyin ed. Alarantaan siinä, että minä näen myös tämän säästönä. Ei tämä ole menoa. On paljon vanhoja ihmisiä, jotka haluavat nimenomaan, että heitä hoidetaan kotona, läheinen omainen heitä hoitaa. Jos tällä tavalla pystymme säästämään kalliita laitoshoitopaikkoja ja pystymme luomaan henkilölle, joka hoitoa tarvitsee, läheisen hoidon kotona, niin minusta tässä on sekä säästöä että hyvin paljon inhimillisyyttä ja lämpöä.

Erittäin kannatettava lakiesitys.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Omaishoitajan asemassa oleva on samanlaisessa tilanteessa kuin ilman tällaista virallista asemaa oleva vanhus, joka hiukan paremmassa kunnossa olevana hoitaa huonommassa kunnossa olevaa vanhusta sillä tavalla, että on yöt ja päivät, kaikki viikonpäivät, kaikki kuukaudet kiinni siinä saamatta mitään lepoa, omaamatta mahdollisuutta käydä asioilla muuta kuin raahaamalla sitä huonommassa kunnossa olevaa mukanaan jne. Tämä on todella raskasta elämää.

Siinä mielessä, kun minä katson tätä yhtä päivää kuukaudessa, niin kyllä tässä hommassa on vähän sellainen historiallinen aamunkoiton sävel. Kun tässä on niin kovasti kehuuttu, ilmeisesti minä en ymmärrä oikein. Ehkä omaishoitajan kuukaudessa on sitten vain seitsemän tai kymmenen päivää, kun yhden päivänkin vapaa on niin kovin merkittävä, kun täällä on siitä puhuttu. En minä sano, etteikö se olisi positiivinen suuntaus, mutta niin kuin sanottu, jos ajatellaan nykypäivän työssäolevan ihmisen vapaa-aikaa ja muuta, niin kyllä tämä on surkeasti erilainen. Omaishoitajan työ on raskasta. Ei tässä nyt kovin kerskumaan kannata ruveta yhdellä päivällä kuukaudessa. Kyllä totuus on tämä.

Ed. Pustto: Arvoisa puhemies! Sitten kun ed. Aittoniemi on lakiesityksen lukenut, hän huomaa, että täällä kerrotaan hyvin tarkasti nyt voimassa olevasta asetuksesta, jossa suositetaan vapaapäivää vähintään kerran viikossa ja sen lisäksi kerran kuukaudessa olevaa viikonloppua. Tämä laki on tullut lähinnä siksi, että kunnat eivät ole noudattaneet tätä asetusta, joka on ollut suositusluontoinen. Tämä laki ei poista sitä suositusta, joka on asetuksessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaan.

13) Hallituksen esitys laiksi kansanterveyslain muuttamisesta

Hallituksen esitys 167/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaan.

14) Hallituksen esitys laiksi kehitysalueelle tehtävien investointien korotetuista poistoista annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 120/1997 vp

Lakialoite 94/1997 vp

Toivomusaloite 43/1997 vp

Valtiovarainvaltiokunnan mietintö 18/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomioon täysistuntoon.

15) Hallituksen esitys laiksi rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys 154/1997 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 16/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomioon täysistuntoon.

16) Hallituksen esitys yrittäjäeläkkeiden vakuutusmaksujärjestelmien tehostamisesta

Hallituksen esitys 156/1997 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 17/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomioon täysistuntoon.

17) Hallituksen esitys laiksi rintamaveteraanien hammashuollon järjestämisestä ja korvaamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 149/1997 vp

Toivomusaloite 257/1995 vp, 169/1996 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 18/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomioon täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 18.42.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

